

Andrzej KARBOWNIK    Jolanta BIJAŃSKA

**RESTRUKTURYZACJA POLSKIEGO  
GÓRNICTWIA WĘGLA KAMIENNEGO  
W LATACH 1990 - 1999**



**MONOGRAFIA**

GLIWICE 2000





Andrzej Karbownik

Jolanta Bijańska

**RESTRUKTURYZACJA POLSKIEGO  
GÓRNICTWA WĘGLA KAMIENNEGO  
W LATACH 1990 - 1999**

WYDAWNICTWO POLITECHNIKI ŚLĄSKIEJ  
GLIWICE 2000

## OPINIODAWCY

Prof. zw. dr hab. inż. Wiktor Krawczyk

Prof. dr hab. inż. Włodzimierz Sitko

## KOLEGIUM REDAKCYJNE

REDAKTOR NACZELNY - Prof. dr hab. Zygmunt Kleszczewski

REDAKTOR DZIAŁU - Prof. dr hab. inż. Andrzej Karbownik

SEKRETARZ REDAKCJI - Mgr Elżbieta Leśko

## REDAKCJA

Mgr Anna Błażkiewicz

## REDAKCJA TECHNICZNA

Alicja Nowacka

## MONOGRAFIA

ISBN 83-88000-92-6

©COPYRIGHT  
Wydawnictwo Politechniki Śląskiej  
Gliwice 2000



# SPIS TREŚCI

<b>1. WPROWADZENIE.....</b>	<b>7</b>
<b>2. PROGRAM RESTRUKTURYZACJI GÓRNICTWIA WĘGLA KAMIENNEGO W POLSCE - REALIZACJA I ETAPU W RAMACH MOŻLIWOŚCI FINANSOWYCH PAŃSTWA .....</b>	<b>9</b>
<b>3. PROGRAM POWSTRZYMANIA UPADŁOŚCI GÓRNICTWIA WĘGLA KAMIENNEGO W POLSCE.....</b>	<b>12</b>
3.1. CELE PROGRAMU .....	12
3.2. REALIZACJA ZADAŃ RESTRUKTURYZACYJNYCH.....	12
3.3. OCENA REALIZACJI PROGRAMU.....	23
<b>4. RESTRUKTURYZACJA GÓRNICTWIA WĘGLA KAMIENNEGO - PROGRAM DLA II ETAPU W LATACH 1994 - 1995 .....</b>	<b>25</b>
4.1. CELE PROGRAMU .....	25
4.2. REALIZACJA ZADAŃ RESTRUKTURYZACYJNYCH.....	26
4.3. OCENA REALIZACJI PROGRAMU.....	36
<b>5. GÓRNICTWO WĘGLA KAMIENNEGO. POLITYKA PAŃSTWA I SEKTORA NA LATA 1996 - 2000 .....</b>	<b>38</b>
5.1. CELE PROGRAMU .....	38
5.2. REALIZACJA ZADAŃ RESTRUKTURYZACYJNYCH.....	38
5.3. OCENA REALIZACJI PROGRAMU.....	48
<b>6. REFORMA GÓRNICTWIA WĘGLA KAMIENNEGO W POLSCE W LATACH 1998 - 2002 .....</b>	<b>50</b>
6.1. CELE I ZAŁOŻENIA PROGRAMU .....	50
6.2. ELEMENTY PROGRAMU RZĄDOWEGO.....	51
6.3. EFEKTY REALIZACJI PROGRAMU W 1998 ROKU .....	69
6.4. EFEKTY REALIZACJI PROGRAMU W 1999 ROKU I ŁĄCZNIE W LATACH 1998 - 1999 .....	77
6.5. KOREKTA PROGRAMU NA LATA 2000 - 2002.....	90
6.5.1. CELE CZĄSTKOWE REALIZACJI REFORMY W LATACH 2000 - 2002.....	90
6.5.2. NOWE MECHANIZMY W REALIZACJI REFORMY .....	91

6.5.3. ELEMENTY DALSZEJ REALIZACJI PROGRAMU REFORMY GÓRNICTWA WĘGLA KAMIENNEGO W LATACH 2000 - 2002 .....	93
6.5.4. PROGNOZA WYNIKÓW EKONOMICZNO – FINANSOWYCH GÓRNICTWA WĘGLA KAMIENNEGO W LATACH 2000 - 2002 .....	94
6.5.5. ZMIANY W PROGRAMIE RZĄDOWYM REFORMY ZAMIESZCZONE W "KOREKCIE PROGRAMU" Z DNIA 21 GRUDNIA 1999 R. ....	96
6.6. OCENA REALIZACJI PROGRAMU .....	98
6.6.1. REALIZACJA REFORMY W 1998 ROKU .....	98
6.6.2. REALIZACJA REFORMY W 1999 ROKU .....	101
6.6.3. REALIZACJA REFORMY W I POŁOWIE 2000 ROKU .....	103
<b>7. PODSUMOWANIE .....</b>	<b>106</b>
<b>LITERATURA .....</b>	<b>111</b>
<b>ZAŁĄCZNIK: SYTUACJA EKONOMICZNO – FINANSOWA GÓRNICTWA WĘGLA KAMIENNEGO W POLSCE W LATACH 1989 – 1998 .....</b>	<b>113</b>
<b>STRESZCZENIE .....</b>	<b>126</b>

# CONTENTS

<b>1. INTRODUCTION.....</b>	<b>7</b>
<b>2. THE RESTRUCTURING PROGRAMME OF THE HARD COAL MINING INDUSTRY IN POLAND - THE REALISATION OF I STAGE IN FRAMES OF STATE FINANCIAL POSIBILITIES .....</b>	<b>9</b>
<b>3. THE RESTRAINT PROGRAMME OF BANKRUPTCY OF THE HARD COAL MINING INDUSTRY IN POLAND.....</b>	<b>12</b>
3.1. AIMS OF THE PROGRAMME .....	12
3.2. THE REALISATION OF RESTRUCTURING TASKS .....	12
3.3. THE ESTIMATION OF THE PROGRAMME REALISATION .....	23
<b>4. THE RESTRUCTURING OF THE HARD COAL MINING INDUSTRY - A PROGRAMME FOR II STAGE IN THE YEARS 1994 - 1995.....</b>	<b>25</b>
4.1. AIMS OF THE PROGRAMME.....	25
4.2. THE REALISATION OF RESTRUCTURING TASKS .....	26
4.3. THE ESTIMATION OF THE PROGRAMME REALISATION .....	36
<b>5. THE HARD COAL MINING INDUSTRY. STATE AND SECTOR POLICY IN THE YEARS 1996 - 2000.....</b>	<b>38</b>
5.1. AIMS OF THE PROGRAMME.....	38
5.2. THE REALISATION OF RESTRUCTURING TASKS .....	38
5.3. THE ESTIMATION OF THE PROGRAMME REALISATION .....	48
<b>6. THE REFORM OF THE HARD COAL MINIG INDUSTRY IN POLAND IN THE YEARS 1998 - 2002.....</b>	<b>50</b>
6.1. AIMS AND GUIDELINES OF THE PROGRAMME .....	50
6.2. ELEMENTS OF THE GOVERNMENTAL PROGRAMME .....	51
6.3. EFFECTS OF THE PROGRAMME REALISATION IN THE YEAR 1998 .....	69
6.4. EFFECTS OF THE PROGRAMME REALISATION IN THE YEAR 1999 AND TOTALLY IN THE YEARS 1998 - 1999.....	77
6.5. THE CORRECTION OF THE PROGRAMME FOR THE YEARS 2000 - 2002 .....	90
6.5.1. PARTIAL AIMS REALISATION OF THE REFORM IN THE YEARS 2000 - 2002 .....	90
6.5.2. NEW MECHNISMS IN THE REFORM REALISATION.....	91



6.5.3. ELEMENTS OF THE FURTHER PROGRAMME REALISATION OF THE REFORM OF THE COAL MINING INDUSTRY IN THE YEARS 2000 - 2002 .....	93
6.5.4. THE PROGNOSIS OF ECONOMIC – FINANCIAL RESULTS OF THE HARD COAL MINING INDUSTRY IN THE YEARS 2000 - 2002 .....	94
6.5.5. CHANGES IN THE GOVERNMENTAL PROGRAMME PLACED IN "THE CORRECTION OF THE PROGRAMME" DATED 21 <sup>ST</sup> DECEMBER 1999.....	96
6.6. THE ESTIMATION OF THE PROGRAMME REALISATION.....	98
6.6.1. THE REALISATION OF THE REFORM IN THE YEAR 1998.....	98
6.6.2. THE REALISATION OF THE REFORM IN THE YEAR 1999.....	101
6.6.3. THE REALISATION OF THE REFORM IN THE FIRST HALF OF THE YEAR 2000.....	103
7. RESUME .....	106
LITERATURE .....	111
ENCLOSURE: ECONOMIC – FINANCIAL SITUATION OF THE HARD COAL MINING INDUSTRY IN POLAND IN THE YEARS 1989 - 1998 .....	113
ABSTRACT.....	126



## 1. Wprowadzenie

Stan górnictwa węgla kamiennego u progu transformacji gospodarczej w Polsce w końcu 1989 roku był katastrofalny. Zarządzanie branżą przez Wspólnotę Węgla Kamiennego za pomocą struktur pośrednich, jakimi były Przedsiębiorstwa Eksploatacji Węgla, było klasyczne dla systemu nakazowo - rozdzielczego. Wysokie wydobycie węgla kamiennego okupiono nieprzestrzeganiem praw pracowniczych, niską jakością sprzedawanego węgla i nadmiernymi kosztami jego produkcji. Przez lata ukształtował się model branży węgla kamiennego, wolnej od trosk ekonomicznych i finansowych, całkowicie pochłoniętej problemami technicznymi, która miała rytmicznie dostarczać zaplanowaną ilość wydobycia.

Rozpoczęty w końcu 1989 roku proces przekształcania gospodarki centralnie planowanej w kierunku gospodarki rynkowej objął swym zasięgiem również górnictwo węgla kamiennego. Proces restrukturyzacji górnictwa rozpoczęto w końcu 1989 roku likwidacją pięciu Przedsiębiorstw Eksploatacji Węgla, a kilka miesięcy później - Wspólnoty Węgla Kamiennego. W kwietniu 1990 roku kopalnie przekształcono w samodzielne przedsiębiorstwa państwowe. Celem usamodzielnienia kopalń był oczekiwany wzrost efektywności ekonomicznej górnictwa węgla kamiennego i ich dostosowanie do funkcjonowania w warunkach gospodarki rynkowej. W rzeczywistości okazało się, że pojedyncze kopalnie były nieprzygotowane do efektywnej ekonomicznie działalności w warunkach rynkowych. Ich samodzielność działania przypadła na okres wysokiego spadku zapotrzebowania na węgiel, co w rezultacie doprowadziło w 1992 roku do wyjątkowo trudnej sytuacji ekonomicznej górnictwa, grożącej załamaniem się jego finansów.

W końcu 1992 roku Rząd RP podjął działania mające na celu powstrzymanie upadłości w sektorze węgla kamiennego. 15 marca 1993 roku Komitet Ekonomiczny Rady Ministrów przyjął pierwszy rządowy program restrukturyzacji górnictwa węgla kamiennego pod nazwą „Program restrukturyzacji górnictwa węgla kamiennego w Polsce - realizacja I etapu w ramach możliwości finansowych państwa”. W lutym 1993 roku Sejm przyjął ustawę o przekształceniach własnościowym niektórych

przedsiębiorstw o szczególnym znaczeniu dla gospodarki państwa, która umożliwiła utworzenie w marcu 1993 roku z 49 kopalń sześciu Spółek Węglowych - jednoosobowych spółek Skarbu Państwa, natomiast w czerwcu tego roku z jedenastu kopalń - Katowickiego Holdingu Węglowego SA.

Wobec katastrofalnej sytuacji górnictwa w połowie 1993 roku powstała konieczność opracowania i realizacji programu ratunkowego dla górnictwa. Utworzone jednoosobowe spółki Skarbu Państwa od lipca do końca 1993 roku realizowały „Program powstrzymania upadłości górnictwa węgla kamiennego”. Doświadczenia z realizacji tego programu stanowiły podstawę do opracowania programu restrukturyzacji górnictwa dla tzw. II etapu na lata 1994 - 1995, który został przyjęty przez Radę Ministrów w marcu 1994 roku.

W kwietniu 1996 roku został przyjęty przez Rząd RP kolejny program restrukturyzacji na lata 1996 - 2000 pt.: „Górnictwo węgla kamiennego. Polityka państwa i sektora na lata 1996 - 2000. Program dostosowania górnictwa węgla kamiennego do warunków gospodarki rynkowej i międzynarodowej konkurencyjności”.

W dniu 30 czerwca 1998 roku został przyjęty przez Radę Ministrów aktualny program pt.: „Reforma górnictwa węgla kamiennego w Polsce w latach 1998 - 2002”. Realizację tego programu wspomaga przyjęta w dniu 26 listopada 1998 roku ustawa o dostosowaniu górnictwa węgla kamiennego do funkcjonowania w warunkach gospodarki rynkowej oraz szczególnych uprawnieniach i zadaniach gmin górniczych.



## **2. Program restrukturyzacji górnictwa węgla kamiennego w Polsce - realizacja I etapu w 1993 roku w ramach możliwości finansowych państwa**

W dniu 15 marca 1993 roku Komitet Ekonomiczny Rady Ministrów przyjął przedłożony przez Ministra Przemysłu i Handlu program pod powyższym tytułem.

Program ten stanowił pierwszy pozytywny krok w kierunku realizacji restrukturyzacji górnictwa. Podkreślono w nim konieczność podziału procesu restrukturyzacji górnictwa na trzy etapy i określono cele realizacji dla każdego z nich oddzielnie. Celem generalnym realizacji *pierwszego etapu* restrukturyzacji miało być zahamowanie narastania strat spółek węglowych i stworzenie warunków do uzyskania przez nie rentowności. W *etapie drugim* planowano uzyskanie rentowności spółek węglowych, a *etap trzeci* miał tę rentowność utrwalić. W tablicy 2.1 została przedstawiona ogólna charakterystyka wszystkich trzech etapów restrukturyzacji do roku 2000 z określeniem celu generalnego każdego z etapów, priorytetów dla celów częściowych wraz z terminem wykonania opracowań.

Efektom realizacji programu I etapu restrukturyzacji górnictwa w 1993 roku było między innymi dokonanie znaczącej zmiany struktury organizacyjnej górnictwa węgla kamiennego. W dniu 1 marca 1993 roku Minister Przemysłu i Handlu, reprezentując Skarb Państwa, zgrupował kopalnie - dotychczas samodzielne przedsiębiorstwa państwowe - w spółki węglowe, tworząc:

- 6 jednoosobowych spółek akcyjnych Skarbu Państwa obejmujących 49 kopalń węgla,
- 14 kopalń - jednoosobowych spółek akcyjnych Skarbu Państwa obejmujących pojedyncze kopalnie.

Z 11 kopalń - spółek w grupie katowickiej w dniu 29 czerwca 1993 roku utworzony został Katowicki Holding Węglowy SA.

Tablica 2.1

## Charakterystyka trzech etapów restrukturyzacji górnictwa w latach 1993 - 2000

Etap	<i>Cel generalny</i>	<i>Priorytety dla celów cząstkowych</i>	<i>Termin opracowania programu</i>
I od 15.07.1993 r. do 31.12. 1993 r.	Zahamowanie narastania strat spółek węglowych i stworzenie warunków dla uzyskania rentowności przez spółki	<ol style="list-style-type: none"> <li>1. Ekonomizacja górnictwa</li> <li>2. Osłabienie skutków społecznych restrukturyzacji</li> <li>3. Ochrona środowiska</li> </ol>	Opracowany został program powstrzymania upadłości górnictwa
II lata 1994 - 1995	Uzyskanie rentowności przez spółki węglowe w 1994 roku i jej utrzymanie do końca 1995 roku	<ol style="list-style-type: none"> <li>1. Ekonomizacja górnictwa przy racjonalnej ochronie miejsc pracy w górnictwie i tworzeniu maksymalnej liczby miejsc pracy poza górnictwem</li> <li>2. Zahamowanie narastania degradacji środowiska</li> <li>3. Inwestycje odtworzeniowe i modernizacyjne</li> </ol>	Program restrukturyzacji na lata 1994 – 95 miał zostać opracowany do 31 stycznia 1994 r. na podstawie biznesplanów spółek węglowych
III lata 1996 - 2000	Utrzymanie rentowności przez spółki węglowe	<ol style="list-style-type: none"> <li>1. Aspekty społeczne – tworzenie miejsc pracy poza górnictwem</li> <li>2. Ochrona środowiska</li> <li>3. Inwestycje odtworzeniowe i modernizacyjne</li> </ol>	<p>Program restrukturyzacji na lata 1996 – 2000 miał zostać opracowany do 30 września 1994 r. na podstawie:</p> <ol style="list-style-type: none"> <li>1) biznesplanów spółek węglowych,</li> <li>2) założeń polityki energetycznej państwa,</li> <li>3) prawa energetycznego,</li> <li>4) standardów w zakresie ochrony środowiska na terenach górniczych</li> </ol>



Wobec powyższych zmian struktura organizacyjna górnictwa węgla kamiennego w połowie 1993 roku obejmowała:

- 6 spółek węglowych - → 49 kopalń węgla kamiennego,
- 1 holding węglowy - → 11 kopalń węgla kamiennego,
- samodzielne kopalnie - jednoosobowe spółki Skarbu Państwa → 4 kopalnie węgla kamiennego, w tym 1 kopalnia w budowie,
- kopalnie postawione w stan likwidacji → 5 kopalń - przedsiębiorstw państwowych.

Umożliwienie strategicznego zarządzania grupą kopalń pozwoliło na kształtowanie efektywnego poziomu produkcji spółki węglowej oraz na poprawę relacji cen zbytu węgla do kosztów produkcji. Nowa struktura organizacyjna górnictwa stworzyła więc warunki dla efektywnego funkcjonowania górnictwa węgla kamiennego w warunkach gospodarki rynkowej.

Ponieważ sytuacja ekonomiczno - finansowa górnictwa węgla kamiennego była katastrofalna, w połowie 1993 roku powstała konieczność opracowania i realizacji programu ratunkowego dla górnictwa.

### **3. Program powstrzymania upadłości górnictwa węgla kamiennego w Polsce**

#### **3.1. Cele programu**

Celem generalnym tego programu, realizowanego w nowej strukturze organizacyjnej górnictwa, było zahamowanie narastania strat finansowych w spółkach węglowych i stworzenie warunków do uzyskania rentowności przez ten sektor gospodarki.

Cele cząstkowe tego programu były następujące:

1. Doprowadzenie górnictwa węgla kamiennego do stanu rentowności.
2. Utrzymanie konkurencyjności polskiego węgla na rynkach światowych.
3. Wypracowanie środków na inwestycje odtworzeniowe i modernizacyjne w kopalniach.

Osiągnięcie celu generalnego oraz celów cząstkowych miało nastąpić poprzez realizację następujących zadań:

1. Dostosowanie wydobycia węgla do potrzeb rynku.
2. Intensyfikacja eksportu węgla.
3. Zmniejszanie stanu zatrudnienia i wzrost wydajności pracy w kopalniach.
4. Stabilizacja cen węgla na poziomie pokrywającym koszty wydobycia.
5. Obniżenie kosztów produkcji węgla.
6. Rozpoczęcie restrukturyzacji finansowej górnictwa.
7. Opracowanie biznesplanów spółek węglowych.

#### **3.2. Realizacja zadań restrukturyzacyjnych**

##### *1. Dostosowanie wydobycia węgla do potrzeb rynku*

Realizacja tego zadania miała na celu obniżenie nieefektywnej nadprodukcji węgla, przede wszystkim przez:

- ograniczanie wydobycia węgla w kopalniach o niskiej rentowności przez likwidację nieefektywnych pól i rejonów wydobywczych,
- zmniejszenie wydobycia węgla w kopalniach poddanych procesowi likwidacji.

W 1993 roku wydobycie węgla wyniosło 130.2 mln ton (tabl. 3.1), czyli o 1.1 mln ton mniej niż w roku poprzednim. Łączne, dobowe wydobycie wahało się od 425.0 do 570,9 tys. ton/dobę i było najniższe w miesiącach letnich. W znaczący sposób wzrosła średnia jakość węgla kamiennego: wartość opałowa wzrosła o 269 kJ/kg, średnia zawartość popiołu spadła o 0,5%, zaś siarki o 0,02%. Poprawie uległy również wskaźniki koncentracji produkcji. Średnie wydobycie ze ściany w 1993 roku osiągnęło wartość 1082 ton/dobę. Istotnej poprawie uległa również zmienność w kopalniach, natomiast wskaźnik natężenia robót przygotowawczych, wobec ograniczania w kopalniach wykonawstwa przez obce przedsiębiorstwa, kształtował się praktycznie na poziomie roku poprzedniego.

Tablica 3.1

Wydobycie węgla kamiennego, wskaźniki koncentracji produkcji oraz jakość węgla

<i>Wyszczególnienie</i>	<i>Jednostka</i>	<i>1992</i>	<i>1993</i>
<b>Wydobycie węgla kamiennego ogółem</b>	<i>mln t/rok</i>	<b>131.3</b>	<b>130.2</b>
<b>Średnie wydobycie dobowe</b>	<i>t/dobę</i>	<b>533 052</b>	<b>513 076</b>
<b>Średnie wydobycie ze ściany</b>	<i>t/dobę</i>	<b>962</b>	<b>1082</b>
<b>Zmienność w kopalniach</b>	<i>wskaźn. zmian.</i>	<b>2.34</b>	<b>2.42</b>
<b>Wskaźnik natężenia robót przygotowawczych</b>	<i>m/1000 t</i>	<b>6.0</b>	<b>5.6</b>
<b>Średnia wartość opałowa</b>	<i>kJ/kg</i>	<b>23 909</b>	<b>24 178</b>
<b>Średnia zawartość popiołu</b>	<i>%</i>	<b>15.7</b>	<b>15.2</b>
<b>Średnia zawartość siarki</b>	<i>%</i>	<b>0.77</b>	<b>0.75</b>

W związku z ograniczaniem produkcji węgla kamiennego w 1993 roku *likwidowano kopalnie*: "Wałbrzych", "Viktoria", "Thorez", "Nowa Ruda", "Saturn", "Sosnowiec", "Żory", "Barbara - Chorzów", "Siemianowice" i "Paryż". Dokonano także połączenia kopalń "Szombierki" i "Centrum". Analiza przebiegu procesów likwidacyjnych wskazuje na występowanie znacznych trudności w ich realizacji, które wynikały przede wszystkim z ograniczonych środków na fizyczną likwidację, tworzenie nowych miejsc pracy oraz na osłony socjalne dla odchodzących z pracy górników.



Dokładne zestawienie kopalń węgla kamiennego likwidowanych w 1993 roku podano w tablicy 3.2.

Tablica 3.2

## Likwidacja kopalń węgla kamiennego

Kopalnia		Data rozpoczęcia likwidacji	Data zakończenia likwidacji	Data zakończenia wydobywania	Zmniejszenie wydobywania (t/d)
<b>KOPALNIE DOLNOŚLĄSKIE</b>					
„Wałbrzych”	Wałbrzyskie Kopalnie Węgla Kamiennego	01. 09. 1992	31. 12. 1995	31. 12. 1994	
„Victoria”		30. 04. 1993	31. 12. 1994	31. 12. 1993	
„Thorez”		01. 09. 1992	31. 12. 1995	31. 12. 1994	952
„Nowa Ruda”		01. 04. 1992	I etap – 1995 II etap - 2001		829
<b>KOPALNIE W GZW POZA SPÓLKAMI WĘGLOWYMI</b>					
„Saturn”		01. 01. 1993	31. 12. 1996	31. 12. 1995	768
„Sosnowiec”		01. 01. 1993	31. 12. 1996	31. 12. 1995	1411
„Żory”		01. 09. 1992	31. 12. 1995	31. 12. 1994	1500
<b>KOPALNIE W GZW W SPÓLKACH WĘGLOWYCH</b>					
„Barbara – Chorzów”		15. 07. 1993	31. 12. 1995	31. 10. 1993	3475
„Siemianowice”		15. 07. 1993	31. 12. 1996	31. 12. 1994	2334
„Paryż”		01.09. 1993	31. 12. 1995	01. 07. 1994	1449

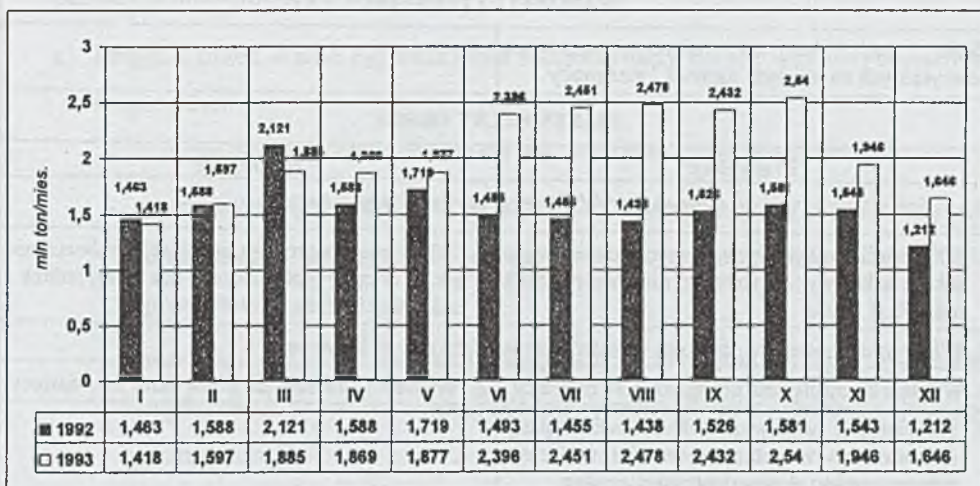
## 2. Intensyfikacja eksportu węgla

W 1993 roku zrealizowano przedsięwzięcia służące intensyfikacji ekonomicznie uzasadnionego eksportu węgla kamiennego, w tym przede wszystkim:

- dokonano przekształceń struktur organizacyjnych jednostek zajmujących się eksportem węgla; 25 czerwca 1993 roku przekształcono CHZ "Węglokoks" w jednoosobową spółkę akcyjną Skarbu Państwa "Węglokoks" SA, a w dniu 26 czerwca 1993 roku powołano Radę Eksportu Węgla,
- podpisano wieloletnie umowy przez spółki węglowe z głównym eksporterem węgla, gwarantujące ciągłość eksportu węgla w wysokości 26 mln ton rocznie.



W 1993 roku eksport węgla kamiennego wyniósł 24.5 mln ton, tj. o 5.8 mln ton więcej niż w roku poprzednim. Rozkład miesięczny eksportu węgla kamiennego w latach 1992 - 1993 przedstawiono na rys. 3.1.



Rys. 3.1. Eksport węgla kamiennego w latach 1992 - 1993

Fig. 3.1. The export of hard coal in the years 1992 - 1993

### 3. Zmniejszenie stanu zatrudnienia i wzrost wydajności pracy w kopalniach

W 1993 roku zrealizowano lub podjęto szereg działań i decyzji warunkujących oraz wspomagających zmniejszenie zatrudnienia, do których zaliczyć należy przede wszystkim:

- a) Podpisanie protokołu dodatkowego nr 5 do Układu Zbiorowego Pracy z dnia 6 października 1993 roku dotyczącego osłon socjalnych, który stanowił podstawy prawne do stosowania urlopów górniczych i zasiłków socjalnych dla pracowników wykonujących pracę pod ziemią w kopalniach węgla kamiennego, objętych zamiarem zwolnienia lub zwalnianych z przyczyn zakładu pracy w związku z likwidacją kopalń lub ich części. Rodzaje osłon socjalnych oraz zasady ich stosowania w 1993 roku przedstawiono w tablicy 3.3.

Tablica 3.3

Rodzaje osłon socjalnych dla pracowników wykonujących prace pod ziemią  
oraz zasady ich stosowania w 1993 roku

<b>URLOPY GÓRNICZE</b>	<b>ZASIŁKI SOCJALNE</b>
<b>WARUNKI UZYSKANIA</b>	
Brak trzech lat do nabycia uprawnień emerytalnych ze względu na wiek i staż pracy	
<b>MAKSYMALNY OKRES</b>	
<i>36 miesięcy</i>	<i>24 miesiące</i>
<b>WYSOKOŚĆ I TRYB WYPŁATY OSŁONY</b>	
1. 50% miesięcznego wynagrodzenia obliczonego jak za urlop wypoczynkowy, nie mniej jednak niż 330 zł brutto	1. 50% miesięcznego wynagrodzenia obliczonego jak za urlop wypoczynkowy, nie mniej jednak niż 300 zł brutto
2. Waloryzacja kwartalna, średnim wskaźnikiem wzrostu płac w kopalniach	
3. Wypłata comiesięczna przez okres 36 miesięcy	3. Wypłata comiesięczna przez okres 24 miesięcy
4. Na wniosek pracownika możliwość wypłaty jednorazowej w pełnej wysokości w formie jednorazowego ekwiwalentu pieniężnego	
<b>WARUNKI, WYSOKOŚĆ I TRYB WYPŁATY OSŁONY W PRZYPADKU SAMODZIELNEGO ZNALEZIENIA PRACY POZA KOPALNIAMI</b>	
1. Udokumentowane zgłoszenie znalezienia pracy	
2. Comiesięczna wypłata 50% świadczenia socjalnego przez okres, jaki pozostał do nabycia uprawnień emerytalnych	2. Comiesięczna wypłata 50% zasiłku przez okres, jaki pozostał do końca jego otrzymywania
3. Na wniosek pracownika możliwość wypłaty jednorazowej w wysokości jak w punkcie 2	
<b>DODATKOWE ŚWIADCZENIA W OKRESIE OSŁONOWYM</b>	
1. Deputat węglowy według dotychczasowych zasad	
2. Nagroda z okazji Dnia Górnika w wysokości miesięcznego świadczenia socjalnego	
<b>OKRES OSŁONOWY A UPRAWNIENIA EMERYTALNE I PRACOWNICZE</b>	
1. Opłacona składka ZUS	
2. Okres urlopu traktowany jak praca równorzędna z pracą górniczą	2. Okres pobierania zasiłku traktowany jako okres składkowy do uprawnień emerytalnych
3. Okres urlopu zaliczany do uprawnień warunkujących otrzymanie odprawy emerytalnej	



Do końca grudnia 1993 roku z możliwości osłonowych skorzystało 1 699 osób, w tym z zasiłków socjalnych 1 600 osób, a z urlopów górniczych 99 osób. Wśród ogółu osób, które skorzystały z osłon socjalnych, 1 351 osób to byli pracownicy kopalń (w tym 937 z kopalń likwidowanych), a 348 osób pochodziło z przedsiębiorstw robót górniczych.

a) Podjęcie przez Walne Zgromadzenia Akcjonariuszy spółek węglowych uchwał w sprawach:

- zakazu przyjmowania do kopalń pracowników spoza górnictwa,
- zatrudniania pracowników w niepełnym wymiarze pracy i posiadających uprawnienia emerytalne jedynie w przypadkach niezbędnych dla prowadzenia ruchu zakładu,
- wzrostu płac w spółkach węglowych uwarunkowanego wzrostem wydajności pracy mierzonej ilością produkcji sprzedanej na jednego zatrudnionego.

b) Powołanie sztabu regionalnego oraz rejonowych grup ds. restrukturyzacji zatrudnienia w górnictwie.

Następstwem ww. działań w 1993 roku był spadek zatrudnienia w kopalniach o 24 942 osoby (w przeliczeniu na pełne etaty) w kopalniach czynnych oraz w kopalniach likwidowanych, co

przedstawiono w tabl. 3.4.

**Tablica 3.4**

Przeciętne zatrudnienie w kopalniach czynnych oraz likwidowanych

Wyszczególnienie	Kopalnie czynne	Kopalnie likwidowane	Ogółem
<b>Grudzień 1992</b>	a 229 716	30 434	330 150
	b 211 625	21 767	233 392
	c 88 091	8 667	96 758
<b>Grudzień 1993</b>	a 210 995	24 213	305 208
	b 205 322	17 489	222 811
	c 75 673	6 724	82 397
<b>Zmniejszenie zatrudnienia ogółem</b>	a 18 721	6 221	24 942

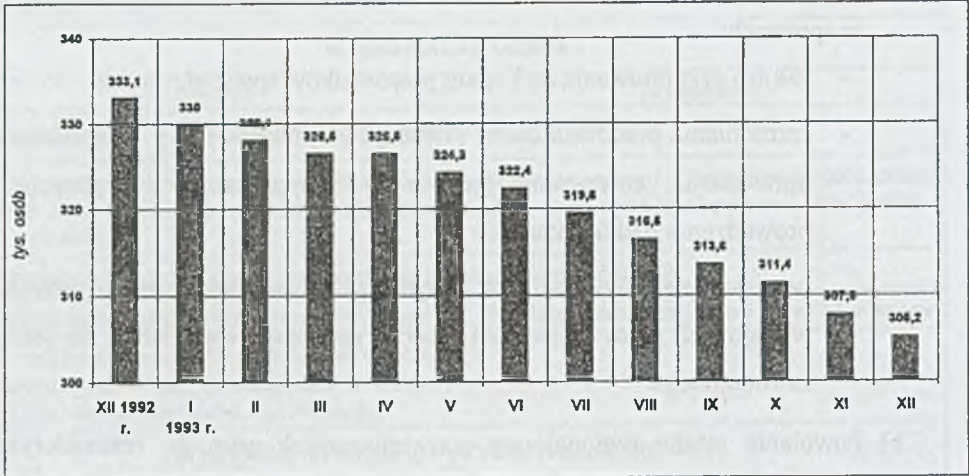
Znaczny spadek zatrudnienia następował począwszy od kwietnia 1993 roku i kształtował się w kolejnych miesiącach na poziomie 2-3 tys. osób na miesiąc.

Średnie zatrudnienie w górnictwie w 1993 roku obrazuje rysunek 3.2.

a - ogółem, b - na dole, c - na powierzchni

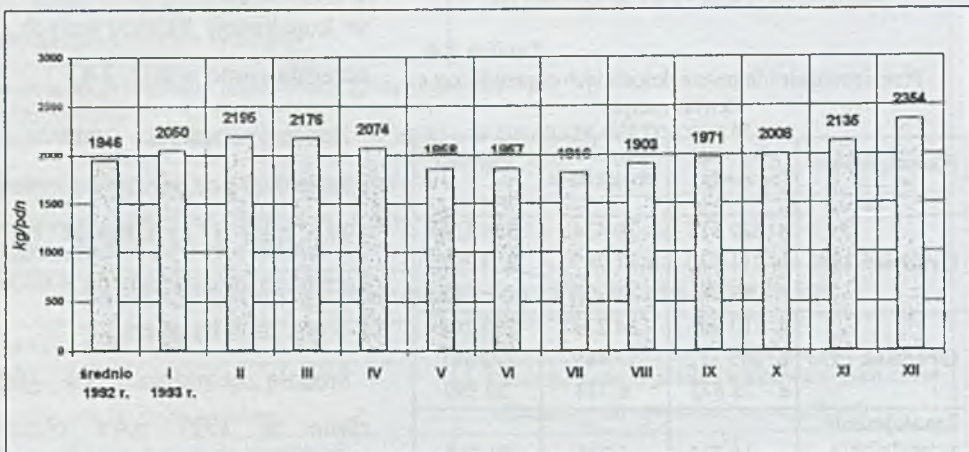
W 1993 roku odnotować należy wzrost wydajności ogólnej w górnictwie, która osiągnęła średnią wielkość 2035 kg/pdn. Kształtowanie się wydajności ogólnej w kolejnych miesiącach zobrazowano na rys. 3.3.

Wzrosło również przeciętne wynagrodzenie brutto w kopalniach węgla kamiennego (rys. 3.4).



Rys. 3.2. Średnie zatrudnienie w górnictwie w 1993 roku

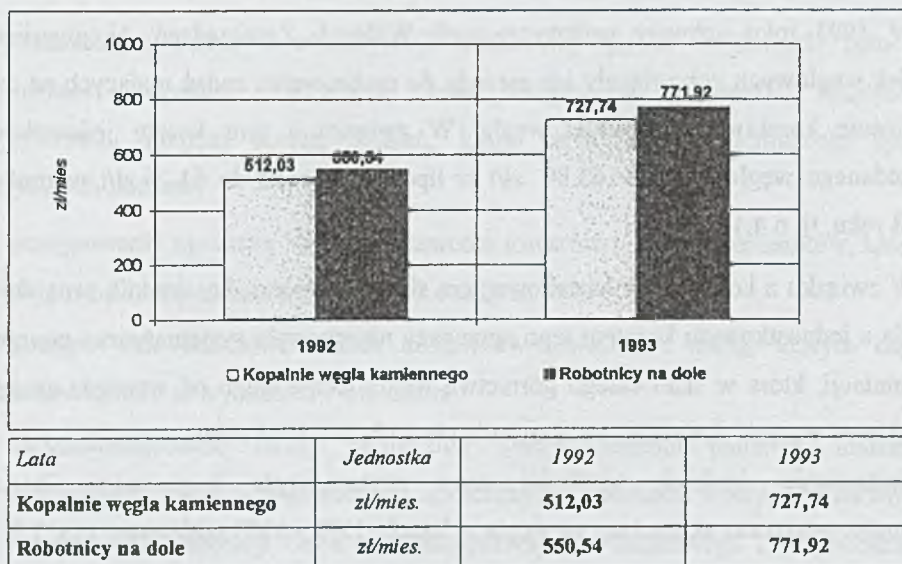
Fig. 3.2. The average employment in the mining industry in the year 1993



Rys. 3.3. Wydajność ogólna w górnictwie w 1993 roku

Fig. 3.3. The general productivity in the mining industry in the year 1993





Rys. 3.4. Przeciętne wynagrodzenie brutto w latach 1992 - 1993

Fig. 3.4. The average reward in the years 1992 - 1993

#### 4. Ustabilizowanie cen zbytu węgla na rynku krajowym

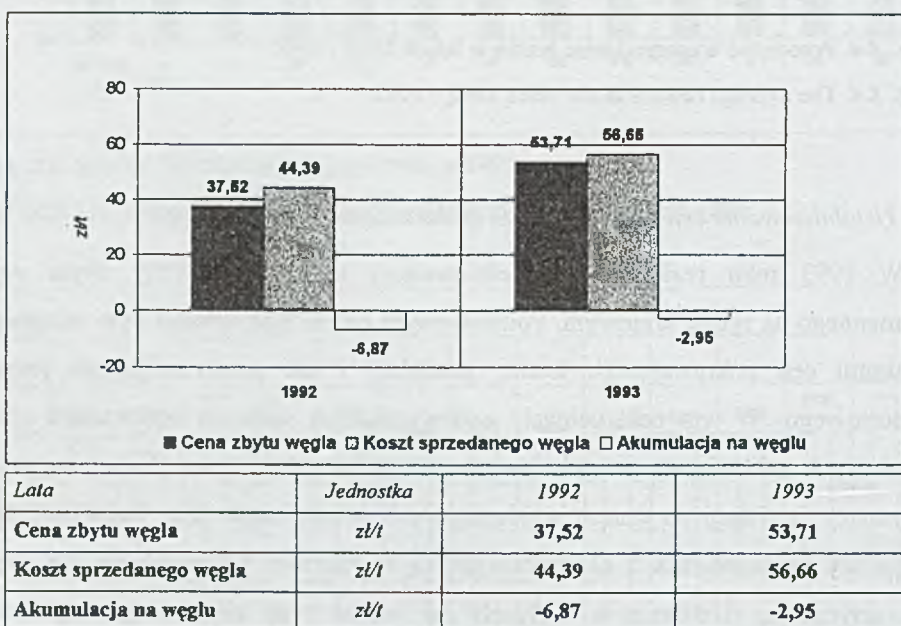
W 1993 roku realizowano przedsięwzięcia stabilizujące ceny zbytu węgla kamiennego na rynku krajowym. Podstawowym celem tych działań było osiągnięcie poziomu cen pokrywającego koszty produkcji i nie przekraczającego parytetu importowego. W tym celu uchwały nadzwyczajnych walnych zgromadzeń spółek węglowych zobowiązały zarządy do przestrzegania od 15 lipca 1993 roku zasady sprzedaży produkcji po cenach wykluczających powstawanie strat. Spółki węglowe podpisały porozumienia z elektroenergetyką w zakresie kształtowania cen węgla energetycznego. Działania te wpłynęły na wzrost ceny zbytu węgla ogółem z 37.52 zł/t w 1992 roku do 53.71 zł/t w 1993 roku, tj. o 43.2%. Wzrosły ceny zbytu węgla we wszystkich kierunkach sprzedaży - do energetyki, do koksowni i na eksport.

### 5. Obniżanie jednostkowych kosztów sprzedanego węgla

W 1993 roku uchwały nadzwyczajnych Walnych Zgromadzeń Akcjonariuszy spółek węglowych zobowiązały ich zarządy do realizowania zadań mających na celu obniżanie kosztów sprzedanego węgla. W związku z tym koszty jednostkowe sprzedanego węgla spadły z 63.89 zł/t w lipcu 1993 roku do 61.26 zł/t w grudniu 1993 roku, tj. o 4.1%.

W związku z korzystnym kształtowaniem się relacji pomiędzy średnią ceną zbytu węgla a jednostkowym kosztem jego sprzedaży następowała systematyczna poprawa akumulacji, która w skali całego górnictwa węgla kamiennego od września zaczęła uzyskiwać wartość dodatnią i utrzymywała się do końca 1993 roku.

Zestawienie średnich wielkości ceny zbytu węgla kamiennego, kosztu jednostkowego oraz akumulacji na węglu w latach 1992 - 1993 podano na rys. 3.5.



Rys. 3.5. Cena zbytu węgla, koszt jednostkowy i akumulacja na węglu

Fig. 3.5. The selling price of coal, the unit cost of coal and the accumulation on coal

### 6. Rozpoczęcie restrukturyzacji finansowej spółek węglowych

Zasadniczym celem restrukturyzacji finansowej spółek węglowych było ich oddłużenie, poprawa rentowności oraz zwiększenie płynności finansowej. W 1993 roku podjęto szereg działań, które zmierzały do oddłużenia spółek węglowych poprzez:

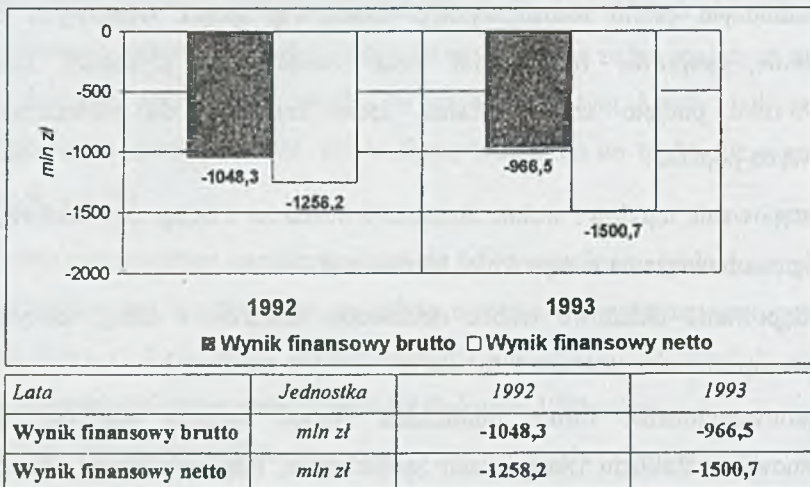
- postępowanie ugodowe wobec dostawców towarów i usług oraz banków, którym objęto zobowiązania w wysokości 83.6 mln zł,
- postępowanie układowe wobec dostawców towarów i usług, którym objęto zobowiązania w wysokości 1.16 mld zł,
- niekonwencjonalne formy oddłużania wobec budżetu państwa, budżetów terenowych, Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, Funduszu Pracy, Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych, Narodowego i Wojewódzkich Funduszy Ochrony Środowiska, którymi objęte były zobowiązania w wysokości 2.1 mld zł,
- kompensatę płatności - realizowaną na bieżąco w wysokości ok. 130 mln zł miesięcznie.

Pomimo ww. działań sytuacja finansowa górnictwa węgla kamiennego w 1993 roku była bardzo trudna. Należy zauważyć istotną poprawę wyniku finansowego brutto, który z wartości ujemnej w sierpniu 1993 roku począwszy od września tego roku osiągał wartość dodatnią oraz poprawę wyniku finansowego netto całego górnictwa, który od listopada 1993 roku zaczął osiągać wartości dodatnie. Rok 1993 górnictwo węgla kamiennego zamknęło ujemnym wynikiem finansowym brutto w wysokości - 966.5 mln zł oraz netto w wysokości - 1500.7 mln zł.

Według stanu na koniec roku wzrosło również saldo zobowiązań i należności do poziomu -3465.9 mln zł.

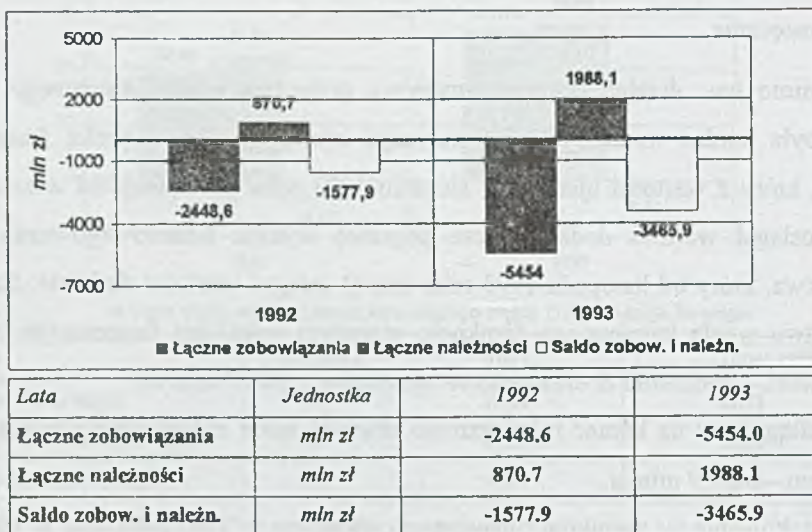
Kształtowanie się wyników finansowych górnictwa w 1992 roku oraz w 1993 roku przedstawiono na rys. 3.6, natomiast stan należności i zobowiązań na rys. 3.7.





Rys. 3.6. Wyniki finansowe górnictwa w latach 1992 - 1993

Fig. 3.6. Financial results of the mining industry in the years 1992 – 1993



Rys. 3.7. Należności i zobowiązania górnictwa węgla kamiennego

Fig. 3.7. Commitments and dues of hard coal mining industry

Ponadto w 1993 roku spółki węglowe podjęły kroki w kierunku uwolnienia się od prowadzenia gospodarki mieszkaniowej. W tym celu powołano Zespół ds. uwłaszczeń majątkowych w kopalniach, który miał przyspieszyć decyzje uwłaszczeniowe wojewody katowickiego. Pomimo to złożona 2 lipca 1993 roku oferta przekazania mieszkań zakładowych przedstawicielom miast i gmin nie została przyjęta.

### 3.3. Ocena realizacji programu

Cel generalny „Programu powstrzymania upadłości górnictwa węgla kamiennego”, którym było zahamowanie narastania strat i stworzenie warunków do uzyskania rentowności przez ten sektor gospodarki, dzięki realizacji większości zadań założonych w programie został w zasadzie osiągnięty. Prowadzona od lipca 1993 roku realizacja tego programu, mimo ograniczoności środków przeznaczonych na jego wsparcie, przyniosła od września tego roku widoczną poprawę sytuacji ekonomiczno - finansowej spółek węglowych.

Należy zauważyć, że w okresie od września do grudnia 1993 roku spółki węglowe osiągały dodatnią akumulację na węglu, co spowodowane było znaczącą poprawą relacji pomiędzy jednostkową ceną zbytu węgla, która wzrosła w porównaniu do roku ubiegłego o 43.2%, a jego kosztem sprzedaży, który w okresie od lipca do grudnia 1993 roku zmalał o 4.1%. Dzięki realizacji szeregu działań, zmierzających do oddłużenia spółek węglowych oraz służących poprawie wyników finansowych górnictwa węgla kamiennego, wynik finansowy netto oraz brutto w II połowie 1993 roku polepszył się. Mimo to sytuacja finansowa górnictwa była bardzo trudna. Rok 1993 górnictwo węgla kamiennego zamknęło ujemnymi wynikami finansowymi brutto -966.5 mln zł oraz netto w wysokości -1500.7 mln zł. Nie udało się więc osiągnąć celu cząstkowego, którym było doprowadzenie górnictwa węgla kamiennego do stanu trwałej rentowności.

W 1993 roku w ramach realizacji „Programu powstrzymania upadłości górnictwa węgla kamiennego” wykonano następujące zadania:

1. Ograniczono nieefektywną nadprodukcję węgla kamiennego poprzez zmniejszanie wydobycia węgla kamiennego w kopalniach o niskiej rentowności oraz w kopalniach poddanych procesowi likwidacji.
2. Podpisano wieloletnie umowy dotyczące ekonomicznie uzasadnionego eksportu węgla kamiennego w wysokości 26 mln ton rocznie.
3. Realizowano zadania służące zmniejszeniu stanu zatrudnienia w kopalniach oraz wzrostowi wydajności pracy, w tym przede wszystkim wprowadzono:
  - osłony socjalne dla pracowników wykonujących prace pod ziemią, którzy objęci byli zamiarem zwolnienia z przyczyn zakładu pracy w związku z likwidacją kopalń,
  - zakaz przyjmowania do kopalń pracowników spoza górnictwa,
  - zakaz zatrudniania pracowników w niepełnym wymiarze pracy i posiadających uprawnienia emerytalne, z wyjątkiem przypadków, w których jest to niezbędne dla prowadzenia ruchu zakładu,
  - uwarunkowanie, w którym wzrost płacy zależy od wydajności pracy mierzonej ilością produkcji sprzedanej na jednego zatrudnionego.
4. Stabilizowano ceny zbytu węgla na rynku krajowym, dzięki czemu wzrosły one z 37.52 zł/t w 1992 roku do 53.71 zł/t w 1993 roku.
5. Obniżono jednostkowy koszt sprzedanego węgla z 63.89 zł/t w lipcu 1993 roku do 61.26 zł/t w grudniu 1993 roku.
6. Rozpoczęto restrukturyzację finansową spółek węglowych, w ramach której zmniejszono zobowiązania o około 4.1 mld zł.



## **4. Restrukturyzacja górnictwa węgla kamiennego - program dla II etapu w latach 1994 - 1995**

### **4.1. Cele programu**

Cele realizacji procesów restrukturyzacyjnych w górnictwie w latach 1994 - 1995 określono w następujący sposób:

1. Uzyskanie w 1994 roku i utrzymanie do końca 1995 roku stanu rentowności górnictwa węgla kamiennego.
2. Utrzymanie konkurencyjności polskiego węgla na rynkach światowych.
3. Oddłużenie górnictwa węgla kamiennego.
4. Stworzenie warunków do wzrostu wynagrodzeń w górnictwie przez wzrost wydajności pracy.
5. Łagodzenie skutków społecznych związanych z utratą miejsc pracy w kopalniach.

Dla realizacji tego programu przyjęto następujące założenia:

1. Ponoszenie przez państwo odpowiedzialności finansowej za likwidację kopalń trwale nierentownych.
2. Przedłużenie okresu obowiązywania systemu osłon socjalnych dla pracowników wykonujących prace pod ziemią w kopalniach.
3. Brak dotacji przedmiotowej do produkcji węgla.
4. Zawarcie w I kwartale 1994 roku przez spółki węglowe wieloletnich umów z głównymi odbiorcami węgla.
5. Wolne ceny węgla na rynku krajowym poniżej poziomu parytetu importowego. Dla głównych odbiorców ceny węgla kształtowane na podstawie zawartych porozumień.
6. Stabilizacja ekonomicznie uzasadnionego eksportu węgla na poziomie 28-30 mln t w 1994 roku.

7. W latach 1994 - 1995 nie przewidywano prywatyzacji w sektorze węgla kamiennego poza działaniami w zakresie prywatyzacji działów i obiektów na powierzchni kopalń.
8. Program restrukturyzacji górnictwa powinien być powiązany z programami restrukturyzacji regionalnej na Górnym Śląsku i w Zagłębiu Wałbrzyskim.

## 4.2. Realizacja zadań restrukturyzacyjnych

### 1. Dostosowanie poziomu produkcji węgla do potrzeb rynku krajowego i eksportu. Zawarcie umów wieloletnich z głównymi odbiorcami węgla

Wydobycie węgla kamiennego w 1994 roku wyniosło 132.7 mln ton, tj. o 2.4 mln ton więcej niż w roku poprzednim i było mniejsze od założonego w programie o 2.6 mln t. Sprzedaż węgla kamiennego kształtowała się na poziomie 128.9 mln t (według programu 134.8 mln t).

W 1995 roku wydobycie węgla kamiennego wyniosło 135.3 mln t i różniło się tylko o 0.1 mln t od wielkości założonej w programie. Sprzedaż węgla kształtowała się na poziomie 131.4 mln t (według programu 134.2 mln t).

W IV kwartale 1994 roku oraz z początkiem 1995 roku spółki węglowe zawarły wieloletnie umowy z głównymi odbiorcami węgla kamiennego.

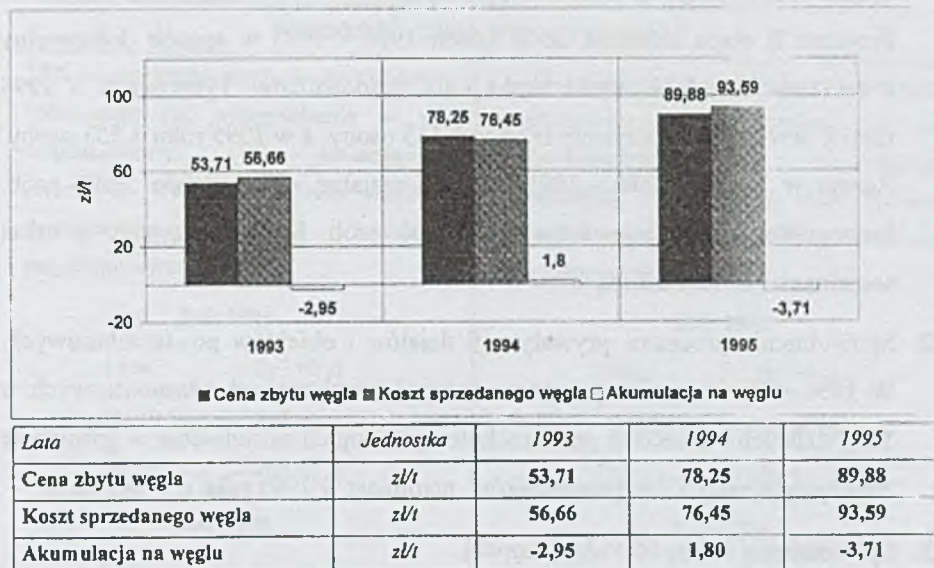
Tablica 4.1

Wydobycie i sprzedaż węgla kamiennego w latach 1994 - 1995

Wyszczególnienie	1993	1994		1995	
	wykonanie	według programu	wykonanie	według programu	wykonanie
Wydobycie, mln t	130.2	135.3	132.7	135.4	135.3
Sprzedaż ogółem, mln t	131.2	134.8	128.9	134.2	131.4
z tego:					
sprzedaż w kraju	106.7	107.2	101.8	106.6	99.1
sprzedaż na eksport	24.5	27.6	27.1	27.6	32.3
Sprzedaż węgla energetycznego, mln t	104.6	107.1	102.2	104.6	103.0
Sprzedaż węgla koksowego, mln t	26.6	27.7	26.7	29.6	28.4

## 2. Stabilizacja cen węgla na rynku krajowym poniżej poziomu parytetu importowego

W latach 1994 - 1995 ceny węgla kamiennego kształtowały się poniżej parytetu importowego. W 1994 roku wzrosły one średnio o 45.7% w stosunku do roku poprzedniego i ukształtowały się na poziomie 78.25 zł/t. W 1995 roku miały miejsce mały wzrost średniej ceny zbytu węgla, który wyniósł 14.9% w stosunku do średniego poziomu cen węgla w 1994 roku przy inflacji w wysokości 27.8%. Ceny te wzrosły do wartości 89.88 zł/t. Kształtowanie się wielkości ceny zbytu węgla, jego kosztu jednostkowego oraz akumulacji na węglu zobrazowano na rys. 4.1.



Rys. 4.1. Cena zbytu węgla, koszt jednostkowy i akumulacja w górnictwie węgla kamiennego w latach 1993 - 1995

Fig. 4.1. The selling price of coal, the unit cost of coal and accumulation on coal in the coal mining industry in the years 1993 – 1995

## 3. Stopniowe i konsekwentne obniżanie kosztu własnego wydobycia węgla przez:

- zmniejszanie stanu zatrudnienia w kopalniach,
- odtworzenie i unowocześnianie wyposażenia technicznego kopalń dla wzrostu koncentracji produkcji i wydajności pracy,
- realizację procesów likwidacyjnych w kopalniach trwale nierentownych lub w ich częściach.



Realizacja poszczególnych zadań w latach 1994 - 1995 przedstawia się następująco:

a) Należy zauważyć, że w programie II etapu restrukturyzacji górnictwa zakładano, że zatrudnienie w całym górnictwie węgla kamiennego zmniejszy się w latach 1994 - 1995 o 52 400 osób. Faktyczny spadek zatrudnienia był mniejszy o 7 689 osób i wyniósł 44 711 osób, co spowodowane było głównie następującymi czynnikami:

1. Mniejsze niż przewidywano zainteresowanie pracowników osłonami socjalnymi. Zasady ich stosowania przedstawiono w tabl. 4.2.

Program II etapu zakładał, że w latach 1994 - 1995 w sposób dobrowolny z osłon socjalnych skorzysta około 9 800 pracowników. Tymczasem w 1994 roku z ww. osłon skorzystały łącznie 2 143 osoby, a w 1995 roku 3 553 osoby. Razem w latach 1994 - 1995 osłony socjalne wykorzystało 5 696 osób. Szczegółowe informacje dotyczące liczby osób, które skorzystały z osłon socjalnych zawiera tablica 4.3.

2. Spowolnienie procesów prywatyzacji działów i obiektów powierzchniowych. W 1994 roku w wyniku przeprowadzonych przekształceń własnościowych w 1132 działach i obiektach powierzchniowych kopalń zatrudnienie w górnictwie zmniejszyło się o 5 416 pracowników, natomiast w 1995 roku o 3 785 osób.

3. Spowolnienie tempa likwidacji kopalń.

4. Konieczne przyjęcia pracowników do kopalń (ok. 13 500 w 1994 roku i 13 100 osób w 1995 roku).

Szczegółowe zestawienie informacji dotyczących spadku zatrudnienia w górnictwie w latach 1994 -1995 podano w tablicy 4.4.

Tablica 4.2

Zasady stosowania osłon socjalnych w górnictwie węgla kamiennego w latach 1994 - 1995

URLOPY GÓRNICZE	ZASIŁKI SOCJALNE																																
<b>WARUNKI UZYSKANIA</b>																																	
Brak trzech lat do nabycia uprawnień emerytalnych ze względu na wiek i staż pracy	Brak możliwości uzyskania urlopu górniczego																																
<b>MAKSYMALNY OKRES</b>																																	
<i>36 miesięcy</i>	<i>24 miesięcy</i>																																
<b>WYSOKOŚĆ I TRYB WYPŁATY OSŁONY</b>																																	
<p>1. 55% miesięcznego ekwiwalentu pieniężnego obliczonego jak wynagrodzenie za urlop wypoczynkowy. W poszczególnych kwartałach 1994 i 1995 roku minimalna gwarantowana wysokość świadczenia socjalnego wynosiła:</p> <table style="margin-left: auto; margin-right: auto;"> <tr> <td colspan="2" style="text-align: center;"><b>Rok 1994</b></td> </tr> <tr> <td style="text-align: right;">I kw.</td> <td style="text-align: right;">- 363.00 zł</td> </tr> <tr> <td style="text-align: right;">II i III kw.</td> <td style="text-align: right;">- 435.60 zł</td> </tr> <tr> <td style="text-align: right;">IV kw.</td> <td style="text-align: right;">- 492.50 zł</td> </tr> <tr> <td colspan="2" style="text-align: center;"><b>Rok 1995</b></td> </tr> <tr> <td style="text-align: right;">I kw.</td> <td style="text-align: right;">- 508.60 zł</td> </tr> <tr> <td style="text-align: right;">II i III kw.</td> <td style="text-align: right;">- 568.00 zł</td> </tr> <tr> <td style="text-align: right;">IV kw.</td> <td style="text-align: right;">- 616.00 zł</td> </tr> </table>	<b>Rok 1994</b>		I kw.	- 363.00 zł	II i III kw.	- 435.60 zł	IV kw.	- 492.50 zł	<b>Rok 1995</b>		I kw.	- 508.60 zł	II i III kw.	- 568.00 zł	IV kw.	- 616.00 zł	<p>1. 55% miesięcznego ekwiwalentu pieniężnego obliczonego jak wynagrodzenie za urlop wypoczynkowy. W poszczególnych kwartałach 1994 i 1995 roku minimalna gwarantowana wysokość świadczenia socjalnego wynosiła:</p> <table style="margin-left: auto; margin-right: auto;"> <tr> <td colspan="2" style="text-align: center;"><b>Rok 1994</b></td> </tr> <tr> <td style="text-align: right;">I kw.</td> <td style="text-align: right;">- 330.00 zł</td> </tr> <tr> <td style="text-align: right;">II i III kw.</td> <td style="text-align: right;">- 396.00 zł</td> </tr> <tr> <td style="text-align: right;">IV kw.</td> <td style="text-align: right;">- 447.70 zł</td> </tr> <tr> <td colspan="2" style="text-align: center;"><b>Rok 1995</b></td> </tr> <tr> <td style="text-align: right;">I kw.</td> <td style="text-align: right;">- 462.30 zł</td> </tr> <tr> <td style="text-align: right;">II i III kw.</td> <td style="text-align: right;">- 516.30 zł</td> </tr> <tr> <td style="text-align: right;">IV kw.</td> <td style="text-align: right;">- 560.00 zł</td> </tr> </table>	<b>Rok 1994</b>		I kw.	- 330.00 zł	II i III kw.	- 396.00 zł	IV kw.	- 447.70 zł	<b>Rok 1995</b>		I kw.	- 462.30 zł	II i III kw.	- 516.30 zł	IV kw.	- 560.00 zł
<b>Rok 1994</b>																																	
I kw.	- 363.00 zł																																
II i III kw.	- 435.60 zł																																
IV kw.	- 492.50 zł																																
<b>Rok 1995</b>																																	
I kw.	- 508.60 zł																																
II i III kw.	- 568.00 zł																																
IV kw.	- 616.00 zł																																
<b>Rok 1994</b>																																	
I kw.	- 330.00 zł																																
II i III kw.	- 396.00 zł																																
IV kw.	- 447.70 zł																																
<b>Rok 1995</b>																																	
I kw.	- 462.30 zł																																
II i III kw.	- 516.30 zł																																
IV kw.	- 560.00 zł																																
2. Waloryzacja kwartalna średnim wskaźnikiem wzrostu płac w kopalniach																																	
3. Wypłata comiesięczna przez okres 36 miesięcy	3. Wypłata comiesięczna przez okres 24 miesięcy																																
4. Na wniosek pracownika możliwość wypłaty jednorazowej w pełnej wysokości																																	

Tablica 4.3

Liczba osób, które skorzystały z osłon socjalnych w latach 1993 - 1995

<i>Wyszczególnienie</i>	1993	1994	1995
<b>Łączna liczba osób korzystających z osłon socjalnych,</b>	<b>1699</b>	<b>2143</b>	<b>3553</b>
w tym:			
z kopalń likwidowanych	937	1329	2004
z kopalń czynnych	414	302	1362
z PRG i PBSz	348	512	187
<b>Liczba osób korzystających z zasiłków socjalnych,</b>	<b>1600</b>	<b>1786</b>	<b>2340</b>
w tym:			
z kopalń likwidowanych	903	1096	1417
z kopalń czynnych	363	260	855
z PRG i PBSz	334	430	68
<b>Liczba osób korzystających z urlopów górniczych,</b>	<b>99</b>	<b>357</b>	<b>1213</b>
w tym:			
z kopalń likwidowanych	34	233	587
z kopalń czynnych	51	42	507
z PRG i PBSz	14	82	119

Tablica 4.4

Spadek zatrudnienia (w tys. osób) w górnictwie węgla kamiennego w latach 1994 - 1995

<i>Wyszczególnienie</i>	<i>Grudzień 1993</i>	<i>Grudzień 1994</i>		<i>Grudzień 1995</i>		<i>Razem</i>	
		<i>według programu</i>	<i>wykonanie</i>	<i>według programu</i>	<i>wykonanie</i>	<i>według programu</i>	<i>wykonanie</i>
Zatrudnienie	305.2	273.3	283.3	252.8	268.1	x	x
Zmniejszenie zatrudnienia, w tym:	x	31.9	27.7	20.5	17.0	52.4	44.7
- odejścia naturalne, z przyczyn ekonomicznych i zakładu pracy oraz innych,	x	24.9	25.6	17.7	13.4	42.6	39.0
- skorzystanie z osłon socjalnych	x	7.0	2.1	2.8	3.6	9.8	5.7



- b) Na realizację inwestycji odtworzeniowych i modernizacyjnych w 1994 roku poniesiono nakłady w kwocie 784.8 mln zł (według programu 730.0 mln zł), a w 1995 roku tylko o 1.5% więcej, tj. 796.6 mln zł (planowano 760.0 mln zł). Odnotować należy poprawę wskaźników koncentracji produkcji. Liczba ścian czynnych w 1994 roku wyniosła 464, a w 1995 roku 415. Zwiększeniu uległo średnie dzienne wydobycie z jednej ściany, które w 1994 roku wyniosło 1285.8 t/dobę, a w 1995 roku 1470.2 t/dobę. Poprawie uległy również wskaźniki wydajności pracy. Wydajność ogólna w całym górnictwie wzrosła w 1994 roku o 13.5% i wyniosła 2310 kg/pdn, a w 1995 roku wzrosła o 7.3% i ukształtowała się na poziomie 2479 kg/pdn.
- c) W latach 1994 - 1995 - zgodnie z programem - realizowane były procesy likwidacyjne w kopalniach. Terminy zakończenia wydobycia i zakończenia likwidacji kopalń całkowicie likwidowanych przedstawiono w tablicy 4.5, natomiast terminy zakończenia likwidacji kopalń częściowo likwidowanych w tablicy 4.6.

Zgodnie z założeniami programu, do końca 1995 roku zakończono wydobycie węgla w kopalni „Saturn”. Zakończono również wydobycie w kopalniach „Paryż” i „Pstrowski” - przy czym w pierwszej z nich termin zakończenia wydobycia był opóźniony o 1 rok, a w kopalni „Pstrowski” - o 1.5 roku.

W Wałbrzyskich Kopalniach Węgla Kamiennego oraz w kopalniach „Sosnowiec” i „Siemianowice” termin zakończenia wydobycia wydłużono poza rok 1995.

Zgodnie z programem II etapu do 31.12.1995 zakończono likwidację kopalni „Barbara - Chorzów”. Nie dotrzymano terminów zakończenia likwidacji do końca 1995 roku w Wałbrzyskich Kopalniach Węgla Kamiennego oraz w kopalni „Paryż” - w związku z przedłużeniem terminów zakończenia wydobycia.

Koszty likwidacji kopalń obejmujące koszty fizycznej likwidacji kopalń oraz koszty osłon socjalnych w latach 1994 - 1995 sfinansowane przez budżet państwa wyniosły: 261.0 mln zł w roku 1994 i 267.5 mln zł w roku 1995 (przewidywane w programie II etapu kwoty przeznaczone na ten cel wynosiły 266.0 mln zł w 1994 roku i 290.5 mln zł w roku 1995).

Tablica 4.5

Terminy zakończenia wydobywania i zakończenia likwidacji kopalń całkowicie likwidowanych

Kopalnia	Data rozpoczęcia likwidacji	Data zakończenia wydobywania		Data zakończenia likwidacji	
		według programu II etapu	data zaktualizowana na 31.12.1995 r.	według programu II etapu	data zaktualizowana na 31.12.1995 r.
Wałbrzyskie Kopalnie Węgla Kamiennego	01. 09. 1992	31. 12. 1994	31. 10. 1996	31. 12. 1995	31. 10. 1997
„Nowa Ruda”	01. 04. 1992			do 2001	do 2001
„Saturn”	01. 01. 1993	31. 12. 1995	31. 12. 1995	31. 12. 1996	31. 12. 1996
„Sosnowiec”	01. 01. 1993	31. 12. 1995	31. 12. 1997	31. 12. 1996	31. 12. 1998
„Siemianowice”	15. 07. 1993	31. 12. 1994	31. 12. 1996	31. 12. 1996	31. 12. 1998
„Barbara - Chorzów”	15. 07. 1993	31. 10. 1993	31. 10. 1993	31. 12. 1995	31. 12. 1995
„Paryż”	01. 09. 1993	01. 07. 1994	30. 06. 1995	31. 12. 1995	31. 12. 1996
„Pstrowski”	01. 02. 1994	01. 07. 1994	31. 12. 1995	31. 12. 1996	30. 06. 1997
„Jowisz”	01. 12. 1994		31. 12. 1997		31. 12. 1999

Tablica 4.6

Terminy zakończenia likwidacji kopalń częściowo likwidowanych

Kopalnia	Data rozpoczęcia likwidacji	Data zakończenia wydobywania		Data zakończenia likwidacji	
		według programu II etapu	data zaktualizowana na 31.12.1995 r.	według programu II etapu	data zaktualizowana na 31.12.1995 r.
„Żory” (Pole Północne)	01. 09. 1992	31. 12. 1994	31. 12. 1994	31. 12. 1995	31. 12. 1995
„Porąbka - Klimontów” (Ruch III - „Klimontów”, Ruch II - „Mortimer”)	01. 01. 1994 01. 01. 1996			31. 12. 1995	31. 12. 1995 31. 12. 1997
„Rymer” (po połączeniu z kopalnią „Chwałowice”)	01. 01. 1994			31. 12. 1995	31. 12. 1995
„Jan-Kanty”	01. 04. 1994				31. 12. 1995
„Jaworzno” (Ruch „Kościszko”)	15. 06. 1994		31. 03. 1995		31. 12. 1996

#### 4. Wprowadzenie motywacyjnego systemu płac w kopalniach

Wskutek uchylecia uchwały Walnego Zgromadzenia Akcjonariuszy spółek węglowych, dotyczącej wzrostu wynagrodzeń w odpowiedniej proporcji do wzrostu wydajności pracy w 1994 roku, średnie wynagrodzenie w górnictwie wzrosło o 48.4% przy wskaźniku inflacji wynoszącym 32.2%. W 1995 roku średnie wynagrodzenie wzrosło o 26.9%.

#### 5. Przeprowadzenie restrukturyzacji finansowej spółek węglowych i kopalń poza spółkami

W latach 1994 - 1995 podjęte działania w zakresie oddłużania spółek węglowych i kopalń poza spółkami obejmowały:

- a) Postępowanie ugodowe wdrożone w KWK „Bogdanka”, którego skutkiem było obniżenie poziomu zobowiązań o 130.7 mln zł.
- b) Uprawomocnienie w 1994 roku postępowania układowego w sześciu spółkach węglowych, w trzech kopalniach - spółkach oraz w dwóch kopalniach likwidowanych. W styczniu 1995 roku nastąpiło uprawomocnienie się postępowania układowego w Gliwickiej Spółce Węglowej SA oraz w kopalni „Żory”. Łączna kwota zobowiązań objętych postępowaniem układowym wyniosła 1230 mln zł. W wyniku realizacji tego postępowania z tytułu umorzenia i spłaty części wierzytelności zobowiązania w latach 1994 - 1995 zmniejszyły się o 617.0 mln zł.
- c) Postępowanie niekonwencjonalne, którym objęte zostały w 1994 roku zobowiązania na kwotę 3.0 mld zł, co stanowiło około 50% stanu zobowiązań ogółem. Wstępnie ocenia się, że na koniec 1995 roku postępowaniem niekonwencjonalnym objęte były zobowiązania na łączną kwotę 2152 mln zł, co stanowiło około 27% stanu zobowiązań ogółem. W ramach tego postępowania zmniejszono zobowiązania:
  - wobec ZUS o 447.9 mln zł - w wyniku uzyskania na ten cel dotacji z budżetu państwa,
  - wobec budżetu państwa o 320.1 mln zł - w wyniku umorzenia zaległego podatku od wzrostu wynagrodzeń za 1993 rok i I kwartał 1994 roku,

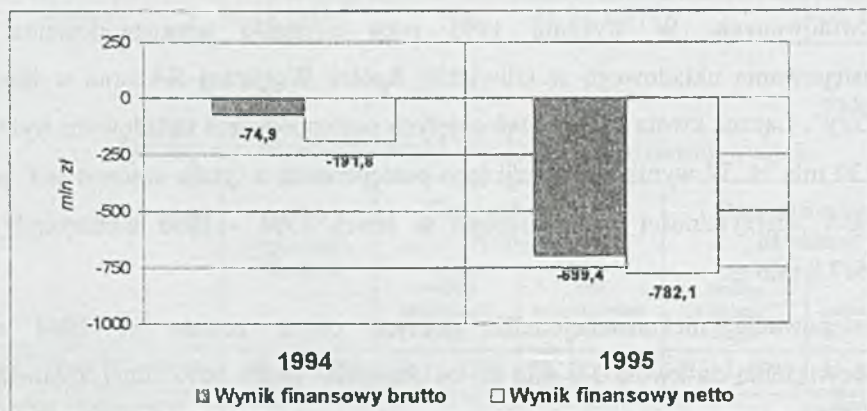


- działania pomocnicze w postaci kompensaty należności i zobowiązań, które objęły 2800 mln zł w 1994 roku i 4000 mln zł w roku 1995.

Mimo działań oddłużeniowych - ze względu na pogarszającą się sytuację finansową w górnictwie węgla kamiennego - stan zobowiązań łącznie z kredytami i pożyczkami wzrósł z 5.5 mld zł w końcu 1993 roku do 6.7 mld zł w końcu 1994 roku i 8.3 mld zł w końcu 1995 roku (rys. 4.3).

Rok 1994 górnictwo węgla kamiennego zamknęło ujemnym wynikiem finansowym brutto w wysokości -74.9 mln zł i netto -191.8 mln zł, natomiast rok 1995 - ujemnymi wynikami brutto - 699.4 mln zł oraz netto -782.1 mln zł (rys. 4.2).

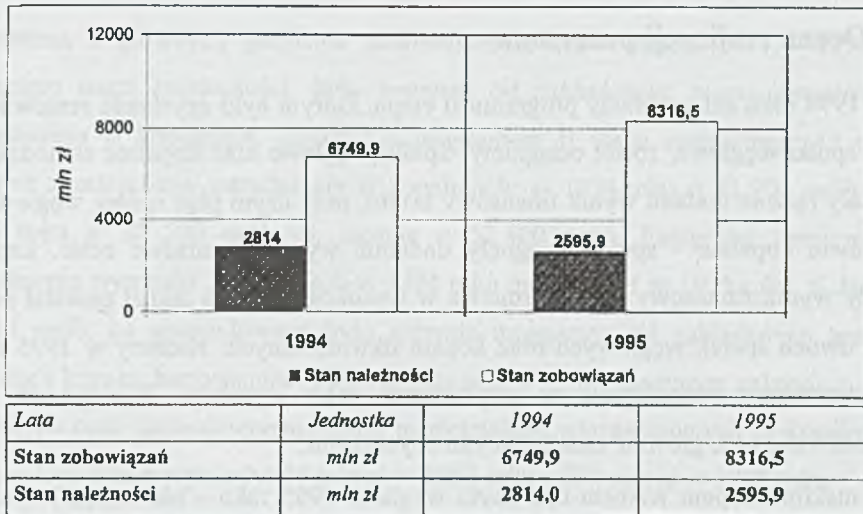
Łączna strata finansowa brutto górnictwa w latach 1994 - 1995 wyniosła -774.3 mln zł. Przy pełnej, konsekwentnej realizacji zadań programu restrukturyzacji górnictwa węgla kamiennego i przy pełnym wykorzystaniu narzędzi przewidzianych w programie łączny wynik finansowy brutto górnictwa węgla kamiennego w latach 1994 - 1995 ukształtowały się na poziomie +1683 mln zł.



Lata	Jednostka	1994	1995
Wynik finansowy brutto	mln zł	-74,9	-699,4
Wynik finansowy netto	mln zł	-191,8	-782,1

Rys. 4.2. Wynik finansowy brutto oraz netto w latach 1994 - 1995

Fig. 4.2. The gross and net financial results of the mining industry in the years 1994 - 1995



Rys. 4.3. Zobowiązania i należności w górnictwie węgla kamiennego w latach 1994 - 1995

Fig .4.3. Commitments and dues in the hard coal mining industry in the years 1994 – 1995

#### 6. Realizacja inwestycji w kopalniach dla poprawy jakości węgla

Mimo trudności finansowych spółek węglowych w latach 1994 - 1995 zamierzenia inwestycyjne sformułowane w programie dla II etapu restrukturyzacji górnictwa w zasadzie zostały zrealizowane.

#### 7. Realizacja inwestycji proekologicznych dla poprawy stanu środowiska na terenach górniczych

W latach 1994 - 1995 na inwestycje proekologiczne poniesiono nakłady w wysokości 164 mln zł w 1994 roku i 201 mln zł w 1995 roku. Kwota ta była odpowiednio mniejsza od założonej w programie o 52.2 mln zł w 1994 roku i większa o 41 mln zł w 1995 roku.

#### 8. Prywatyzacja oddziałów i obiektów powierzchniowych kopalń

W 1994 roku dokonano przekształceń własnościowych w 1132 działach i obiektach powierzchniowych kopalń, co spowodowało zmniejszenie zatrudnienia w kopalniach o 5 416 pracowników. W 1995 roku przekształcono 771 działów i obiektów powierzchniowych kopalń, w wyniku czego zatrudnienie w kopalniach zmniejszyło się o 3 785 osób.

### 4.3. Ocena realizacji programu

W 1994 roku cel generalny programu II etapu, którym było uzyskanie rentowności przez spółki węglowe, został osiągnięty. Spółki węglowe oraz kopalnie samodzielne uzyskały łącznie dodatni wynik finansowy brutto, przy czym pięć spółek węglowych oraz dwie kopalnie - spółki osiągnęły dodatnie wyniki finansowe netto. Łączny ujemny wynik finansowy netto górnictwa w wysokości -191.8 mln zł powstał przez straty dwóch spółek węglowych oraz kopalń likwidowanych. Niestety w 1995 roku nie utrzymano osiągniętych w poprzednim roku wyników finansowych, co spowodowane było głównie następującymi czynnikami:

- niskim tempem wzrostu cen zbytu węgla w 1995 roku - nie nadążającym za inflacją,
- spadkiem tempa likwidacji kopalń,
- nadmiernym wzrostem wynagrodzeń w kopalniach w 1994 roku,
- mniejszym od zakładanego tempem zmniejszania zatrudnienia w kopalniach.

*Niewielki wzrost cen zbytu węgla* spowodował, że w latach 1994 - 1995 wpływy ze sprzedaży węgla były niższe od zakładanych. W 1994 roku średnia cena zbytu ogółem wyniosła 78.25 zł/tonę, a w 1995 roku 89.88 zł/tonę, co oznacza jej wzrost o 14.9% w stosunku do roku poprzedniego, przy inflacji w wysokości 27.8%.

Kolejnym czynnikiem, który negatywnie wpłynął na osiągnięcie celu generalnego, było *spowolnienie tempa likwidacji kopalń*. Straty z tytułu opóźnienia terminów zakończenia wydobywania i likwidacji kopalń w latach 1994 - 1995 szacuje się na około 51 mln zł.

*Nadmierny wzrost wynagrodzeń* w górnictwie w 1994 roku był kolejnym z powodów, które przyczyniły się do niezrealizowania celu generalnego programu II etapu restrukturyzacji. W 1994 roku średnie wynagrodzenie w górnictwie wzrosło o 48.8% (o 16.2% ponad wskaźnik inflacji). Skutkiem nadmiernego wzrostu płac w górnictwie był wzrost kosztów sprzedanego węgla w wysokości 19.79 zł/tonę. Taki wzrost kosztów spowodował stratę finansową brutto całego górnictwa w wysokości -74.9 mln zł w 1994 roku i -699.4 mln zł w 1995 roku.



Ostatnią z głównych przyczyn powodujących, że w latach 1994 - 1995 nie osiągnięto stanu rentowności, było *mniejsze od zakładanego tempo zmniejszania zatrudnienia* w kopalniach. Zgodnie z programem II etapu restrukturyzacji miało nastąpić zmniejszenie zatrudnienia w kopalniach: w 1994 roku o 31 900 osób, a w 1995 roku o 20 500 osób, tj. łącznie o 52 400 osób. Faktyczne zmniejszenie zatrudnienia wyniosło: 27 700 osób w 1994 roku oraz 17 011 w 1995 roku, tj. łącznie 44 711 osób, co spowodowane było głównie mniejszym od zakładanego tempem likwidacji kopalń, korzystaniem przez pracowników w ograniczonym zakresie z osłon socjalnych oraz spowolnieniem tempa przekształceń własnościowych w kopalniach. Straty z tego tytułu wyniosły: 84 mln zł w 1994 roku i 270 mln zł w 1995 roku.

Innym celem programu restrukturyzacji na lata 1994 - 1995 było oddłużenie górnictwa węgla kamiennego. Należy zauważyć, że mimo realizowanych w tych latach działań oddłużeniowych stan zobowiązań górnictwa węgla kamiennego wzrósł do poziomu 6749,9 mln zł na koniec 1994 roku i 8316,5 mln zł na koniec 1995 roku. Na wzrost zobowiązań miało wpływ przede wszystkim ponoszenie przez podmioty gospodarcze w górnictwie strat finansowych. W 1994 roku wynik finansowy netto całego górnictwa wyniósł – 191,8 mln zł, a w 1995 roku – 782,1 mln zł.

Nie osiągnięto celu, którym było stworzenie warunków do wzrostu wynagrodzeń w górnictwie przez wzrost wydajności pracy, ponieważ nie zachowano proporcji między wzrostem wydajności pracy i wzrostem wynagrodzeń. W 1994 roku wzrost wynagrodzeń był o wiele wyższy, niż to planowano.

W latach 1994 - 1995 zrealizowano cel dotyczący łagodzenia skutków społecznych związanych ze zmniejszeniem zatrudnienia, ponieważ:

- nie stosowano zwolnień grupowych,
- dla złagodzenia społecznych skutków restrukturyzacji górnictwa węgla kamiennego wprowadzono osłony socjalne, z których skorzystało w 1994 roku 1 631 pracowników, a w 1995 roku 3 366 pracowników,
- na kursach przekwalifikowań zawodowych przeszkolono łącznie 1 034 osoby.

## **5. Górnictwo węgla kamiennego. Polityka państwa i sektora na lata 1996 - 2000**

### **5.1. Cele programu**

Podstawowym celem realizacji programu było podniesienie ekonomicznej efektywności górnictwa węgla kamiennego przy utrzymaniu warunków bezpieczeństwa socjalnego górników.

Realizacja programu była częściowo wsparta ustawą z dnia 27 sierpnia 1997 roku o restrukturyzacji finansowej jednostek górnictwa węgla kamiennego oraz o wprowadzeniu opłaty węglowej.

### **5.2. Realizacja zadań restrukturyzacyjnych**

#### *1. Produkcja węgla kamiennego*

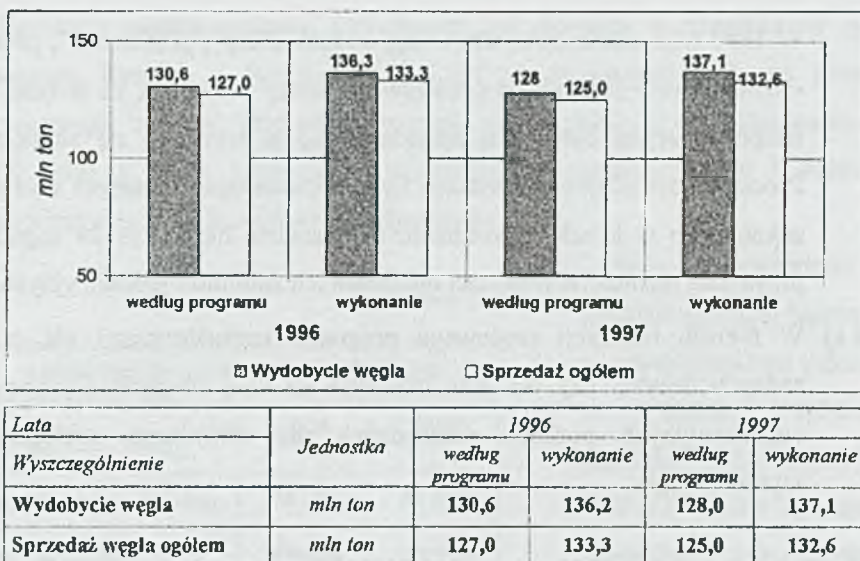
W zakresie produkcji węgla kamiennego w 1996 i 1997 roku program restrukturyzacji górnictwa zakładał przede wszystkim:

- a) obniżenie wydobycia węgla do poziomu 130 mln ton w 1996 roku i do poziomu 128 mln ton w roku 1997,*
- b) zmniejszanie zdolności produkcyjnych górnictwa o 17.6 mln ton do roku 2000,*
- c) utworzenie strategicznych, państwowych zapasów węgla.*

W rzeczywistości żadnego z tych zadań nie zrealizowano.

ad a) Wydobycie węgla kamiennego w 1996 roku ukształtowało się na poziomie 136.2 mln ton i było wyższe o 0.9 mln ton w porównaniu do roku 1995. W 1997 roku odnotowano również nieznaczny wzrost wydobycia węgla kamiennego, które ukształtowało się na poziomie 137.1 mln ton. Wzrost wydobycia węgla kamiennego w latach 1996 - 1997 następował wbrew założeniom programu rządowego. Planowaną oraz zrealizowaną wielkość produkcji oraz sprzedaży węgla kamiennego w latach 1996 - 1997 przedstawiono na rys. 5.1.





Rys. 5.1. Wydobywanie i sprzedaż węgla kamiennego w latach 1996 - 1997

Fig. 5.1. The output and the sale of the hard coal mining industry in the years 1996 – 1997

ad b) Nie nastąpiło również zakładane w programie restrukturyzacji górnictwa przyspieszenie tempa likwidacji zbędnych zdolności produkcyjnych w stopniu gwarantującym osiągnięcie w okresie do 2000 roku zmniejszenia tych zdolności o 17,6 mln ton. Od 1995 roku obserwuje się zahamowanie procesu ograniczania zdolności produkcyjnych w górnictwie. Utrzymujące się na poziomie 135 - 137 mln ton rocznie wydobywanie było rezultatem między innymi braku nowych decyzji o całkowitej likwidacji kopalń.

W 1996 roku proces całkowitej likwidacji kopalń kontynuowany był w kopalniach „Siemianowce” i „Jowisz”, a częściową likwidacją objęto 8 kopalń. Zakończono też likwidację kopalń „Paryż” oraz „Saturn”. W wyniku prowadzenia procesów likwidacyjnych w 1996 zdolność wydobywcza górnictwa węgla kamiennego zmniejszyła się w porównaniu do roku 1995 o 2 mln ton.

W 1997 roku procesem całkowitej likwidacji objęte były następujące kopalnie: Wałbrzyskie Kopalnie Węgla Kamiennego, „Nowa Ruda”, „Sosnowiec”, „Siemianowice”, „Jowisz”, „Pstrowski”, „Żory” i ZWP Antracytu. Procesem częściowej likwidacji objętych było 29 kopalń.



W 1997 roku zakończono likwidację kopalń „Żory”, „Pstrowski”, „Porąbka - Klimontów”- (likwidacja częściowa). Należy zauważyć, że w roku 1997 tempo procesów całkowitej likwidacji kopalń wyraźnie się zmniejszyło. Procesy likwidacyjne prowadzone były w kopalniach, w których wydobycie zakończono w latach poprzednich, a częściowa likwidacja 29 kopalń nie przyniosła rezultatów w postaci obniżenia ich zdolności produkcyjnych.

- ad c) W ramach realizacji rządowego programu restrukturyzacji nie podjęto żadnych decyzji, czy też prac mających na celu stworzenie prawnych i organizacyjnych podstaw niezbędnych dla utworzenia strategicznych zapasów węgla.

## 2. Restrukturyzacja zatrudnienia

W zakresie restrukturyzacji zatrudnienia rządowy program restrukturyzacji górnictwa węgla kamiennego na lata 1996 - 2000 zawierał kilkanaście zadań. Do ważniejszych z nich należały:

- *zmniejszenie zatrudnienia o ok. 52 000 osób poprzez skorzystanie z ustawowych uprawnień emerytalnych i zwolnień z innych przyczyn leżących po stronie pracownika,*
- *zmniejszenie zatrudnienia do 2000 roku o 12 000 osób poprzez udzielenie urlopów górniczych lub alternatywnie poprzez udzielanie wcześniejszych emerytur,*
- *zmniejszenie zatrudnienia do 2000 roku o 14 000 osób poprzez ich przeniesienie do innych podmiotów gospodarczych,*
- *zmniejszenie zatrudnienia do 2000 roku o 2 000 osób poprzez udzielenie im preferencyjnych kredytów na prowadzenie własnej działalności gospodarczej lub udzielenie ww. kredytów podmiotom gospodarczym w celu zachęcenia ich do tworzenia miejsc pracy dla pracowników odchodzących z kopalń.*

Uzyskany spadek poziomu zatrudnienia był mniejszy w stosunku do założeń programu. Ponadto w latach 1996 - 1997 nie rozpoczęto realizacji zawartego w programie zadania, którego celem było zmniejszenie liczby zatrudnionych do 2000 roku o 2000 osób przez udzielenie im preferencyjnych kredytów na prowadzenie własnej działalności gospodarczej.

*Tablica 5.1*

Średnioroczne zatrudnienie w kopalniach węgla kamiennego (w przeliczeniu na pełne etaty)

<i>Osoby</i> \ <i>Lata</i>	1996	1997
Zatrud. na powierzchni	58 562	53 503
Zatrud. na dole	200 500	190 994

Stan zatrudnienia w kopalniach węgla kamiennego w przeliczeniu na pełne etaty w latach 1996 - 1997 przedstawiono w tablicy 5.1.

W 1996 roku zmniejszenie zatrudnienia było mniejsze od założonego w programie i wyniosło 14 192 osoby.

Do głównych przyczyn niezyskania założonego spadku zatrudnienia należy zaliczyć:

- zmniejszenie liczby pracowników przechodzących do podmiotów tworzonych na bazie majątku trwałego kopalń do 2 824 osób,
- brak alternatywnych miejsc pracy poza górnictwem,
- małe zainteresowanie wśród załóg górniczych korzystaniem z osłon socjalnych oraz z urlopów górniczych; z osłon socjalnych skorzystało jedynie 3 083 osoby, a z urlopów górniczych 1 145 osób.

W 1997 roku utrzymała się niekorzystna tendencja malejącego spadku zatrudnienia w kopalniach węgla kamiennego. Spadek poziomu zatrudnienia wyniósł 14 565 osób. Zmniejszenie zatrudnienia zostało osiągnięte głównie na skutek tzw. ubytków naturalnych, których łączna liczba wyniosła 9 500 osób. Do podmiotów utworzonych na bazie majątku trwałego kopalń przeniesionych zostało około 2 300 osób. W 1997 roku zmniejszyła się liczba osób korzystających z osłon socjalnych. Łącznie skorzystało z nich 2 700 osób. Wzrosła liczba osób korzystających po raz pierwszy z urlopów górniczych, z których skorzystało około 1 900 osób, a zmalała



liczba osób korzystających z zasiłków socjalnych. O małej akceptacji dostępnych rozwiązań świadczy fakt, że środki finansowe przeznaczone na osłony socjalne zostały wykorzystane jedynie w 32%.

### 3. Restrukturyzacja techniczna

Przyjęte w programie zadania w zakresie restrukturyzacji technicznej zakładały osiągnięcie w latach 1996 - 2000 określonego poziomu przez wskaźniki charakteryzujące poszczególne elementy eksploatacyjnej, inwestycyjnej oraz ekologicznej działalności kopalń. Dotyczyły one przede wszystkim zmniejszenia liczby czynnych ścian, zmniejszenia emisji metanu, pyłów i gazów do atmosfery, budowy nowych poziomów i zakładów przerobczych, likwidacji określonej liczby szybów itp. W większości przypadków wykonanie przyjętych w programie zadań w tym zakresie było zgodne lub zbliżone. Kształtowanie się podstawowych wskaźników technicznych górnictwa w latach 1995 - 1997 przedstawiono w tabelicy 5.2.

**Tablica 5.2**

Charakterystyka podstawowych wskaźników technicznych górnictwa

<i>Wyszczególnienie</i>	<i>Jednostka</i>	<i>1995</i>	<i>1996</i>	<i>1997</i>
<b>Wydajność ogólna</b>	<i>kg/pdn</i>	<b>2479</b>	<b>2647</b>	<b>2858</b>
<b>Liczba ścian czynnych</b>	<i>sztuki</i>	<b>415</b>	<b>355</b>	<b>302</b>
<b>Średnie dobowe wydobyte ze ściany</b>	<i>t/dobę</i>	<b>1470</b>	<b>1678</b>	<b>1889</b>

### 4. Ekonomia i finanse

W zakresie ekonomiki i finansów w latach 1996 - 1997 nie zrealizowano praktycznie żadnego zadania. Dotyczy to zadań związanych z kształtowaniem się ceny zbytu węgla, jego kosztu jednostkowego (rys. 5.2) oraz wyniku finansowego (rys. 5.3). Zaprzestano realizacji restrukturyzacji zobowiązań wobec ZUS oraz Narodowego i Wojewódzkich Funduszy Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej.



Nie uzyskano również poręczeń rządowych na kredyty inwestycyjne, ani żadnych środków pochodzących z pożyczki Banku Światowego. Kwota dotacji z budżetu państwa na inwestycje centralne miała wynosić 7.7 mln zł, w rzeczywistości wyniosła jedynie 4.8 mln zł.

W tablicy 5.3 przedstawiono prognozy w programie dotyczące kształtowania się podstawowych wskaźników ekonomicznych i finansowych górnictwa w latach 1996 - 2000 oraz ich realizację w latach 1996 - 1997.

Tablica 5.3

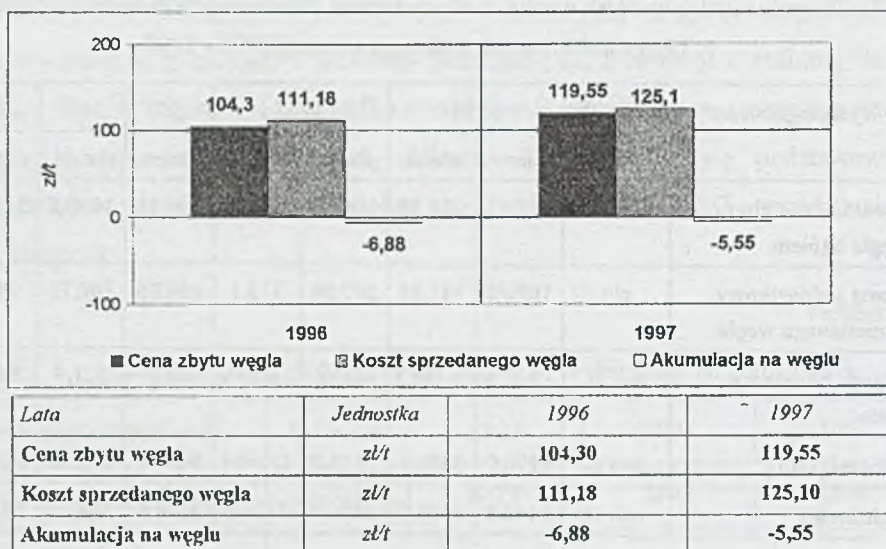
Prognoza podstawowych wielkości ekonomiczno - finansowych górnictwa w latach 1996 - 2000 oraz ich realizacja w latach 1996 - 1997

Wyszczególnienie	Jednostka	1996		1997		1998	1999	2000
		planow.	zrealiz.	planow.	zrealiz.	planow.	planow.	planow.
Średnia cena zbytu węgla ogółem	zł/t	107.12	104.30	108.10	119.55	109.15	109.96	110.81
Koszt jednostkowy sprzedanego węgla	zł/t	109.85	111.18	107.58	125.1	104.85	101.71	98.48
Wynik finansowy netto	mln zł	- 839.3	-1789.3	-431.6	-2617.3	48.8	321.9	588.9
Zobowiązania	mln zł	9290.9	9889.1	9545.0	13346.4	9437.8	9215.0	8614.7
Należności	mln zł	3404.8	2540.3	3421.7	3126.6	3439.5	3382.3	3325.1

W 1996 roku średnia cena zbytu węgla osiągnęła wartość 104.30 zł/t (wg programu 107.12 zł/t), co oznacza jej wzrost w porównaniu do roku 1995 o 14.6%. Był to wzrost niższy o 3.9% od wskaźnika inflacji. Koszt jednostkowy sprzedanego węgla wyniósł 111.18 zł/t. W porównaniu do roku poprzedniego wzrósł on o 18.8% i wzrost był niższy od wskaźnika inflacji. Mimo utrzymania wzrostu jednostkowego kosztu sprzedanego węgla poniżej wskaźnika inflacji odnotowano dalsze pogorszenie się relacji pomiędzy średnią ceną zbytu węgla a kosztem wydobywania. Wyrazem tego było powiększenie ujemnej jednostkowej akumulacji z -3.71 zł/t w roku 1995 do - 6.88 zł/t w roku 1996.

W 1997 roku średnia cena zbytu węgla wzrosła do poziomu 119,55 zł/t, co oznaczało jej wzrost w porównaniu do roku poprzedniego o 14,6%. Wzrost ten był więc niższy od średniorocznego wskaźnika inflacji, który ukształtował się na poziomie 14,9%. Średni jednostkowy koszt sprzedanego węgla wyniósł 125,10 zł/t, co oznacza, iż wzrósł on w porównaniu do roku 1996 o 12,5%, czyli o 2,4% mniej niż wskaźnik inflacji. Jednostkowa akumulacja na węglu w 1997 roku wyniosła -5,55 zł/t.

Cena zbytu, koszt sprzedanego węgla i akumulacja na węglu w latach 1996 - 1997 zostały zobrazowane na rys. 5.2.



Rys. 5.2. Cena zbytu, koszt sprzedanego węgla i akumulacja na węglu w latach 1996 - 1997

Fig. 5.2. The selling price of coal, the unit cost of coal and accumulation on coal in the coal mining industry in the years 1996 - 1997

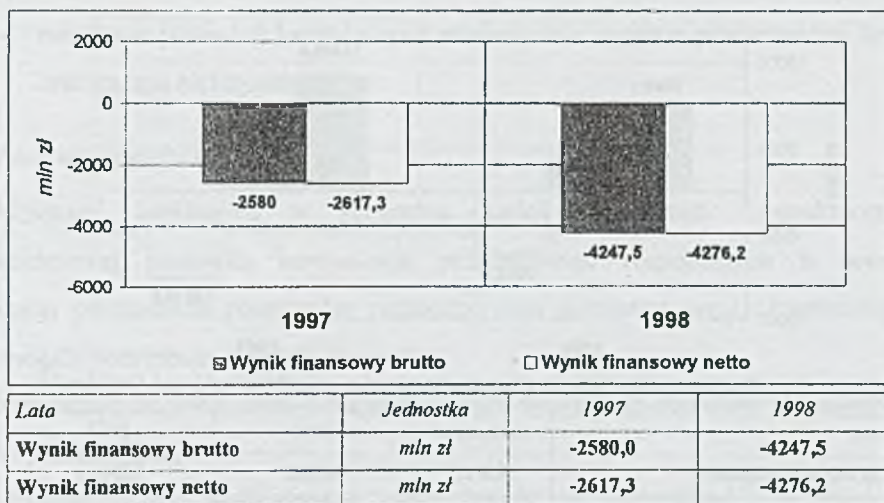
W 1996 roku górnictwo węgla kamiennego zanotowało ujemne wyniki finansowe: brutto -1783,5 mln zł i netto -1789,3 mln zł. Na tak złe wyniki złożyła się strata na sprzedaży węgla (51,3%), strata na pozostałej działalności operacyjnej (14,7%) oraz strata na operacjach finansowych (25,6%).

W 1997 roku górnictwo węgla kamiennego poniosło stratę finansową brutto w wysokości -2 580,0 mln zł. Strata finansowa netto wyniosła -2 617,3 mln zł



i została ona pomniejszona dzięki umorzeniu zobowiązań przez kopalnie prowadzące całkowitą i częściową likwidację w łącznej kwocie 766.2 mln zł, wynikającym z art. 7 ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 roku o restrukturyzacji finansowej górnictwa węgla kamiennego oraz o wprowadzeniu opłaty węglowej. Bez uwzględniania tych umorzeń ujemny wynik finansowy brutto wyniósłby  $-3\,346.2$  mln zł, a netto  $-3\,383.5$  mln zł.

Kształtowanie się wyników finansowych brutto oraz netto w latach 1996 - 1997 przedstawiono na rys. 5.3.



Rys. 5.3. Wyniki finansowe brutto oraz netto górnictwa w latach 1996 - 1997

Fig. 5.3. Gross and net financial results of the mining industry in the years 1996 – 1997

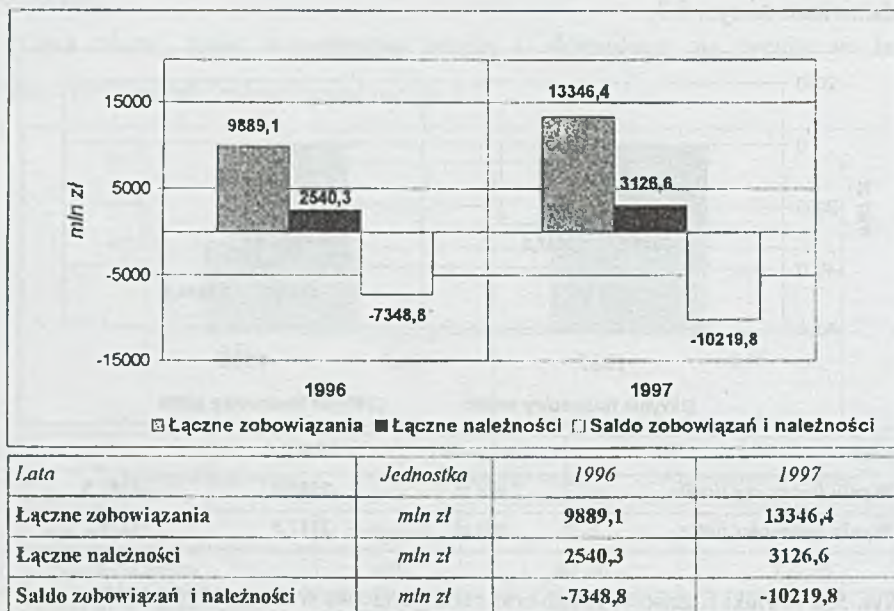
W rezultacie pogarszania się trudnej sytuacji finansowej górnictwa w 1996 roku nastąpił dalszy wzrost zobowiązań (wraz z kredytami i pożyczkami). Ich stan osiągnął wielkość 9.9 mld zł, co oznacza wzrost w porównaniu do 1995 roku o 18.9%. Wielkość zobowiązań sięgała prawie 61.9% ogółu przychodów górnictwa. Stan należności zmniejszył się w omawianym okresie o 2.1% do poziomu ponad 2.5 mld zł, a ujemne saldo zobowiązań i należności wzrosło z 5.7 mld zł na koniec roku 1995 do 7.3 mld zł na koniec 1996 roku.

W 1997 roku systematyczne ponoszenie strat finansowych na działalności gospodarczej prowadziło do wzrostu zobowiązań podmiotów górnictwa węgla kamiennego o dalsze 3.5 mld zł w porównaniu do roku 1996. Ich stan na koniec



1997 roku osiągnął poziom 13,3 mld zł. Wielkość ta sięgała prawie 84% przychodów górnictwa ze sprzedaży. Należności w ciągu 1997 roku wzrosły o 586,3 mln zł, osiągając 3,1 mld zł. W rezultacie ujemne saldo należności i zobowiązań wzrosło z 7,3 mld zł w roku 1996 do 10,2 mld zł w roku 1997.

Stan zobowiązań i należności górnictwa w latach 1996 - 1997 przedstawiono na rys. 5.4.



Rys. 5.4. Należności i zobowiązania górnictwa węgla kamiennego w latach 1996 - 1997

Fig. 5.4. Commitments and dues of the hard coal mining industry in the years 1996 - 1997

##### 5. Restrukturyzacja organizacyjna

Spośród przyjętych w programie kilkunastu zadań z zakresu restrukturyzacji organizacyjnej zrealizowano trzy. Dotyczyły one zmiany nazwy Państwowej Agencji Węgla Kamiennego SA, ograniczenia liczby osób zatrudnionych w biurach zarządów spółek węglowych do 120 osób i administracyjnego połączenia kopalń "Katowice" i "Kleofas" oraz "Miechowice" i "Bobrek".

Nie zrealizowano zadań dotyczących:

- przyłączenia KWK „Jan Kanty” SA do Katowickiego Holdingu Węglowego SA oraz KWK „Żory” SA do Jastrzębskiej Spółki Węglowej SA,
- utworzenia Zagłębiowskiej Spółki Restrukturyzacji Kopalń SA,
- powołania Biura Projektów Eksploatacji Węgla Kamiennego i Biura Projektów Przeróbki Mechanicznej Węgla Kamiennego,
- zmodyfikowania modelu zarządzania spółką węglową,
- tworzenia powiązań kapitałowych producentów węgla z producentami koksu oraz energii elektrycznej.

#### 6. Restrukturyzacja własnościowa

Większość zapisanych w programie zadań w zakresie restrukturyzacji własnościowej stanowiła kontynuację przedsięwzięć rozpoczętych w wyniku realizacji poprzednich programów restrukturyzacji górnictwa węgla kamiennego i przebiegała pomyślnie. Należały do nich:

- wyłączenie do 1998 roku z majątku kopalń wszystkich obiektów infrastruktury nieprodukcyjnej,
- sprywatyzowanie wydzielonych części kopalń, w szczególności w dziedzinie działalności pomocniczo - usługowej i socjalno - bytowej,
- zbycie do 1998 roku zbędnego mienia kopalnianego.

W 1996 roku w grupie obiektów powierzchniowo - przemysłowych restrukturyzacją objęto 324 obiekty socjalno - bytowe, co stanowiło 25% ich stanu. Ponadto w 1996 roku restrukturyzując zakładowe zasoby mieszkaniowe zmniejszono ich liczbę o 28 326 mieszkań będących w dyspozycji kopalń.

W 1997 roku liczba obiektów socjalno - bytowych zmniejszyła się o 156. O około 16% zmniejszono ilość własnych zasobów mieszkaniowych. Na koniec 1997 roku w posiadaniu jednostek górnictwa węgla kamiennego pozostawało nadal 8.5 tys. budynków, w tym 118.5 tys. mieszkań.

### 5.3. Ocena realizacji programu

Realizacja w latach 1996 - 1997 rządowego programu restrukturyzacji górnictwa węgla kamiennego na lata 1996 - 2000 nie przyniosła oczekiwanych rezultatów. Wiele z zapisanych w programie założeń nie zostało popartych odpowiednimi instrumentami prawnymi i finansowymi.

Analiza wyników górnictwa w latach 1996 - 1997 wykazuje, że cele zapisane w programie nie zostały osiągnięte, a sytuacja ekonomiczno - finansowa górnictwa w tym okresie uległa dalszemu pogorszeniu, co spowodowane było głównie brakiem konsekwencji w realizacji tego programu.

Na niepowodzenie w osiągnięciu celów założonych w programie wpływ miał przede wszystkim brak realizacji następujących zadań:

1. Nie zrealizowano zadań związanych z ograniczaniem zdolności produkcyjnych, a w tym:
  - a) nie obniżono wielkości wydobycia do poziomu 130 mln ton w 1996 roku i 128 mln ton w roku 1997,
  - b) nie nastąpiło przyspieszenie tempa likwidacji zbędnych zdolności produkcyjnych,
  - c) nie podjęto żadnych decyzji pozwalających na stworzenie prawnych i organizacyjnych podstaw niezbędnych dla utworzenia strategicznych zapasów węgla.
2. Nie zrealizowano szeregu zadań dotyczących restrukturyzacji zatrudnienia. Wynikiem braku konsekwencji w ich realizacji był mniejszy o 3 100 osób, w stosunku do założeń programu, spadek zatrudnienia w górnictwie.

Należy zauważyć, że w latach 1996 - 1997 nie podjęto do realizacji założonego w programie zadania związanego ze zmniejszeniem zatrudnienia przez udzielanie preferencyjnych kredytów na prowadzenie własnej działalności gospodarczej.

Spadek zatrudnienia w górnictwie w latach 1996 - 1997 wynikał przede wszystkim z tzw. ubytków naturalnych, a nie, jak założono w programie, z przechodzenia pracowników do podmiotów tworzonych na bazie majątku



kopalń, czy do innych miejsc pracy poza górnictwem oraz ze skorzystania z osłon socjalnych.

3. W zakresie ekonomiki i finansów:

- a) nie udało się osiągnąć praktycznie żadnego z zadań, w tym przede wszystkim zadania dotyczącego kształtowania się wielkości ceny zbytu węgla, kosztu jednostkowego oraz wyniku finansowego,
- b) zaprzestano realizacji zadań związanych z restrukturyzacją zobowiązań wobec ZUS oraz Narodowego i Wojewódzkich Funduszy Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej,
- c) nie uzyskano poręczeń rządowych na kredyty inwestycyjne,
- d) nie otrzymano środków pochodzących z pożyczki Banku Światowego,
- e) uzyskana kwota dotacji z budżetu państwa na inwestycje centralne była mniejsza o 2.9 mln zł od założonej w programie.

4. Nie zrealizowano następujących zadań z zakresu restrukturyzacji organizacyjnej:

- a) nie przyłączono KWK „Jan Kanty” SA do Katowickiego Holdingu Węglowego SA oraz KWK „Żory” SA do Jastrzębskiej Spółki Węglowej SA,
- b) nie utworzono Zagłębiowskiej Spółki Restrukturyzacji Kopalń SA,
- c) nie powołano Biura Projektów Eksploatacji Węgla Kamiennego i Biura Projektów Przeróbki Mechanicznej Węgla Kamiennego,
- d) nie zmodyfikowano modelu zarządzania spółką węglową,
- e) nie utworzono powiązań kapitałowych producentów węgla z producentami koksu oraz energii elektrycznej.

W latach 1996 - 1997 zrealizowano większość zadań związanych z restrukturyzacją techniczną, a także część zadań dotyczących restrukturyzacji organizacyjnej.

Ponieważ realizacja omawianego programu restrukturyzacji górnictwa węgla kamiennego nie przyniosła oraz nie gwarantowała w przyszłości poprawy sytuacji ekonomiczno - finansowej górnictwa, w końcu 1997 roku podjęte zostały prace nad nowym programem dla dalszego reformowania górnictwa węgla kamiennego.

## **6. Reforma górnictwa węgla kamiennego w Polsce w latach 1998 - 2002**

### **6.1. Cele i założenia programu**

Cele ogólne realizacji programu reformy górnictwa węgla kamiennego w latach 1998 - 2002 określone zostały w sposób następujący:

1. Dostosowanie podmiotów gospodarczych w górnictwie węgla kamiennego do efektywnego ekonomicznie funkcjonowania w warunkach gospodarki rynkowej i utrzymanie konkurencyjności polskiego węgla na rynku krajowym.
2. Zaspokojenie do roku 2010 krajowego zapotrzebowania na węgiel kamienny i ekonomicznie uzasadnionego eksportu, przy zachowaniu wymogów ochrony środowiska i konkurencyjności w warunkach określonych przez Unię Europejską oraz przy otwartości rynku wszystkich nośników energii z zachowaniem zasady obustronnych korzyści.

Cele cząstkowe realizacji programu są następujące:

1. Spółki węglowe nie będą ponosiły strat na działalności operacyjnej począwszy od 2000 roku.
2. Po roku 2000 spółki węglowe będą uzyskiwały nadwyżki finansowe, które będą przeznaczane na spłatę zaległych zobowiązań wobec Skarbu Państwa, gmin górniczych, dostawców towarów i usług oraz innych wierzycieli.
3. Nastąpi zmniejszenie zdolności produkcyjnych górnictwa węgla kamiennego o około 25 mln ton rocznego wydobycia do roku 2002.
4. Nastąpi zmniejszenie zatrudnienia w górnictwie węgla kamiennego do poziomu około 138.4 tys. osób w końcu 2002 roku, tj. o około 105 tys. osób.
5. Realizowana będzie rekonwersja przemysłu w gminach górniczych, co będzie stanowiło istotny impuls dla ich ekonomicznego rozwoju.

Założenia do realizacji programu reformy sformułowano w następujący sposób:

1. Ceny węgla na rynku krajowym będą wolne. Dla dużych odbiorców ceny węgla powinny być kształtowane w umowach wieloletnich.
2. Całkowita likwidacja kopalń, usuwanie szkód górniczych z powodu reaktywacji starych zrobów, osłony socjalne w górnictwie, refundacja dodatków do emerytur i rent górniczych stanowiących ekwiwalent za deputat węglowy oraz tworzenie nowych miejsc pracy w gminach górniczych będą finansowane w latach 1998 - 2002 z budżetu państwa i innych dostępnych źródeł finansowania.
3. Począwszy od roku 2003 likwidacja kopalń będzie finansowana z funduszy likwidacji kopalń spółek węglowych oraz uzupełniająco ze środków budżetu państwa, natomiast od 1 stycznia 2006 roku likwidacja kopalń będzie finansowana wyłącznie z tych funduszy.
4. Ustawa o dostosowaniu górnictwa węgla kamiennego i gmin górniczych do funkcjonowania w warunkach gospodarki rynkowej ureguje w dłuższym przedziale czasu podstawowe problemy związane z realizacją reformy górnictwa.
5. W programie i w realizacji reformy górnictwa węgla kamiennego należy uwzględniać aspekt socjalny w celu minimalizacji jej skutków społecznych.
6. Reforma górnictwa węgla kamiennego w perspektywie wieloletniej musi uwzględniać aspekt regionalny skutków realizacji tego procesu.

## 6.2. Elementy programu rządowego

Program dalszej restrukturyzacji polskiego górnictwa węgla kamiennego pt.: „Reforma górnictwa węgla kamiennego w Polsce w latach 1998 - 2002” został przyjęty przez Rząd RP w dniu 30 czerwca 1998 roku. Wraz z programem został przyjęty projekt ustawy, która miała wspierać jego realizację. Ustawa została przyjęta przez Sejm i nosi nazwę następującą: Ustawa z dnia 26 listopada 1998 roku o dostosowaniu górnictwa węgla kamiennego do funkcjonowania w warunkach gospodarki rynkowej oraz szczególnych uprawnieniach i zadaniach gmin górniczych.



Ustawa ta określa zasady reformy górnictwa węgla kamiennego oraz instrumenty niezbędne dla osiągnięcia rentowności przez przedsiębiorstwa górnicze, a w tym:

- zasady restrukturyzacji finansowej przedsiębiorstw górniczych,
- zasady likwidacji kopalń węgla kamiennego,
- zasady restrukturyzacji zatrudnienia w przedsiębiorstwach górniczych,
- szczególne uprawnienia i zadania gmin górniczych,
- źródła i zasady finansowania reformy,
- zasady zarządzania w spółkach węglowych,
- zasady sprawowania nadzoru nad realizacją reformy.

#### *1. Restrukturyzacja finansowa spółek węglowych*

Zgodnie z rządowym programem reformy górnictwa węgla kamiennego oraz z ustawą z dnia 26 listopada 1998 r. restrukturyzacja finansowa spółek węglowych, przeprowadzona w drodze postępowania oddłużeniowego, stworzy warunki dla osiągnięcia jej podstawowych celów, do których zaliczyć należy:

- odzyskanie płynności przez górnictwo węgla kamiennego rozumianej jako zdolności do regulowania zobowiązań bieżących,
- spłatę w dłuższym okresie czasu części zobowiązań objętych restrukturyzacją,
- poprawę wyników przedsiębiorstw poprzez ograniczenie kosztów finansowych w wyniku ograniczenia odsetek od przedterminowych zobowiązań,
- poprawę współpracy z dostawcami dzięki bieżącemu regulowaniu zobowiązań.

Restrukturyzacja zadłużenia dotyczy będzie zobowiązań wobec:

- budżetu państwa (z wyłączeniem zobowiązań z tytułu podatku dochodowego od osób fizycznych oraz z tytułu spłaconych rat kredytów i odsetek na budowę kopalń, poręczonych przez Ministra Finansów w imieniu Skarbu Państwa wraz z odsetkami),
- gmin z tytułu opłat i kar wynikających z przepisów o ochronie i kształtowaniu środowiska, przepisów prawa wodnego oraz przepisów prawa geologicznego i górniczego w zakresie opłaty eksploatacyjnej,

- Zakładu Ubezpieczeń Społecznych oraz Funduszu Pracy i Funduszu Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych z tytułu należnych składek,
- Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych, z tytułu należnych wpłat,
- Wojewódzkich funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej, Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej z tytułu opłat i kar wynikających z przepisów o ochronie i kształtowaniu środowiska, przepisów prawa wodnego oraz przepisów prawa geologicznego i górniczego w zakresie opłaty eksploatacyjnej.

Program reformy górnictwa oraz ustawa z dnia 26.XI.1998 r. przewidują różne formy restrukturyzacji zobowiązań. Mogą one polegać na:

- umorzeniu całości lub części niektórych zobowiązań,
- odroczeniu terminu spłaty zobowiązań na określony czas,
- rozłożeniu spłaty zobowiązań na raty,
- zamianie podlegających spłacie określonych zobowiązań na akcje i udziały,
- zwolnieniu od obowiązku uiszczania bieżących opłat i kar.

Realizacja programu reformy górnictwa umożliwi umorzenie zobowiązań powstałych przed 1 kwietnia 1998 roku w łącznej kwocie 6.9 mld zł, z tego zobowiązania wobec:

- |                     |             |
|---------------------|-------------|
| - budżetu państwa   | 0.4 mld zł, |
| - ZUS, FP, FGŚP     | 3.1 mld zł, |
| - PFRON             | 0.1 mld zł, |
| - NFOŚiGW i WFOŚiGW | 3.3 mld zł. |

## 2. Likwidacja kopalń

Zgodnie z programem reformy do głównych przyczyn prowadzenia w latach 1998 - 2002 procesu likwidacji kopalń należą:

- a) wyczerpanie się udostępnionych zasobów węgla kamiennego w kopalniach oraz wysokie koszty udostępnienia nowych zasobów,
- b) trwała nierentowność kopalń,

c) występowanie zbędnej infrastruktury techniczno - technologicznej w części kopalń (likwidacja częściowa kopalń).

Ustawa określa zasady oraz tryb wszczęcia i prowadzenia procesu likwidacji kopalń precyzując, co należy rozumieć przez pojęcie częściowej i całkowitej likwidacji kopalni. W myśl ustawy przez likwidację całkowitą kopalni należy rozumieć zaprzestanie wydobywania węgla kamiennego i likwidację zakładu górniczego. Częściowa likwidacja polega natomiast na likwidacji oznaczonej części zakładu górniczego, zbędnej ze względów technicznych lub technologicznych, dla której zgodnie z przepisami Prawa geologicznego i górniczego sporządzony jest plan ruchu likwidacji części zakładu górniczego. Warunkiem rozpoczęcia całkowitej lub częściowej likwidacji jest opracowanie dwóch programów:

- programu likwidacji kopalni,
- programu socjalnego likwidowanej kopalni.

*Program likwidacji kopalni* powinien zawierać zakres i harmonogram robót likwidacyjnych do wykonania w okresie likwidacji wraz z przewidywanymi kosztami likwidacji. W przypadku ubiegania się przedsiębiorstwa górniczego o dotację z budżetu państwa na sfinansowanie likwidacji kopalni Program likwidacji wymaga akceptacji Ministra Gospodarki.

*Program socjalny likwidowanej kopalni* określa instrumenty socjalne i finansowe, jakie należy przyjąć i uruchomić dla wsparcia socjalnego wszystkich pracowników kopalni, którzy utracą miejsca pracy. Program socjalny likwidowanej kopalni powinien zawierać:

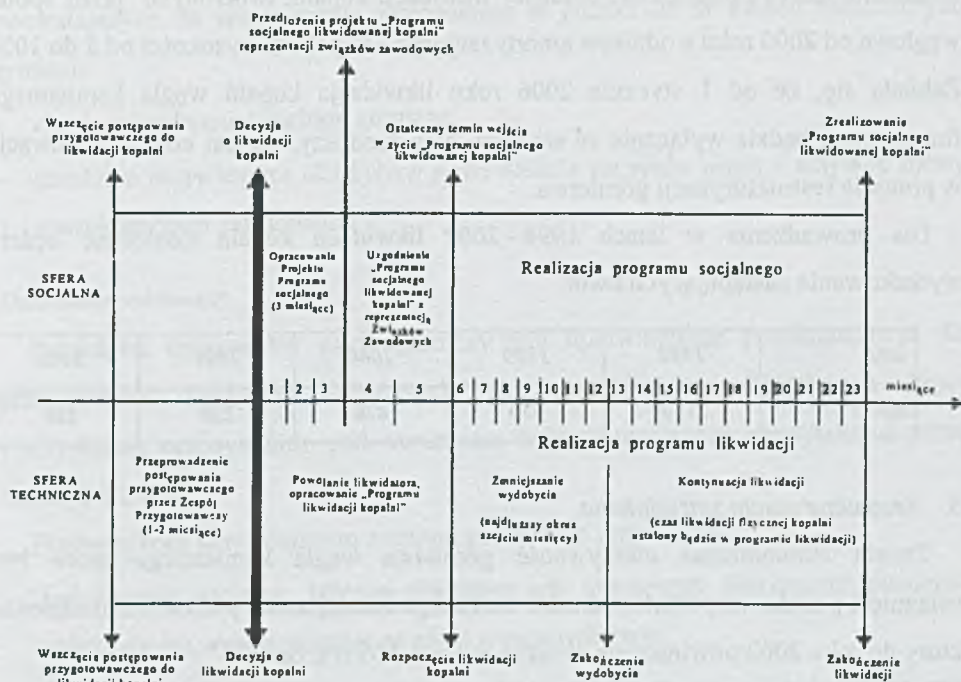
- uprawnienia osłonowe i aktywizujące, którymi zostaną objęci pracownicy likwidowanej kopalni,
- formę realizacji tych uprawnień osłonowych i aktywizujących w odniesieniu do każdego pracownika, który utraci miejsce pracy w likwidowanej kopalni,
- przewidywany koszt realizacji programu socjalnego oraz źródła jego finansowania.



Projekt programu socjalnego likwidowanej kopalni opracowuje przedsiębiorstwo górnicze przy udziale Biura Pomocy Zawodowej Górniczej Agencji Pracy Sp. z o.o., które uczestniczy w konsultowaniu z poszczególnymi pracownikami adresowanymi do nich propozycji zawartych w programie socjalnym oraz w tym zakresie może współdziałać ze związkami zawodowymi działającymi w likwidowanej kopalni.

Program socjalny likwidowanej kopalni powinien zostać zaopiniowany przez zarząd gminy górniczej, na terenie której znajduje się siedziba likwidowanej kopalni oraz uzgodniony i podpisany przez związki zawodowe działające w likwidowanej kopalni.

Proces likwidacji kopalni z uwzględnieniem „Programu socjalnego likwidowanej kopalni” przedstawiono na rys. 6.1.



Rys. 6.1. Proces likwidacji kopalni z uwzględnieniem „Programu socjalnego likwidowanej kopalni”

Fig. 6.1. The process of mine liquidation taking into consideration " The social programme of liquidated mine"

Wg programu rządowego zakres podejmowanych decyzji likwidacyjnych w górnictwie będzie dotyczył zmniejszania zdolności produkcyjnych górnictwa odpowiednio:

<i>Lata</i>	<i>1998</i>	<i>1999</i>	<i>2000</i>	<i>2001</i>	<i>2002</i>
<i>mln ton</i>	1.0	8.5	9.0	3.5	3.5

W programie założono zatem, że ubytek zdolności produkcyjnych górnictwa w latach 1998 - 2002 wyniesie ok. 25.5 mln ton rocznego wydobycia.

W programie reformy przyjęto, że finansowanie realizacji programu likwidacji kopalń w latach 1998 - 2002 odbywać się będzie ze środków budżetowych, na podstawie umowy zawartej pomiędzy Ministrem Gospodarki a właściwym organem przedsiębiorstwa górniczego. Po roku 2002 proces likwidacji finansowany będzie z budżetu państwa oraz z tzw. funduszy likwidacji kopalń, tworzonych przez spółki węglowe od 2000 roku z odpisów amortyzacyjnych kopalń w wysokości od 3 do 10%. Zakłada się, że od 1 stycznia 2006 roku likwidacja kopalń węgla kamiennego finansowana będzie wyłącznie ze środków tych funduszy, co jest kolejną innowacją w procesie restrukturyzacji górnictwa.

Dla prowadzenia w latach 1998 - 2002 likwidacji kopalń konieczne będzie wydatkowanie następujących kwot:

<i>Lata</i>	<i>1998</i>	<i>1999</i>	<i>2000</i>	<i>2001</i>	<i>2002</i>
<i>mln zł</i>	211.4	420	470	230	180

### 3. Restrukturyzacja zatrudnienia

Trwała ekonomiczna efektywność górnictwa węgla kamiennego może być osiągnięta przede wszystkim w drodze znacznego zmniejszenia poziomu zatrudnienia, który do roku 2002 powinien się obniżyć o około 105 tys. osób.

Polityka państwa w procesie restrukturyzacji zatrudnienia w górnictwie węgla kamiennego zmierza do niedopuszczenia do wzrostu bezrobocia poprzez:

- aktywizację na rynku pracy pracowników kopalń odchodzących z górnictwa,



- zapewnienie osłon socjalnych, rozumianych jako źródło utrzymania pracowników górnictwa i ich rodzin - o najdłuższym stażu pracy, z uwagi na najmniejsze szanse aktywizacji na rynku pracy.

W celu minimalizacji negatywnych skutków społecznych związanych z utratą miejsc pracy w górnictwie w programie reformy opracowany został tzw. „Górnictwy Pakiet Socjalny”, który zawiera instrumenty osłonowe oraz aktywizujące dla byłych pracowników na rynku pracy.

Naczelną zasadą realizacji restrukturyzacji zatrudnienia w górnictwie będzie niestosowanie tzw. „zwolnień grupowych” w rozumieniu ustawy z dnia 28 grudnia 1989 roku o szczególnych zasadach rozwiązywania z pracownikami stosunków pracy z przyczyn dotyczących zakładu pracy oraz o zmianie niektórych ustaw.

W ramach Górnictwego Pakietu Socjalnego przewiduje się podejmowanie działań pozwalających na zmniejszenie zatrudnienia w górnictwie w dwóch zasadniczych grupach:

- *działania osłonowe* - urlopy górnictwe,
- *działania aktywizujące dla byłych pracowników na rynku pracy* - aktywne formy restrukturyzacji zatrudnienia.

#### *Działania osłonowe*

Pięcioletni dobrowolny urlop górnictwy jest uprawnieniem przeznaczonym dla pracowników Zakładów Górnictwych objętych Układem Zbiorowym Pracy i przysługuje pracownikom pod warunkiem nabycia uprawnień emerytalnych przed dniem 1.01.2007 r.

Pracownikom korzystającym z urlopu górnictwego przysługuje:

- świadczenie socjalne, którego podstawą jest miesięczny ekwiwalent pieniężny obliczony jak wynagrodzenie za urlop wypoczynkowy,
- deputat węglowy, nagroda z okazji „Dnia Górnictwa” oraz dodatkowa nagroda roczna wynikająca z „Karty Górnictwa” - pod warunkiem nabycia do nich uprawnień przed uzyskaniem świadczenia socjalnego,



- nagroda jubileuszowa oraz prawo do korzystania z uznaniowego świadczenia z zakładowego funduszu świadczeń socjalnych.

Wysokość świadczenia socjalnego wynosi 75% miesięcznego ekwiwalentu pieniężnego obliczonego jak wynagrodzenie za urlop wypoczynkowy.

Osoba uprawniona do urlopu górniczego nie może korzystać z innych uprawnień osłonowych i aktywizujących.

Osobie otrzymującej świadczenie socjalne, która podejmie zatrudnienie, przysługuje miesięcznie 50% przyznanego świadczenia socjalnego wypłacanego nie dłużej niż do końca okresu, na który świadczenie przyznano.

### *Działania aktywizujące dla byłych pracowników na rynku pracy*

Aktywizacji zawodowej pracowników odchodzących z górnictwa służy pomoc w uzyskaniu miejsc pracy poza górnictwem, polegająca przede wszystkim na pośredniczeniu w poszukiwaniu pracy przez „Biura Pomocy Zawodowej” i Górniczej Agencji Pracy Sp. z o.o.

Pracownikowi, który będzie zainteresowany zmianą miejsca pracy, będzie przysługiwać:

1. **Zasiłek socjalny** wypłacany dla odchodzących z pracy pracowników przedsiębiorstw górniczych na czas przekwalifikowania zawodowego i poszukiwania nowego zatrudnienia poza górnictwem.  
Czas trwania pobierania zasiłku wynosi do dwóch lat, a jego wysokość 65% miesięcznego ekwiwalentu pieniężnego obliczonego jak wynagrodzenie za urlop wypoczynkowy.  
Okres wypłacania zasiłku kończy się z chwilą podjęcia zatrudnienia lub działalności gospodarczej.
2. **Jednorazowe bezpłatne szkolenie** przysługujące byłym pracownikom przedsiębiorstw górniczych, którego celem jest zmiana kwalifikacji zwiększających szansę na podjęcie nowego zatrudnienia poza górnictwem.

Propozycja przekwalifikowania może zostać zgłoszona pośredniczącemu w organizacji szkoleń Biuru Pomocy Zawodowej Górniczej Agencji Pracy Sp. Z o.o. przez byłego pracownika w trybie indywidualnego wniosku.

3. **Jednorazowa odprawa pieniężna** przysługuje zwalnianym po dniu 1.01.1998 r. pracownikom zatrudnionym pod ziemią nie uprawnionym do urlopu górniczego, z którymi została rozwiązana umowa o pracę na ich wniosek, w tym przebywającym na zasiłku socjalnym i którzy w okresie do 24 miesięcy od dnia rozwiązania umowy o pracę podejmą zatrudnienie poza górnictwem. Wysokość odprawy wynosi 14.4 - krotność przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia w kopalniach węgla kamiennego z trzeciego kwartału roku poprzedzającego rok rozwiązania stosunku pracy. Począwszy od roku 2000 przewiduje się coroczny spadek wysokości odprawy.
4. **Jednorazowa odprawa pieniężna bezwarunkowa** przysługuje zwalnianym po 1.01.1998 r. pracownikom nie uprawnionym do urlopu górniczego, w wysokości 24 - krotnego przeciętnego wynagrodzenia w kopalniach węgla kamiennego z trzeciego kwartału roku poprzedniego. Warunkiem jej otrzymania jest rozwiązanie umowy o pracę na wniosek pracownika i jego rezygnacja z wszystkich pozostałych uprawnień osłonowych i aktywizujących.

Wszystkie instrumenty osłonowe i aktywizujące Górniczego Pakietu Socjalnego dotyczą pracowników zatrudnionych pod ziemią o stażu pracy w górnictwie wynoszącym co najmniej 5 lat.

Instrumenty osłonowe proponowane w Górniczym Pakiecie Socjalnym na lata 1999 - 2002 przedstawiono w tablicy 6.1.

Tablica 6.1

## Instrumenty osłonowe proponowane w GPS na lata 1999 - 2002

Lp.	Nazwa instrumentu osłonowego	Zakres stosowania instrumentu					
		Pracownicy kopalń węgla kamiennego całkowicie likwidowanych zatrudnieni			Pracownicy wszystkich kopalń węgla kamiennego zatrudnieni		
		pod ziemią	w zakładzie przeróbki mechanicznej węgla	na powierzchni	pod ziemią	w zakładzie przeróbki mechanicznej węgla	na powierzchni
I. Instrumenty dotyczące pracowników o co najmniej 5 - letnim stażu pracy w górnictwie							
1.	Urlop górniczy 5 - letni (wysokość świadczenia socjalnego - 75% ekwiwalentu pieniężnego obliczonego jak wynagrodzenie za urlop wypoczynkowy, godziny nadliczbowe zgodnie z Kodeksem Pracy).	X			X		
2.	Zasiłek socjalny - 2 - letni (wysokość zasiłku socjalnego 65% podstawy jak w pkt.1.).	X	X		X	X	
3.	Bezpłatne szkolenie przekwalifikujące w zawodach umożliwiających zatrudnienie poza górnictwem.	X	X	X	X	X	X
4.	Jednorazowa odprawa pieniężna w celu zintensyfikowania aktywności zawodowej dla wszystkich pracowników zatrudnionych pod ziemią i w zakładach przeróbki mechanicznej węgla (wysokość odprawy nie może być wyższa niż 14.4 - krotność przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia w kopalniach węgla kamiennego z trzeciego kwartału roku poprzedzającego rok rozwiązania stosunku pracy).	X	X		X	X	
5.	Jednorazowa odprawa pieniężna bezwarunkowa obliczona z wynagrodzenia jak w pkt. 4.: - w wysokości 24 - krotności dla wszystkich pracowników kopalń zatrudnionych pod ziemią i w zakładach przeróbki mechanicznej węgla, - w wysokości 3.6 - krotności wynagrodzenia dla pozostałych pracowników powierzchni w kopalniach całkowicie likwidowanych.	X	X	X	X	X	
6.	Pożyczka lub kredyt bankowy przysługujące pracownikowi, który po odejściu z kopalni podejmie działalność gospodarczą, a nie skorzysta z żadnych innych instrumentów osłonowych poza przekwalifikowaniem.	X	X	X	X	X	X
7.	Gwarancje zatrudnienia w kopalni czynnej pracowników kopalń całkowicie likwidowanych - dotyczy pracowników, którym brakuje 2 lata stażu pracy do urlopu górniczego.	X					
II. Instrumenty dotyczące pracodawców spoza górnictwa, którzy zatrudnią pracowników kopalń węgla kamiennego							
1.	Refundacja składki ZUS (w części dotyczącej tego pracownika) w okresie zatrudnienia pracownika z kopalni węgla kamiennego przez co najmniej 2 lata.						
2.	Preferencyjne kredyty lub pożyczki udzielane przez instytucje określone w Kontrakcie Regionalnym dla Województwa Katowickiego związane z zatrudnieniem pracownika kopalni węgla kamiennego.						



#### 4. Aspekt regionalny reformy

Rządowy program restrukturyzacji górnictwa na lata 1998 - 2002 zakłada, że niezbędne dla realizowania reformy jest stworzenie w gminach górniczych warunków dla ich restrukturyzacji gospodarczej, co skutkować będzie powstawaniem nowych miejsc pracy poza górnictwem. Przyjęcie przez Rząd RP 26 listopada 1998 roku stosownej ustawy umożliwi przeprowadzenie rekonwersji przemysłu w gminach górniczych. Po raz pierwszy w procesie restrukturyzacji polskiego górnictwa węgla kamiennego ustawa zakłada jako podstawowy warunek powodzenia reformy górnictwa węgla kamiennego partnerskie współuczestnictwo w tym procesie podmiotów gospodarczych górnictwa, instytucji regionalnych i organów administracji państwowej. Najważniejszym partnerem dla spółek węglowych w realizacji reformy górnictwa powinny być gminy górnicze. W gminie górniczej z likwidowaną kopalnią należy zaktywizować działania mające na celu zagospodarowanie zbędnego majątku produkcyjnego likwidowanej kopalni i terenów poprzemysłowych. W tym celu należy przede wszystkim:

- inicjować i tworzyć warunki do rozwoju przedsiębiorczości przez ustalenie ulg dla inwestorów w opłatach i podatkach lokalnych oraz instytucjonalnie poprzez działanie inkubatorów przedsiębiorczości i ośrodków wspierania inicjatyw lokalnych,
- wykonanie opracowań koncepcyjnych w zakresie rozwoju gospodarczego gminy,
- utworzenie stref aktywności gospodarczej i przedsiębiorczości (wydzielenie gruntów, wyposażenie w niezbędną infrastrukturę techniczną lub jej modernizację),
- wyposażenie jednostek organizacyjnych prowadzących przekwalifikowania w szczególności w nowoczesny sprzęt i pomoce naukowe umożliwiające elastyczne dostosowanie szkoleń do zmieniających się potrzeb rynku pracy.

#### 5. Źródła i zasady finansowania reformy

Według rządowego programu restrukturyzacji w okresie realizacji programu koszty fizycznej likwidacji kopalń, osłon socjalnych, tworzenia nowych miejsc pracy w gminach górniczych oraz koszty usuwania szkód górniczych wywoływanych reaktywacją starych zrobów będą finansowane z budżetu państwa i innych dostępnych

źródeł. Przepisy ustawy z 26.XI.1998 roku zapewniają reformie stabilny system finansowania ze strony budżetu państwa, ponieważ założono, że Rada Ministrów w okresie lat 1999 - 2006 ma obowiązek określenia w projekcie budżetu państwa wysokości dotacji niezbędnych do realizacji reformy górnictwa.

Dotacje państwa przeznaczone będą na finansowanie kosztów:

- likwidacji kopalń węgla kamiennego oraz usuwania szkód górniczych wywoływanych reaktywacją starych zrobów,
- restrukturyzacji zatrudnienia,
- deputatów węglowych przysługujących emerytom i rencistom górniczym kopalń całkowicie likwidowanych,
- ekwiwalentów pieniężnych z tytułu prawa do bezpłatnego węgla, przysługujących emerytom i rencistom górniczym, wypłacanych przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych,
- rent wyrównawczych przysługujących kopalniom całkowicie likwidowanym,
- tworzenia nowych miejsc pracy w gminach górniczych,
- monitoringu oraz nadzorowaniu i kontroli wydatkowania środków budżetowych,
- utrzymania biur pomocy zawodowej Górniczej Agencji Pracy Sp. z o.o.,
- obsługi wypłat dokonywanych przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych.

Każdorazowo dysponentem dotacji budżetowej będzie Minister Gospodarki, a podstawą jej przyznania będzie umowa zawarta pomiędzy Ministrem Gospodarki a wnioskodawcą.

Corocznie w projekcie budżetu państwa Rząd RP powinien przyjąć na realizację programu reformy górnictwa węgla kamiennego na lata 1999 - 2002 kwoty dotacji podane w tablicy 6.2.

Tablica 6.2

Wsparcie zewnętrzne na finansowanie podstawowych kierunków działań  
w procesie reformowania górnictwa węgla kamiennego

<i>Wyszczególnienie</i>	1998	1999	2000	2001	2002	<i>Razem</i>
Ogółem, mln zł,	744.4	1 792.0	1 814.1	1 372.0	1 458.0	7 180.5
w tym na:						
- likwidację kopalń	211.4	413.0	462.0	225.0	176.0	1 487.4
- restrukturyzację zatrudnienia	505.0	1 044.0	1 017.1	812.0	947.0	4 325.1
- usuwanie szkód górniczych wywołanych reaktywacją starych zrobów	28.0	35.0	35.0	35.0	35.0	168.0
- refundację dodatków do emerytur wypłacanych przez ZUS (ekwiwalent za deputat węglowy)	-	250.0	250.0	250.0	250.0	1 000.0
- tworzenie nowych miejsc pracy w gminach górniczych	-	50.0	50.0	50.0	50.0	200.0

#### 6. Usprawnienie zarządzania w górnictwie

Przyjęcie przez Radę Ministrów RP rządowego programu reformy górnictwa węgla kamiennego na lata 1998 - 2002 oraz wejście w życie ustawy z dnia 26 listopada 1998 roku stworzyły warunki do ukształtowania się nowej struktury decyzyjnej w tym sektorze gospodarki.

Reprezentantem Skarbu Państwa wobec spółek węglowych został Minister Gospodarki. W zakres jego obowiązków wchodzi nadzór nad realizacją reformy oraz składanie Radzie Ministrów rocznego sprawozdania z przebiegu realizacji reformy.

Zgodnie z założoną w rządowym programie reformy strukturą decyzyjną w górnictwie, na wniosek Ministra Gospodarki, w 1998 roku Prezes Rady Ministrów powołał Komitet Sterujący, którego zadaniami są w szczególności:

- kontrola przebiegu realizacji reformy górnictwa węgla kamiennego,
- pełnienie funkcji doradczych dla Ministra Gospodarki w zakresie realizacji reformy górnictwa węgla kamiennego,
- przeprowadzenie konkursu na członków rad nadzorczych spółek węglowych.



W celu pobudzenia większej aktywności w zakresie restrukturyzacji i zwiększenia poczucia odpowiedzialności prezesów zarządów i pozostałych członków zarządu w spółkach węglowych za wyniki działalności podmiotów gospodarczych wdrożony został system umów menedżerskich, który zawiera:

- zakres obowiązków i odpowiedzialności w zakresie bieżącego zarządzania oraz zmian i uprawnień w przedsiębiorstwie spółki,
- zasady wynagradzania uwzględniające powiązanie wynagrodzenia z wynikiem finansowym spółki,
- zasady udziału w zysku spółki,
- przesłanki przedterminowego rozwiązania umowy.

### *7. Prywatyzacja w górnictwie*

Reforma górnictwa węgla kamiennego zakłada, że do podstawowych narzędzi służących osiągnięciu założonych w niej celów będzie prywatyzacja.

Proces prywatyzacji i przemian własnościowych w sektorze górnictwa węgla kamiennego jest zbieżny z kierunkami przyjętymi przez KERM w „Programie prywatyzacji do roku 2001”.

W górnictwie węgla kamiennego prywatyzacji podlegać będą przede wszystkim pojedyncze kopalnie, mające odpowiednią perspektywę efektywnej działalności na rynku węgla kamiennego. W ramach procesów prywatyzacyjnych przewiduje się, że w pierwszej kolejności sprywatyzowana zostanie metodą pośrednią poprzez sprzedaż akcji w ofercie publicznej - KWK „Bogdanka” SA. Możliwa też będzie prywatyzacja kopalni „Budryk” SA, następnie po roku 2000 kopalni „Janina” i „Wesoła”, a po roku 2002 powinny być przygotowane do prywatyzacji kopalnie „Borynia” i „Pniówek”.

Nie wyklucza się w dalszej perspektywie czasowej rozszerzenia prywatyzacji na spółki węglowe.

W dalszym ciągu będą prowadzone działania polegające na wydzieleniu z kopalń mniejszych jednostek produkcyjno - usługowych, np. niektórych oddziałów powierzchniowych kopalni lub fragmentu majątku produkcyjnego, a następnie ich prywatyzowaniu poprzez tworzenie samodzielnych podmiotów prawa handlowego i sprzedaż akcji lub udziałów w trybie oferty ogłoszonej publicznie, przetargu publicznego lub rokowań podjętych na podstawie publicznego zaproszenia.

W ramach procesu prywatyzacji przewiduje się, że zbędny z punktu widzenia działalności podstawowej majątek kopalń (grunty, domy mieszkalne, obiekty socjalne itp.), jeżeli nie przynosi zysku, będzie sprzedany lub przekazywany - w drodze zrzeczenia się - podmiotom zajmującym się zagospodarowaniem mienia zbędnego w górnictwie lub gminom górniczym.

Proces prywatyzacji i pozyskiwania w jego wyniku środków finansowych będzie dokonywany pod ścisłą kontrolą, a środki finansowe uzyskane w procesie prywatyzacji będą przeznaczone na kapitał zapasowy.

#### 8. Program inwestycyjny w górnictwie węgla kamiennego z uwzględnieniem ochrony środowiska

Działalność inwestycyjna górnictwa węgla kamiennego w okresie do 2002 roku i perspektywiczne do 2010 roku wynika z potrzeb restrukturyzacji górnictwa, a zwłaszcza dostosowania zdolności wydobywczych kopalń do potrzeb rynku z uwzględnieniem zagadnień ochrony środowiska.

Realizacja przedsięwzięć inwestycyjnych spowoduje:

- uproszczenie modelu kopalni,
- zwiększenie koncentracji wydobycia,
- poprawę jakości węgla energetycznych,
- udostępnienie nowych pokładów węgla,
- poprawę stanu ochrony środowiska oraz ograniczenie występowania szkód.

Do ważniejszych przedsięwzięć ujętych w programach inwestycyjnych spółek węglowych do 2002 roku należy zaliczyć:

- budowę 3 nowych zakładów wzbogacania miałów energetycznych,
- dokończenie budowy 7 poziomów zapewniających utrzymanie koniecznych mocy produkcyjnych,
- pogłębienie 5 istniejących szybów wydobywczych, dokończenie budowy 8 szybów oraz modernizację innych,
- budowę 2 zakładów odsalania wód kopalnianych oraz 1 instalacji do włączania wód słonych do górotworu,
- budowę 4 instalacji do lokowania odpadów na dole kopalń,
- budowę 3 oczyszczalni wód dołowych oraz 2 kolektorów wód dołowych.



Realizacja programów inwestycyjnych spółek węglowych wymagać będzie wydatkowania przez nie w latach 1998 - 2002 nakładów inwestycyjnych w łącznej wysokości 5 988 mln zł.

Ponieważ trudna sytuacja ekonomiczno - finansowa górnictwa nie pozwala w pełni zrealizować zadań przyjętych przez spółki węglowe i kopalnie samodzielne w ramach posiadanych środków własnych, do 2000 roku program reformy zakłada częściowe sfinansowanie przedstawionego programu ze środków zagwarantowanych, zawartymi już umowami z bankami, NFOŚiGW oraz środkami określonymi w ustawie budżetowej. Począwszy od 2000 roku głównym źródłem finansowania programu inwestycyjnego będą środki własne, które będą wygosparowane przez spółki węglowe.

Realizacja zadań związanych z ochroną środowiska według założeń planów spółek węglowych i kopalń samodzielnych będzie wymagać nakładów w łącznej wysokości 814.0 mln zł.

## 9. Prognoza wyników finansowych górnictwa węgla w latach 1998 - 2002 i efekty realizacji reformy

### 9.1. Prognoza wyników finansowych

Realizacja zamierzeń zawartych w programie rządowym powinna spowodować poprawę sytuacji ekonomiczno - finansowej podmiotów gospodarczych w sektorze.

W tabelicy 6.3 zestawiono podstawowe założenia do prognozy wyników finansowych.

**Tablica 6.3**

Założenia do prognozy wyników finansowych górnictwa węgla kamiennego  
w latach 1998 - 2002

Lp.	Wyszczególnienie	Jedn. miary	Prognoza					
			1998	1999	2000	2001	2002	
1.	Wydobycie węgla ogółem	a	tys. t	121 400,0	116 700,0	114 000,0	113 000,0	111 800,0
		b	tys. t	121 400,0	122 700,0	121 000,0	121 000,0	121 000,0
2.	Sprzedaż węgla ogółem	a	tys. t	116 000,0	116 500,0	114 000,0	112 000,0	110 000,0
		b	tys. t	116 000,0	122 500,0	121 000,0	120 000,0	120 000,0
3.	w tym: kraj	a	tys. t	89 000,0	92 500,0	91 000,0	90 000,0	90 000,0
		b	tys. t	89 000,0	92 500,0	91 000,0	90 000,0	90 000,0
4.	eksport	a	tys. t	27 000,0	24 000,0	23 000,0	22 000,0	20 000,0
		b	tys. t	27 000,0	30 000,0	30 000,0	30 000,0	30 000,0



cd. tablicy 6.3

Lp.	Wyszczególnienie	Jedn. miary	Prognoza					
			1998	1999	2000	2001	2002	
5.	Średnioroczne zatrudnienie	a	osób	232 600	203 000	176 700	157 900	144 300
		b	osób	236 600	224 600	213 700	203 200	194 100
6.	Średnia cena zbytu węgla	a	zł/t	133,92	133,60	133,64	132,96	134,07
		b	zł/t	133,92	132,13	131,10	130,00	130,04
7.	Średni koszt jednostkowy sprzedanego węgla	a	zł/t	153,47	141,55	131,71	124,53	119,91
		b	zł/t	158,54	152,02	151,20	150,02	148,57
8.	Średnia akumulacja jednostkowa na sprzedaży węgla	a	zł/t	-19,56	-7,95	1,93	8,43	14,16
		b	zł/t	-24,62	-19,89	-20,10	-20,02	-18,53
9.	Dotacje	a	mln zł	754,4	1 792,0	1 814,1	1 372,0	1 458,0
		b	mln zł	697,1	697,1	697,1	697,1	697,1

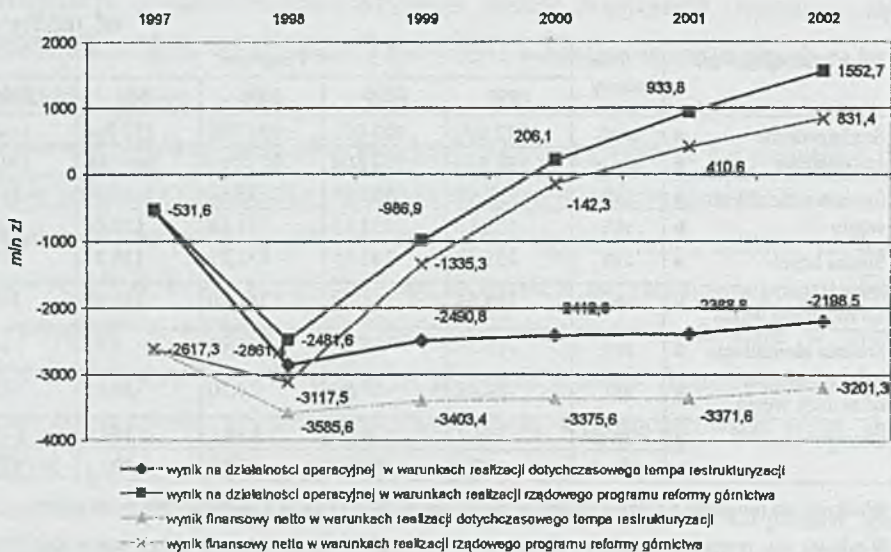
a - Wielkości do prognozy wyników finansowych w warunkach realizacji rządowego programu reformy.

b - Wielkości do prognozy wyników finansowych w warunkach kontynuacji dotychczasowego tempa restrukturyzacji górnictwa, przyjęte na poziomie uwzględniającym tendencje ich kształtowania, jakie występowały w latach 1996 - 1997.

Dla potrzeb prognozy wyniku finansowego przyjęto, że przeciętne miesięczne wynagrodzenie w górnictwie w latach 1998 - 2002 wzrośnie zgodnie z ustaleniami Komisji Trójstronnej ds. Społeczno - Gospodarczych. Przyjęto również, że średnia cena zbytu węgla kamiennego będzie się zmieniała przy następujących założeniach:

- ceny węgla na rynkach światowych w latach 1998 - 2002 będą miały tendencję spadkową,
- nastąpi zmiana struktury sprzedaży węgla w kraju i na eksport,
- ceny węgla do energetyki zawodowej osiągną parytet importowy w roku 2000, a dla pozostałych odbiorców na rynku krajowym - w 1998 r.,
- w kształtowaniu parytetu importowego cen węgla przyjęto, iż od 2000 r. nie będzie stosowane cło na węgiel.

W wyniku realizacji rządowego programu reformy górnictwa węgla kamiennego wynik finansowy netto w latach 1998 - 2002 będzie ulegał systematycznej poprawie (rys. 6.2), od straty netto wynoszącej w 1998 roku -3 117.5 mln zł do zysku sięgającego 831.4 mln zł w roku 2002 (ww. wyniki nie uwzględniają skutków umorzeń zobowiązań). Dodatni wynik na działalności operacyjnej w wysokości 206.1 mln zł górnictwo węgla kamiennego uzyska w 2000 roku, natomiast dodatni wynik finansowy netto w 2001 roku (410.6 mln zł).



Rys. 6.2. Prognoza wyników na działalności operacyjnej oraz wyników finansowych netto górnictwa węgla kamiennego w latach 1998 - 2002 (bez uwzględniania ustawowych umorzeń zobowiązań)

Fig. 6.2. The prognosis of results on operating activities and of its financial net results of the hard coal mining industry in the years 1998 - 2002 (without taking account of writing off legal obligations)

## 9.2. Efekty realizacji reformy górnictwa w latach 1998 - 2002

Efektem realizacji reformy górnictwa będzie:

- Ograniczenie zdolności produkcyjnych, w efekcie czego nastąpi zmniejszenie wydobycia węgla kamiennego z 137.1 mln ton w 1997 r. do 111.8 mln ton w 2002 r. Ograniczenie wydobycia związane będzie z likwidacją najmniej efektywnych zdolności produkcyjnych, co w znacznym stopniu zadecyduje o obniżeniu kosztów wydobycia węgla.
- Zmniejszenie stanu zatrudnienia do 138.4 tys. osób w końcu 2002 roku, tj. o 104.9 tys. osób, co spowoduje to wzrost wydajności pracy z 561 t/prac w 1997 r. do 792 t/prac w roku 2002, tj. o 41%. W konsekwencji koszt wynagrodzeń wraz z narzutami przypadający na tonę sprzedanego węgla obniży się z 80.71 zł/t w 1998 r. do 56.15 zł/t w roku 2002, tj. o około 30%.



3. Obniżenie kosztu wydobycia węgla - przy zmniejszaniu się poziomu sprzedaży węgla - z 153.47 zł/t w 1998 r. do 119.91 zł/t w 2002 r., a więc o około 22%. Obniżenie jednostkowego kosztu wynika w głównej mierze z obniżenia kosztów wynagrodzeń z narzutami oraz z likwidacji najmniej efektywnych zdolności produkcyjnych.
4. Ograniczenie nierentownej działalności pozawęglowej oraz jej zrationalizowanie, w efekcie czego nastąpi wyeliminowanie strat do roku 2000, które w roku 1997 wyniosły 0.4 mld zł.

### 6.3. Efekty realizacji programu w 1998 roku

#### 1. Restrukturyzacja finansowa spółek węglowych

Uruchomienie procesu restrukturyzacji finansowej stało się możliwe dopiero 14 stycznia 1999 roku, tj. z dniem wejścia w życie ustawy z dnia 26 listopada 1998 r. W związku z tym w 1998 roku spółki węglowe i kopalnie - spółki prowadziły restrukturyzację swoich zobowiązań na podstawie ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 roku o restrukturyzacji finansowej jednostek górnictwa węgla kamiennego oraz o wprowadzeniu opłaty węglowej.

Z powodu niespełnienia przez spółki węglowe i kopalnie - spółki warunków wstępnych do szerszego skorzystania z zawartych w tej ustawie propozycji oddłużeniowych, restrukturyzacja finansowa w 1998 roku opierała się na artykule 7 ustawy, który zwalniał spółki węglowe i kopalnie - spółki likwidujące w całości lub w części zakłady górnicze wydobywające węgiel kamienny przy udziale środków z budżetu państwa - z chwilą zaprzestania wydobywania węgla - z obowiązku uiszczania bieżących opłat i kar z tytułu odprowadzania zasolonych wód kopalnianych oraz wpłat na rzecz państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych (PFRON). Artykuł ten umożliwiał ponadto umarzanie zobowiązań powstałych przed 1 lipca 1997 roku z tytułu odprowadzania zasolonych wód kopalnianych, opłaty eksploatacyjnej, składek na ubezpieczenia społeczne oraz składek na Fundusz Pracy i Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych, jak również wpłat na rzecz PFRON.



W 1998 roku na mocy art. 7 ustawy o restrukturyzacji finansowej jednostek górnictwa węgla kamiennego oraz o wprowadzeniu opłaty węglowej umorzono zobowiązania wraz z odsetkami na łączną kwotę 341.2 mln zł, a także zobowiązania na podstawie zmian do ustawy o ochronie i kształtowaniu środowiska z dnia 29 sierpnia 1997 roku na kwotę 0.4 mln zł. Spółki węglowe i kopalnie - spółki realizowały również zawarte w poprzednich latach postępowania układowe oraz indywidualne porozumienia z wierzycielami.

## 2. *Likwidacja kopalń*

W 1998 roku proces likwidacji zakładów górniczych lub ich części prowadzony był w 41 kopalniach, co spowodowało zmniejszenie zdolności produkcyjnych o 3.7 mln ton. W 37 kopalniach koszty likwidacji pokryto środkami z budżetu państwa. Koszt fizycznej likwidacji w 1998 roku wyniósł 386.3 mln zł, w tym w kopalniach likwidowanych całkowicie 260.9 mln zł.

Uzyskana dotacja budżetowa w 1998 roku wyniosła łącznie 217.9 mln zł, z czego kopalnie całkowicie likwidowane uzyskały 191.6 mln zł, a kopalnie częściowo likwidowane 26.3 mln zł.

Likwidację całkowitą prowadzono w następujących kopalniach: Wałbrzyskie Kopalnie Węgla Kamiennego, „Nowa Ruda”, „Sosnowiec”, „Porąbka - Klimontów”, ZWP Antracytu, M-300 „Siemianowice”, „Jowisz” i „Morcinek”. W czterech kopalniach: „Saturn”, „Paryż”, „Pstrowski” i „Żory” kontynuowano niezbędne przedsięwzięcia po likwidacji zakładów górniczych. W ciągu 1998 roku zakończyły wydobywanie cztery kopalnie, tj. „Morcinek”, ZWP Antracytu, „Porąbka - Klimontów” oraz „Grodziec”. Efekty likwidacji kopalń w roku 1998 przedstawiono w tablicy 6.4.

Tablica 6.4

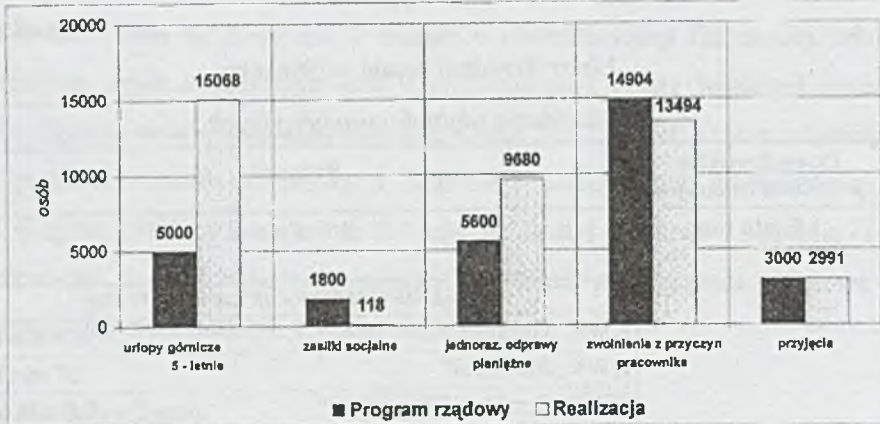
## Efekty likwidacji kopalń w 1998 roku

<i>Likwidacja zdolności produkcyjnych</i>	
<i>Przewidywana w programie rządowym</i>	<i>Wykonana</i>
<b>1.0 mln ton</b>	<b>3,7 mln ton</b>
<b>KOPALNIE CAŁKOWICIE LIKWIDOWANE</b>	
KWK „Grodzic”	0,7 mln ton
KWK „Morcinek”	1,4 mln ton
KWK „Porąbka -Klimontów”	0,8 mln ton
<b>RAZEM</b>	<b>2.9 mln ton</b>
<b>KOPALNIE CZĘŚCIOWO LIKWIDOWANE</b>	
KWK „Bielszowice”	
„Ruch Poręba”	0.8 mln ton
<b>RAZEM</b>	<b>0.8 mln ton</b>

## 3. Restrukturyzacja zatrudnienia

Rządowy program reformy górnictwa węgla kamiennego zakładał obniżenie stanu zatrudnienia z 243 304 osób na koniec 1997 roku do 219 000 osób na koniec 1998 roku, a więc o 24 304 osób. W rzeczywistości stan zatrudnienia w górnictwie zmniejszył się do poziomu 207 935 osób, tj. o 35 369 osób. Większe o 11 065 osób, od prognozowanego w programie reformy, zmniejszenie zatrudnienia było wynikiem bardzo dużego zainteresowania górników wprowadzonymi w czerwcu 1998 roku wyżej wymienionymi instrumentami Górniczego Pakietu Socjalnego. Skorzystało z nich łącznie 24 866 osób. Największym zainteresowaniem pracowników cieszyły się urlopy górnicze, których liczba została przekroczona w stosunku do założeń ponad 3 - krotnie, oraz jednorazowe odprawy pieniężne bezwarunkowe, których liczba przekroczyła założenia programu o ponad 73%.

Planowane i zrealizowane zmniejszenie zatrudnienia w górnictwie węgla kamiennego w 1998 roku przedstawiono na rys. 6.3.



Lata	Jednostka	1998	
		Program rządowy	Realizacja
Urlopy górnicze 5 - letnie	os.	5000	15068
Zasilki socjalne	os.	1800	118
Jednorazowe odprawy pieniężne	os.	5600	9680
Zwolnienia z przyczyn pracownika	os.	14904	13494
Przyjęcia	os.	3000	2991
Razem spadek zatrudnienia	os.	24 304	35 369

Rys. 6.3. Prognozowane i zrealizowane zmniejszenie stanu zatrudnienia w górnictwie węgla kamiennego w 1998 roku

Fig. 6.3. The prognosis and the realisation of a diminution of employment state in the hard coal mining industry in the year 1998

Do głównych przyczyn odejść pracowników w 1998 roku należały przede wszystkim:

- Odejścia związane z wykorzystaniem instrumentów GPS wyniosły 24 866 osób, w tym z urlopów górniczych skorzystało 15 068 osób, z zasiłków socjalnych – 118 osób, a z bezwarunkowych, jednorazowych odpraw pieniężnych - 9 680 osób.
- Przyczyny leżące po stronie pracownika – zwolnienia 13 494 osób, w tym:
  - ubytki naturalne – 8 842 osób (emerytury, renty, zgony),
  - inne przyczyny leżące po stronie pracownika – 4 652 osób (zwolnienia dyscyplinarne, porzucenie pracy, odejścia do służby wojskowej, na urlopy bezpłatne i inne).

W 1998 roku na restrukturyzację zatrudnienia wydatkowano łącznie z budżetu państwa 751.8 mln zł.



#### 4. Aspekt regionalny reformy

W 1998 roku realizowano zadania związane z aspektem regionalnym reformy, w tym przede wszystkim:

1. W sierpniu 1998 roku zakończono prace nad programem aktywizacji gospodarczej gmin górniczych. Program ten zawiera instrumenty prawno - finansowe oraz organizacyjne, które w zależności od uwarunkowań lokalnych mogą być wykorzystywane w gminach górniczych do tworzenia nowych miejsc pracy.
2. Górnicza Agencja Pracy Sp. z o.o. współpracowała w zakresie pozyskiwania ofert pracy oraz tworzenia nowych miejsc pracy z instytucjami Kontraktu Regionalnego dla ówczesnego województwa katowickiego, lokalnymi agencjami rozwoju i promocji oraz z centrum Szkolenia i Adaptacji Zawodowej, Regionalną Izbą Gospodarczą i samorządami regionalnymi.
3. Górnicza Agencja Pracy Sp. z o.o. wspólnie z Polską Fundacją Promocji i Rozwoju Miast opracowała program uruchomienia środków z funduszu PHARE przeznaczonych na współfinansowanie zasiłków socjalnych, przekwalifikowania zawodowe oraz refundację składki ZUS pracodawcom zatrudniającym pracowników likwidowanych kopalń.
4. W 1998 roku ze spółek węglowych wydzielono ogółem 21 samodzielnych podmiotów gospodarczych prawa handlowego, z których działalność tylko 7 podmiotów była całkowicie nie związana z sektorem węgla kamiennego. W ramach ww. 7 podmiotów utworzono 525 miejsc pracy dla odchodzących z górnictwa. Z wymienionych 21 podmiotów 8 utworzono na bazie majątku nieprodukcyjnego kopalń, w których zostały zatrudnione 284 osoby.

#### 5. Źródła i zasady finansowania reformy

W 1998 roku na proces restrukturyzacji górnictwa węgla kamiennego z budżetu państwa wydatkowano następujące środki finansowe:

Tablica 6.5

## Finansowanie reformy górnictwa węgla kamiennego w 1998 roku

Wyszczególnienie	Ogółem finansowanie, mln zł		
	Wg programu rządowego w 1998 r.	Wg ustawy budżetowej na 1998 r.	Przekazano w 1998 r.
Ogółem, mln zł,	744.4	743.0	997.7
w tym na:			
- likwidację kopalń	211.4	-	217.9
- restrukturyzację zatrudnienia	505.0	-	751.8 <sup>1</sup>
- usuwanie szkód górniczych wywołanych reaktywacją starych zrobów	28.0	-	28.0

<sup>1</sup> Uwzględniono środki otrzymane z Funduszu Pracy w kwocie 249.9 mln zł.

Z powyższej tablicy wynika, że środki budżetowe przeznaczone na finansowanie reformy w 1998 roku były większe o 34% w stosunku do założeń programu rządowego.

#### 6. Usprawnienie zarządzania w górnictwie

Z dniem wejścia w życie ustawy z dnia 26 listopada 1998 roku o dostosowaniu górnictwa węgla kamiennego do funkcjonowania w warunkach gospodarki rynkowej oraz szczególnych uprawnieniach i zadaniach gmin górniczych wprowadzono wszystkie wymienione w programie reformy nowe rozwiązania związane z nadzorem nad realizacją reformy i usprawnieniem zarządzania przedsiębiorstwami górniczymi.

Z końcem 1998 roku zarządy spółek węglowych opracowały biznesplany na lata 1998 - 2002, uwzględniające założenia i instrumenty zawarte w programie reformy oraz w ustawie. W biznesplanach spółek węglowych przedstawiono zamierzenia w zakresie usprawnienia zarządzania oraz kierunki działania dotyczące restrukturyzacji: finansowej, zatrudnienia, organizacyjnej, majątkowej, dywersyfikacji działalności i prywatyzacji.

#### 7. Prywatyzacja w górnictwie

Program reformy górnictwa węgla kamiennego przewiduje prywatyzowanie kopalń mających odpowiednią perspektywę efektywnej działalności na rynku węgla

kamiennego. W ramach tej sfery programu w 1998 roku podjęto działania prywatyzacyjne KWK „Bogdanka” SA, które doprowadziły do wyboru doradcy prywatyzacyjnego.

Ponadto zawarcie przez KWK „Budryk” SA postępowania układowego z wierzycielami pozwoliło tej kopalni na podjęcie w 1998 roku wstępnych prac nad prywatyzacją kopalni, która polegała na przygotowaniu dokumentacji przetargowej dla wyboru firm do przeprowadzenia analiz przedprywatyzacyjnych.

W roku 1998 podjęto również działania zmierzające do sprzedaży KWK „Morcinek”, które zakończyły się niepowodzeniem. Oferta czeskiej spółki nie została przyjęta.

#### *8. Wyniki ekonomiczno - finansowe*

W 1998 roku średnia jednostkowa cena zbytu węgla ukształtowała się na poziomie 121.55 zł/t, co w porównaniu do 1997 roku oznacza wzrost o 1.7%. Poziom jednostkowego kosztu sprzedanego węgla wzrósł do wielkości 144.16 zł/t, czyli o 15.2% w stosunku do roku poprzedniego.

W prognozie zawartej w rządowym programie reformy średnia cena zbytu węgla kształtuje się na poziomie 133.92 zł/t, a koszt jednostkowy na poziomie 153.47 zł/t. Utrzymywanie się niekorzystnej relacji pomiędzy ceną zbytu węgla a jego kosztem jednostkowym wpłynęło w istotny sposób na wielkość ujemnej akumulacji na sprzedaży węgla, która powiększyła się w porównaniu do 1997 roku czterokrotnie, osiągając poziom – 22.61 zł/t (wg programu – 19.55 zł/t).

Rok 1998 górnictwo zamknęło stratą finansową brutto w wysokości – 4 247.5 mln zł, co w porównaniu z rokiem 1997 oznacza pogorszenie o 1 667.5 mln zł. Ujemny wynik finansowy netto w roku 1998 był gorszy od roku poprzedniego o 1 658.9 mln zł i wyniósł – 4 276.2 mln zł.

Gdyby wyeliminować umorzenia zobowiązań na podstawie art. 7 ustawy o restrukturyzacji finansowej jednostek górnictwa węgla kamiennego oraz umorzenia zobowiązań na podstawie zmian do ustawy o ochronie i kształtowaniu środowiska, które nie były brane pod uwagę przy prognozowaniu wyników finansowych górnictwa w rządowym programie reformy, to wynik finansowy netto uzyskany



w 1998 roku wyniósłby – 4617.4 mln zł, co oznacza pogorszenie w porównaniu z wynikiem prognozowanym w programie reformy o –1 499.9 mln zł.

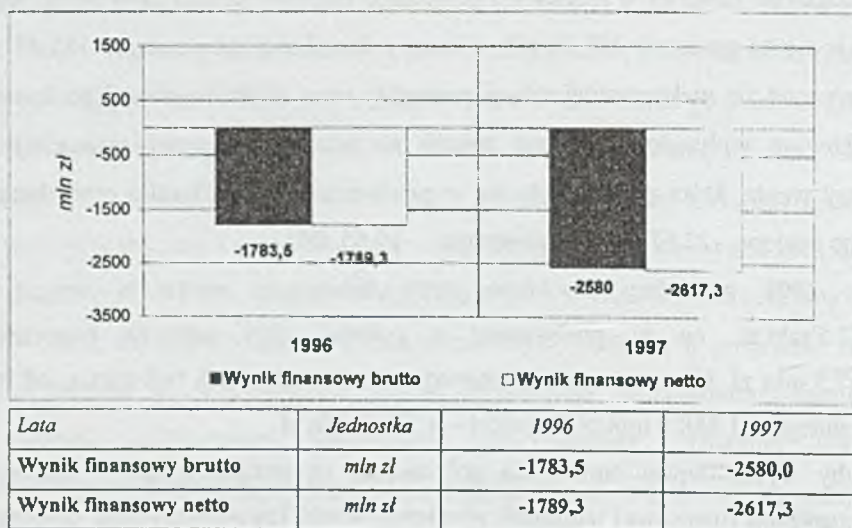
Wyniki finansowe brutto oraz netto górnictwa węgla kamiennego uzyskane w 1998 roku zobrazowano na rys. 6.4.

Wyniki finansowe górnictwa węgla kamiennego w 1998 roku zostały ukształtowane głównie przez wysokie straty na działalności operacyjnej, które wyniosły –3 314.5 mln zł.

Wynik finansowy na sprzedaży węgla w 1998 roku był 3.5 - krotnie gorszy niż w roku 1997, co wynikało głównie z niskiego wzrostu cen zbytu węgla oraz znacznego spadku sprzedaży węgla.

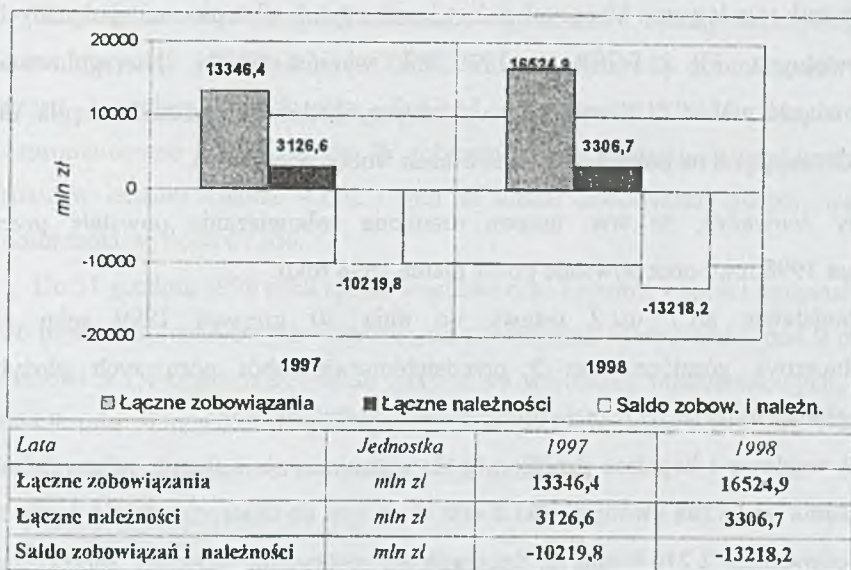
Wysokie straty, wynoszące – 1 455.9 mln zł, poniosło górnictwo również na operacjach finansowych, głównie na skutek naliczenia odsetek od zobowiązań oraz ponoszonych kosztów obsługi krótkoterminowych kredytów płatniczych.

Rezultatem ponoszonych w 1998 roku strat finansowych był dalszy przyrost zobowiązań, który wzrósł o 23.8%, tj. o około 3.2 mld zł w porównaniu do roku ubiegłego. Stan zobowiązań i należności górnictwa węgla kamiennego przedstawiono na rys. 6.5.



Rys. 6.4. Wyniki finansowe brutto i netto górnictwa węgla kamiennego w latach 1997 - 1998

Fig. 6.4. Gross and net financial results of the mining industry in the years 1997 – 1998



Rys. 6.5. Stan należności i zobowiązań górnictwa węgla kamiennego w latach 1997 - 1998

Fig. 6.5. The state of commitments and dues in the hard coal mining industry in the years 1997 - 1998

#### 6.4. Efekty realizacji programu w 1999 roku i łącznie w latach 1998 - 1999

##### 1. Restrukturyzacja finansowa spółek węglowych

W ramach restrukturyzacji finansowej w 1999 roku, zgodnie z art. 8. ust. 2 ustawy z dnia 26 listopada 1998 roku o dostosowaniu górnictwa węgla kamiennego do funkcjonowania w warunkach gospodarki rynkowej oraz szczególnych uprawnieniach i zadaniach gmin górniczych, spółki węglowe spełniły określone warunki, będące podstawą realizacji postępowania oddłużeniowego, w tym między innymi:

- Przyrost przeciętnych miesięcznych wynagrodzeń w spółkach węglowych nie przekroczył średniorocznego wskaźnika wzrostu cen towarów i usług konsumpcyjnych określonego w ustawie budżetowej na 1999 rok, spełniając warunki ustawowe.

- Wskaźnik regulowania bieżących zobowiązań z tytułu ubezpieczeń społecznych, zdrowotnych, FP i FGŚP za 1999 rok wyniósł 64.3%. Nieregulowanie zobowiązań wobec ZUS wynika z niskich przychodów ze sprzedaży węgla, nie wystarczających na pokrywanie zobowiązań wobec wierzycieli.

Należy zauważyć, że ww. ustawa rozróżnia zobowiązania powstałe przed 1 kwietnia 1998 roku oraz powstałe po 31 marca 1998 roku.

Na podstawie art.7 ust.2 ustawy do dnia 30 czerwca 1999 roku 32 przedsiębiorstwa górnicze oraz 3 przedsiębiorstwa robót górniczych złożyły wierzycielom wnioski o wszczęcie postępowania oddłużeniowego.

Spółki węglowe i kopalnie przedłożyły do restrukturyzacji swoim wierzycielom zobowiązania na łączną kwotę 11 981.8 mln zł, w tym do umorzenia 9 765.8 mln zł oraz do odroczenia 2 216.0 mln zł. Szczegółowe zestawienie struktury zobowiązań proponowanych do restrukturyzacji przez spółki węglowe we wnioskach o wszczęcie postępowania oddłużeniowego przedstawiono w tablicy 6.6.

**Tablica 6.6**

Zobowiązania proponowane przez spółki węglowe we wnioskach o wszczęcie postępowania oddłużeniowego

Wyszczególnienie	Propozycje restrukturyzacji		Razem zobowiązania do restrukturyzacji	Udział
	do umorzenia	do odroczenia		
<b>Budżet państwa ogółem</b>	<b>513,4</b>	<b>849,2</b>	<b>1362,6</b>	<b>11,4</b>
w tym: z tytułu podatku od towarów i usług	351,4	849,2	1200,6	10,0
ZUS, FP, FGŚP	4378,6	327,9	4706,5	39,3
PFRON	219,5	37,3	256,8	2,1
Minister Środowiska (opłata eksploatacyjna)	258,1	203,1	461,2	3,8
Gminy (opłata eksploatacyjna)	38,1	177,4	215,5	1,8
<b>Opłaty i kary ekologiczne ogółem</b>	<b>4358,1</b>	<b>621,1</b>	<b>1979,2</b>	<b>41,6</b>
w tym: z tytułu opłat i kar za odprowadzanie zasolonych wód kopalnianych	3045,6	33,6	3079,2	25,7
<b>Razem</b>	<b>9765,8</b>	<b>2216,0</b>	<b>11981,8</b>	<b>100,0</b>



W podziale na okres powstania zobowiązań, które zostały zaproponowane do restrukturyzacji - 65.8% z nich (7 889.1 mln zł) stanowiły zobowiązania powstałe przed 1 kwietnia 1998 roku. Spośród nich kwotę 6 993.0 mln zł (88.6%) zaproponowano do umorzenia. W zobowiązaniach powstałych po 31 marca 1998 roku w łącznej kwocie 4 092.7 mln zł udział zobowiązań proponowanych do umorzenia wynosił 67.6%.

Do 31 grudnia 1999 roku spółki węglowe oraz kopalnie - spółki podpisały łącznie 38 umów oddłużeniowych dotyczących zobowiązań w wysokości 664.9 mln zł, co stanowi 5.5% ogółu zobowiązań ujętych we wnioskach oddłużeniowych. Z kwoty 664.9 mln zł umorzeniu podlegają zobowiązania w wysokości 142.9 mln zł, a odroczeniu zobowiązania w wysokości 522.0 mln zł.

## 2. Likwidacja kopalń

W 1999 roku proces likwidacji prowadzony był w 25 kopalniach węgla kamiennego, co przyczyniło się do zmniejszenia zdolności produkcyjnych o 8.7 mln ton.

Koszty likwidacji kopalń wyniosły 462.5 mln zł i w większości zostały pokryte dotacją ze środków budżetu państwa, która wyniosła 338.0 mln zł. Ponieważ koszty likwidacji były wyższe od przekazanej dotacji o 124.5 mln zł, pozostałe koszty pokryły kopalnie przychodami z likwidacji w kwocie 19.3 mln zł oraz środkami własnymi.

Do kopalń całkowicie likwidowanych w 1999 roku należały: Wałbrzyskie Kopalnie Węgla Kamiennego, „Nowa Ruda”, ZWP Antracytu, „Porąbka - Klimontów”, „Gliwice”, „Jowisz”, M-300, „Grodziec”, „Niwka - Modrzejów”, „Jaworzno”, „Saturn”, „Paryż”, „Pstrowski”, „Siemianowice” - ZG „Rozalia”, „Żory”, „Sosnowiec”, „Powstańców Śląskich” i „Siersza”. Koszty likwidacji ww. kopalń wyniosły 393.3 mln zł, z czego 291.0 mln zł pokryto dotacją budżetową.

Kopalnie częściowo likwidowane: „Polska - Wirek”, „Bielszowice”, „Centrum-Szombierki”, „Bobrek - Miechowice”, „Chwałowice” - Ruch „Rymer” i „Katowice - Kleofas” wykazały koszty likwidacji w wysokości 69.2 mln zł, a przekazana im dotacja wyniosła 46.9 mln zł.

Efekty likwidacji kopalń w roku 1999 przedstawiono w tablicy 6.7.

## Efekty likwidacji kopalń w 1999 roku

<i>Likwidacja zdolności produkcyjnych</i>	
<i>Przewidywana w programie rządowym</i>	<i>Wykonana</i>
<b>8.5 mln ton</b>	<b>8,7 mln ton</b>
<b>KOPALNIE CAŁKOWICIE LIKWIDOWANE</b>	
KWK „Gliwice”	1,1 mln ton
KWK „Niwka - Modrzejów”	1,6 mln ton
ZG „Rozalia”	1,2 mln ton
KWK „Siersza”	1,1 mln ton
<b>RAZEM</b>	<b>5.0 mln ton</b>
<b>KOPALNIE CZĘŚCIOWO LIKWIDOWANE</b>	
KWK „Centrum - Szombierki”, Ruch „Szombierki”	0,4 mln ton
KWK „Bobrek - Miechowice”, Ruch „Miechowice”	0,4 mln ton
KWK „Katowice - Kleofas”, Ruch „Katowice”	1,3 mln ton
KWK „Chwałowice”, Ruch „Rymer”	1,2 mln ton
KWK „Polska - Wirek”, Ruch „Polska”	0,4 mln ton
<b>RAZEM</b>	<b>3.7 mln ton</b>

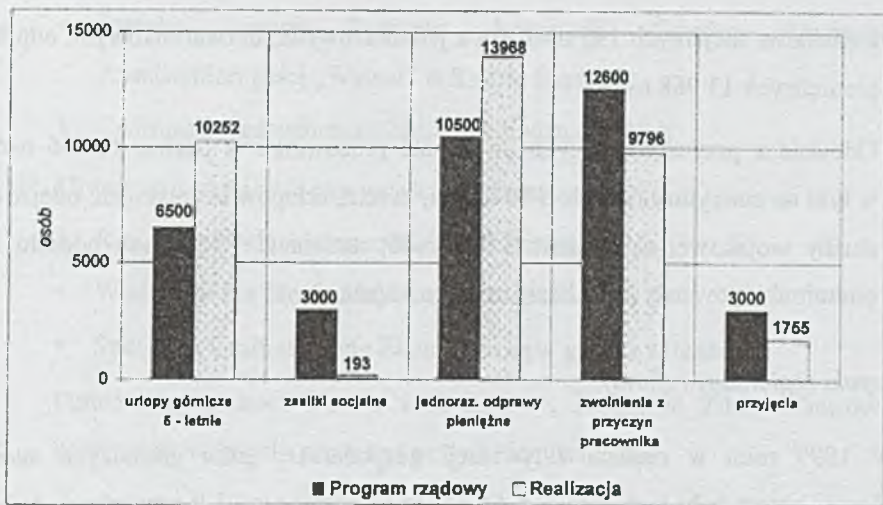
## 3. Restrukturyzacja zatrudnienia

W 1999 roku stan zatrudnienia w górnictwie obniżył się z 207 935 osób w 1998 roku do 173 631 osób w 1999 roku, tj. o 34 304 osoby.

Z przedsiębiorstw górniczych odeszło 36 059 osób, natomiast do pracy w kopalniach przyjęto 1 755 osób.

W 1999 roku z Górniczego Pakietu Socjalnego skorzystało łącznie 25 031 osób, w tym 24 413 osób w kopalniach węgla kamiennego i 618 osób w przedsiębiorstwach robót górniczych i Przedsiębiorstwie Budowy Szybów SA.

Planowany i zrealizowany stan zatrudnienia w górnictwie węgla kamiennego w 1999 roku przedstawiono na rys. 6.6.



Lata	Jednostka	1999	
		Program rządowy	Realizacja
Urlopy górnicze 5 - letnie	os.	6500	10252
Zasiłki socjalne	os.	3000	193
Jednorazowe odprawy pieniężne	os.	10500	13968
Zwolnienia z przyczyn pracownika	os.	12600	11646
Przyjęcia	os.	3000	1755
<b>Razem spadek zatrudnienia</b>	os.	<b>29 600</b>	<b>34 304</b>

Rys. 6.6. Planowane i zrealizowane zmniejszenie stanu zatrudnienia w górnictwie węgla kamiennego w 1999 roku

Fig. 6.6. The planned and the realised diminution of employment state in the hard coal mining industry in the year 1999

W 1999 roku do pracy w przedsiębiorstwach górniczych przyjęto 1 755 osób, w tym 96 absolwentów szkół oraz 1 468 osób, które wróciły do pracy zgodnie z Kodeksem Pracy. Z PRG i PBSz przyjęto 125 osób, natomiast 66 osób zostało przyjętych spoza górnictwa.

W 1999 roku na restrukturyzację zatrudnienia wydatkowano z budżetu państwa kwotę 922.8 mln zł, co stanowi 96.8% środków przewidzianych w ustawie budżetowej.

Do podstawowych przyczyn odejść pracowników z górnictwa w liczbie 36 059 osób należą:

1. Odejścia z wykorzystaniem instrumentów Górniczego Pakietu Socjalnego w liczbie 24 413 osób, w tym z urlopów górniczych skorzystały 10 252 osoby,



z zasiłków socjalnych 193 osoby, a z jednorazowych, bezwarunkowych odpraw pieniężnych 13 968 osób.

2. Odejścia z przyczyn leżących po stronie pracownika w liczbie 11 646 osób, w tym na emerytury odeszło 5 971 osób, z rent, urlopów bezpłatnych, odejść do służby wojskowej skorzystało 3 825 osób, natomiast 1 850 osób odeszło do podmiotów powstałych na bazie majątku kopalń.

#### *4. Aspekt regionalny reformy*

W 1999 roku w ramach aktywizacji gospodarczej gmin górniczych spółki węglowe prowadziły współpracę z 44 gminami górniczymi i 9 powiatami, w tym przede wszystkim:

- 1) Realizowano zadania mające na celu:
  - opracowanie Programu Aktywizacji Gminy Górniczej,
  - projektowanie lokalnych stref aktywności gospodarczej,
  - określenie zasad współpracy w zakresie zagospodarowania majątku nieprodukcyjnego kopalń, możliwości zagospodarowania terenów likwidowanych kopalń lub ich części oraz zasady przekazywania gminom majątku nieprodukcyjnego kopalń.
- 2) Spółki węglowe przeprowadziły działania, których celem jest przekazanie, zbycie w drodze przetargu lub wspólnego zagospodarowania majątku nieprodukcyjnego kopalń. Gliwicka Spółka Węglowa SA oraz Jastrzębska, Nadwiślańska, Rudzka i Rybnicka Spółka Węglowa przekazały prawa własności lub wieczystego użytkowania na rzecz gmin górniczych i powiatów w formie nieodpłatnego zrzeczenia lub zmniejszenia zobowiązań podatkowych wobec skarbu państwa.
- 3) W gminach górniczych realizowano przedsięwzięcia zmierzające do ożywienia rozwoju gospodarczego, w tym:
  - a) W celu przeciwdziałania bezrobociu w gminach górniczych swą działalność rozpoczęły trzy agencje:
    - Książogórska Agencja Rozwoju Lokalnego SA w Radzionkowie,

- Rudzka Agencja Rozwoju „Inwestor” - Górnictwo Centrum Przedsiębiorczości „Wawel” w Rudzie Śląskiej,
- Centrum Przedsiębiorczości SA w Miedźnej – Woli.

b) Utworzono trzy strefy aktywności gospodarczej:

- Rybnicką Strefę Aktywności Gospodarczej,
- Wodzisławską Strefę Aktywności Gospodarczej,
- Specjalną Gminną Strefę Ekonomiczną w gminie Miedźna.

Ponadto w gminach Pszów i Rydułtowy, Jastrzębie Zdrój, Knurów oraz Zebrzydowice trwały prace nad powołaniem ww. stref.

c) W Nowej Rudzie, Pszczynie i Żorach opracowano programy aktywizacji gospodarczej gminy górniczej.

d) W ramach zagospodarowania terenu po zlikwidowanym rejonie „Gottwald” kopalni „Katowice – Kleofas” utworzono spółkę „Nowe Centrum”, której głównymi udziałowcami są Katowicki Holding Węglowy SA oraz firma KASTINA B.F. z siedzibą w Amsterdamie. Spółka ta będzie realizować inwestycję obejmującą kompleks usługowo – handlowy i rozrywkowo – kulturalny, w którym zatrudnienie uzyska ok. 2 500 osób.

4) Z inicjatywy Górnictwa Centrum Przedsiębiorczości Sp. Z o.o. nawiązano współpracę z wieloma instytucjami, a przede wszystkim:

- z Śląską Komendą Wojewódzkiej Policji - w celu zatrudnienia w tej instytucji górników,
- z amerykańskim Programem Rozwoju Zawodowego – w celu wyszkolenia doradców zawodowych GAP, a następnie tworzeniu przy ich udziale Zespołów Przystosowania Przemysłowego w wybranych kopalniach,
- z Fundacją na Rzecz Rozwoju miasta Knuruwa – w ramach programu „Własne przedsiębiorstwo” opracowanego przez Ministerstwa: Pracy, Polityki Społecznej oraz Gospodarki, finansowanego z pożyczki Banku Światowego, którego celem jest zachęcanie górników do prowadzenia działalności gospodarczej,

- z Polską Fundacją Promocji i Rozwoju Małych i Średnich Przedsiębiorstw - w celu uruchomienia środków funduszu PHARE 98 „Inicjatywa” przeznaczonych na finansowanie zasiłków socjalnych, przekwalifikowań zawodowych oraz refundacji składki ZUS pracodawcom zatrudniającym pracowników likwidowanych kopalń.

5) Ze spółek węglowych i kopalń samodzielnych w 1999 roku powstało 25 samodzielnych podmiotów gospodarczych prawa handlowego. Działalność 9 z nich była nie związana z sektorem węgla kamiennego, a utworzono tam 190 miejsc pracy dla odchodzących z górnictwa. Spośród 21 podmiotów 12 utworzono na bazie majątku nieprodukcyjnego kopalń, w których zatrudniono 284 osoby.

#### 5. Źródła i zasady finansowania reformy

W 1999 roku na reformę górnictwa węgla kamiennego wydatkowano kwoty podane w tablicy 6.8.

*Tablica 6.8*

#### Finansowanie reformy górnictwa węgla kamiennego w 1999 roku

Wyszczególnienie	Ogółem finansowanie, mln zł			Stopień realizacji programu rządowego, %
	Wg programu rządowego w 1999 r.	Wg ustawy budżetowej na 1999 r.	Przekazano w 1999 r.	
Ogółem, mln zł w tym na:	1792.0	1527.1	1672.5 <sup>1</sup>	93.3
- likwidację kopalń	413.0	338.0	338.0	82.0
- restrukturyzację zatrudnienia	1044.0	953.8	1172.8 <sup>1</sup>	112.3
- usuwanie szkód górniczych wywołanych reaktywacją starych zrobów	35.0	30.0	30.0	85.7
- ekwiwalenty pieniężne za deputaty węglowe przysługujące emerytom i rencistom górniczym, kopalń całkowicie likwidowanych	250.0	96.0	70.0	28



cd. tablicy 6.8

Wyszczególnienie	Ogółem finansowanie, mln zł			Stopień realizacji programu rządowego, %
	Wg programu rządowego w 1999 r.	Wg ustawy budżetowej na 1999 r.	Przekazano w 1999 r.	
- deputaty węglowe przysługujące emerytom i rencistom górniczym kopalń całkowicie likwidowanych	-	30.0	28.9	-
- renty wyrównawcze przysługujące kopalniom likwidowanym	-	25.0	20.5	-
- tworzenie nowych miejsc pracy w gminach górniczych	50.0	40.00	0.0	0
- pozostałe koszty	-	14.3	12.3	-

<sup>1</sup> Uwzględniono środki otrzymane z Funduszu Pracy w kwocie 250.0 mln zł.

#### 6. Usprawnienie zarządzania w górnictwie

Z końcem 1998 roku zarządy spółek węglowych opracowały biznesplany na lata 1998 - 2002, uwzględniające założenia i instrumenty zawarte w programie reformy oraz w ustawie. W biznesplanach spółek węglowych przedstawiono zamierzenia w zakresie usprawnienia zarządzania oraz kierunki działania dotyczące restrukturyzacji: finansowej, zatrudnienia, organizacyjnej, majątkowej, dywersyfikacji działalności i prywatyzacji.

W grudniu 1999 roku w przyjętej Korekcie rządowego programu ujęto nowe zadania i mechanizmy w realizacji reformy na lata 2000 - 2002, w tym między innymi również aspekt zarządzania poprzez wprowadzenie zmian organizacyjnych i działań naprawczych. W ramach wprowadzonych zmian organizacyjnych rozpoczęto działania zmierzające do utworzenia Spółki Restrukturyzacji Kopalń SA. W ramach działań naprawczych Walne Zgromadzenia Spółek Skarbu Państwa podjęły uchwały dotyczące między innymi:

- zweryfikowania zasad zbywania majątku,
- wprowadzenia całkowitego zakazu pracy w godzinach nadliczbowych oraz w dni wolne od pracy,

- wdrożenia zasad racjonalnej polityki zatrudnienia oraz gospodarowania czasem pracy,
- przeprowadzenia analizy kosztów pompowania wody w kopalniach już zlikwidowanych lub będących w stanie likwidacji oraz utworzenia na bazie jednej z kopalń likwidowanych zakładu odwadniania Kopalń,
- ograniczenia wydatków związanych z usługami w zakresie ekspertyz, analiz i innych opracowań zleczanych do wykonania firmom doradczym,
- przeprowadzenia analizy sposobów zredukowania w kopalniach kosztów nieosobowych oraz z tytułu zatrudnienia,
- stosowania w pełnym zakresie trybu przetargowego przy wyborze firm wykonujących roboty w kopalniach,
- zakazu podejmowania inwestycji w kopalniach likwidowanych lub planowanych do likwidacji,
- przeprowadzenia analizy ekonomicznej efektywności eksportu węgla,
- zawarcia umów menedżerskich z likwidatorami na prowadzenie likwidacji kopalń.

### *7. Prywatyzacja w górnictwie*

W latach 1998 - 1999 prowadzono działania zmierzające do prywatyzacji KWK „Bogdanka” SA. Doprowadziły one do wyboru doradcy prywatyzacyjnego oraz uruchomienia stosownych analiz przedprywatyzacyjnych, które finansowane były ze środków PHARE. Wypracowano też szczegółową strategię prywatyzacji.

Podjęto również działania zmierzające do prywatyzacji KWK „Budryk” SA, których efektem było wyłonienie kandydata na doradcę prywatyzacyjnego.

Ministerstwo Skarbu Państwa rozpoczęło także przygotowania do uruchomienia procesu prywatyzacji dwóch spółek węglowych, tj. Jastrzębskiej Spółki Węglowej SA i Katowickiego Holdingu Węglowego SA, które zostały wytypowane do prywatyzacji przez Ministra Gospodarki.

W roku 1998 podjęto działania zmierzające do sprzedaży KWK „Morcinek”, które zakończyły się niepowodzeniem. Oferta czeskiej spółki nie została przyjęta.

W latach 1998 - 1999 kontynuowano również działania dotyczące opracowania studium prywatyzacji górnictwa węgla kamiennego.



### 8. Program inwestycyjny w górnictwie węgla kamiennego z uwzględnieniem ochrony środowiska

W 1998 roku na działalność inwestycyjną spółki węglowe i kopalnie - spółki wydatkowały łącznie 936.5 mln zł, co stanowi 76.4% nakładów przewidzianych w rządowym programie. Natomiast w 1999 roku była to kwota 925.7 mln zł, czyli 69.7% przewidywanych nakładów.

Na realizację zadań związanych z ochroną środowiska w latach 1998 - 1999 wydatkowano łącznie 99.8 mln zł.

Efektom działań spółek węglowych i kopalń w zakresie zmniejszania negatywnego wpływu na środowisko było zmniejszenie zakładanego zrztu ładunku soli do odbiorników powierzchniowych. Przekraczany był natomiast zakres zagospodarowania odpadów powęglowych na dole oraz rekultywacja i zagospodarowanie gruntów po działalności przemysłowej.

Nakłady inwestycyjne górnictwa węgla kamiennego według prognozy PARG WK SA oraz ich realizację w latach 1998 - 1999 przedstawiono w tablicy 6.9.

**Tablica 6.9**

Nakłady inwestycyjne górnictwa węgla kamiennego na podstawie planów spółek węglowych i kopalń oraz realizacja ww. nakładów w latach 1998 - 1999

Wyszczególnienie	1998		1999		2000	2001	2002
	planowane	wykonane	planowane	wykonane			
<b>Nakłady inwestycyjne ogółem w tys. zł, w tym:</b>	<b>1 225 440</b>	<b>936 496</b>	<b>1 327 300</b>	<b>925 690.0</b>	<b>1 264 300</b>	<b>1 116 650</b>	<b>1 054 500</b>
wyrobiska górnicze	98 400	162 049	126 540	347 964.1	145 650	124 200	48 300
zakłady wzbogacania węgla	210 900	112 444	135 150	55 964.2	55 650	11 200	13 300
ochrona środowiska	48 285	5 8017	187 700	41 800.2	156 700	221 350	200 000
zakupy maszyn i urządzeń	635 135	503 288	748 783	411 640.3	842 989	770 490	738 150
<b>Źródła finansowania ogółem w tys. zł, w tym:</b>	<b>1 225 440</b>	<b>936 496</b>	<b>1 327 300</b>	<b>925 690.0</b>	<b>1 264 300</b>	<b>1 116 650</b>	<b>1 054 500</b>
środki własne	1 109 010	871 687	1 195 000	837 376.7	1 150 000	1 035 000	990 000
kredyty i pożyczki	70 800	-	12 072	0.0	30 000	30 000	24 000
fundusze ochrony środowiska i gospodarki wodnej	32 200	2 2179	35 100	82.4	51 300	51 650	40 500
dotacje budżetowe	13 430	20 861	85 128	31 276.9	33 000	0	0
inne	-	21 769	-	56 954.0	-	-	-



## 8. Wyniki ekonomiczno - finansowe

W 1999 roku nastąpiło obniżenie o 13.26 zł/t, w stosunku do roku ubiegłego, średniego jednostkowego kosztu sprzedanego węgla. Jego wysokość była niższa o 4.85 zł/t od założonego w Korekcie programu. Równocześnie nastąpił spadek średniej ceny zbytu węgla z 121.55 zł/t w 1998 roku do 117.80 zł/t w 1999 roku (zakładana w Korekcie programu cena była niższa o 2.06 zł/t). Jednostkowa akumulacja na sprzedaży węgla ukształtowała się na poziomie -13.10 zł/t.

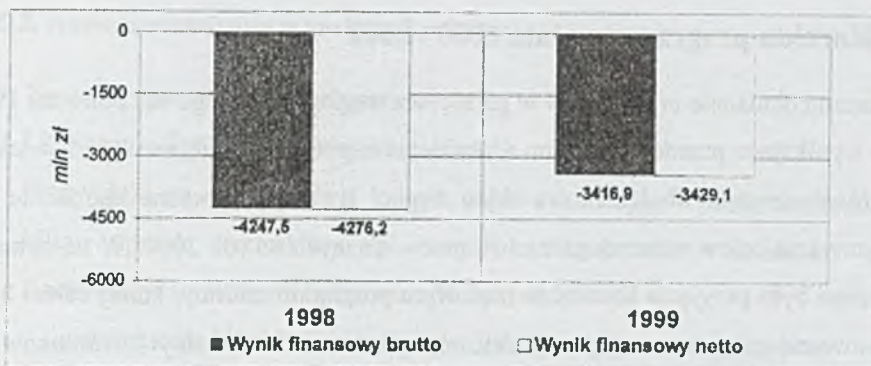
W 1999 roku górnictwo węgla kamiennego osiągnęło ujemny wynik finansowy netto w wysokości -3 429.1 mln zł. W porównaniu do 1998 roku uległ on poprawie o 847.1 mln zł (rys. 6.7). Wynik ten był wyższy o 3.7% od wyniku przewidywanego na 1999 rok w przyjętej przez Radę Ministrów w dniu 21 grudnia 1999 roku Korekcie programu rządowego „Reforma górnictwa węgla kamiennego w Polsce w latach 1998 - 2002”. Poprawa wyniku finansowego netto w porównaniu do prognozy zawartej w Korekcie programu była efektem uzyskania przez górnictwo węgla kamiennego korzystniejszych wyników w podstawowych obszarach swojej działalności. Należy zauważyć, że poprawie uległy:

- wynik ze sprzedaży węgla (z -2 604.3 mln zł w 1998 r. do -1 424.8 mln zł w 1999 r.),
- wynik z pozostałej sprzedaży (z -294.2 mln zł w 1998 r. do -192.0 mln zł w 1999 r.),
- wynik na działalności operacyjnej (z -3 314.5 mln zł w 1998 r. do -3 094.2 mln zł w 1999 r.),
- wynik na działalności finansowej (z -1 455.9 mln zł w 1998 r. do -654.1 mln zł do 1999 r.)

Pogorszeniu uległ jedynie wynik na pozostałej działalności operacyjnej (z -416.0 mln zł w 1998 r. do -1 477.4 mln zł w 1999 r.) oraz wynik na operacjach nadzwyczajnych (z 522.9 mln zł do 331.3 mln zł).

Pogorszenie wyniku na pozostałej działalności operacyjnej nastąpiło wskutek ponoszenia przez spółki węglowe z własnych środków dodatkowych kosztów związanych z:

- likwidacją kopalń, rejonów i pól eksploatacyjnych, w związku z realizacją zwiększonego zakresu robót likwidacyjnych,
- restrukturyzacją zatrudnienia, w związku z realizacją większego zakresu odejść z Górniczego Pakietu Socjalnego.



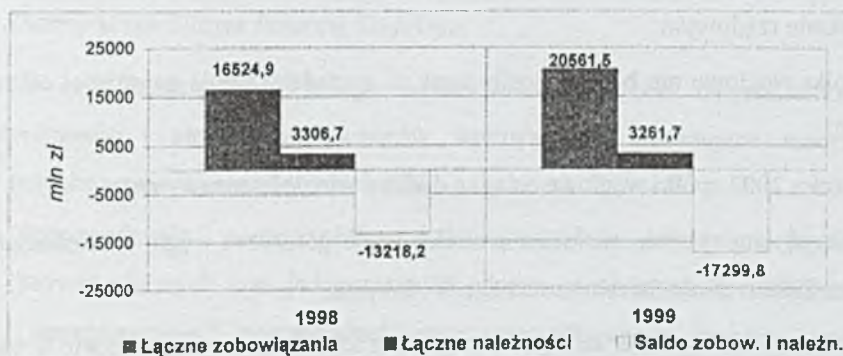
Lata	Jednostka	1998	1999
Wynik finansowy brutto	mln zł	-4247,5	-3416,9
Wynik finansowy netto	mln zł	-4276,2	-3429,1

Rys. 6.7. Wyniki finansowe brutto i netto górnictwa węgla kamiennego w latach 1998 - 1999

Fig. 6.7. Gross and net financial results of the mining industry in the years 1998 - 1999

Ponadto w 1999 roku zmniejszyły się przychody z tytułu umorzenia zobowiązań wynikających z ustawy z dnia 27.08.1997 roku o restrukturyzacji finansowej jednostek górnictwa węgla kamiennego, ponieważ od 14.02.1999 roku ww. ustawa utraciła moc.

W 1999 roku stan zobowiązań górnictwa węgla kamiennego był wyższy od stanu z końca 1998 roku o 4 036.6 mln zł, natomiast stan należności o 45.0 mln zł (rys.6.8).



Lata	Jednostka	1998	1999
Łączne zobowiązania	mln zł	16524,9	20561,5
Łączne należności	mln zł	3306,7	3261,7
Saldo zobowiązań i należności	mln zł	-13218,2	-17299,8

Rys. 6.8. Stan należności i zobowiązań górnictwa węgla kamiennego w latach 1998 - 1999

Fig. 6.8. The state of commitments and dues in the hard coal mining industry in the years 1998 - 1999



## 6.5. Korekta programu na lata 2000 - 2002

Znaczne obniżenie przychodów w górnictwie węgla kamiennego w I półroczu 1999 roku, wynikające przede wszystkim z obniżenia zapotrzebowania na węgiel w kraju, przy równoczesnym obniżeniu cen zbytu węgla, stworzyło poważne zagrożenie dla zrealizowania celów reformy górnictwa przewidzianych na rok 2000. W tej sytuacji konieczne było przyjęcie korekty w rządowym programie reformy, której celem było dostosowanie programu rządowego reformy górnictwa do aktualnych warunków na rynku węglowym w kraju, zapewniając osiągnięcie przez ten sektor gospodarki założonych wyników finansowych w końcowych latach jego realizacji przy zaplanowanych globalnych nakładach z budżetu państwa na restrukturyzację górnictwa węgla kamiennego w latach 1998 - 2002. Korekta programu rządowego „Reforma górnictwa węgla kamiennego w Polsce w latach 1998 - 2002” została przyjęta przez Radę Ministrów RP w dniu 21 grudnia 1999 roku.

### 6.5.1. Cele cząstkowe realizacji reformy w latach 2000 - 2002

W Korekcie programu rządowego reformy górnictwa przyjmuje się następujące cele cząstkowe, których realizacja warunkuje osiągnięcie celów ogólnych określonych w programie rządowym:

1. Spółki węglowe nie będą ponosiły strat ze sprzedaży węgla najpóźniej od roku 2001.
2. W roku 2002 spółki węglowe osiągną dodatni wynik finansowy netto.
3. Nastąpi zmniejszenie zdolności produkcyjnych górnictwa węgla kamiennego do roku 2002 o około 36 mln t rocznego wydobycia.
4. W latach 2000 - 2002 nastąpi zmniejszenie zatrudnienia w górnictwie o około 48 tys. osób, tj. do poziomu około 128 tys. osób.
5. Dzięki realizowanym przez spółki węglowe i kopalnie przedsięwzięciom proekologicznym nastąpi zmniejszenie oddziaływania kopalń na środowisko i ograniczenie występowania szkód w środowisku, co powinno najpóźniej do roku 2005 spowodować spełnienie wymagań ochrony środowiska przez sektor górnictwa węgla kamiennego jako całość.



### 6.5.2. Nowe mechanizmy w realizacji reformy

#### 1. Zmiany organizacyjne w górnictwie

##### a) Tworzenie Spółki Restrukturyzacji Kopalń

Przewiduje się utworzenie z kopalń, które zakończyły wydobycie, jednej lub kilku spółek restrukturyzacji kopalń. Przedmiotem działania Spółki Restrukturyzacji Kopalń będzie przede wszystkim:

- prowadzenie likwidacji kopalń, które zakończyły już wydobycie,
- zagospodarowanie majątku likwidowanych kopalń oraz majątku zbędnego spółek węglowych przez sprzedaż tych składników lub przez ich wniesienie do zawiązywanych podmiotów gospodarczych,
- tworzenie na bazie majątku likwidowanych kopalń nowych miejsc pracy, w szczególności dla pracowników kopalń likwidowanych.

##### b) Pozostałe działania w zakresie przekształceń struktur organizacyjnych

- 1) działania w zakresie prywatyzacji kopalń „Bogdanka” SA i „Budryk” SA,
- 2) ograniczenie liczby spółek węglowych do dwóch, grupujących wszystkie kopalnie, które nie zostałyby do tego czasu sprywatyzowane.

#### 2. Zmiany w Górnim Pakiecie Socjalnym

W celu bardziej racjonalnego wydatkowania środków na restrukturyzację zatrudnienia i zmniejszenie kosztów wprowadzono następujące modyfikacje w dotychczasowych rozwiązaniach GPS:

- a) doprowadzenie wysokości jednorazowych odpraw pieniężnych bezwarunkowych oraz jednorazowych odpraw pieniężnych do poziomu przed „ubruttowaniem” wynagrodzeń oraz uporządkowanie podstaw prawnych związanych ze sposobem obliczania wysokości świadczeń i zasiłków socjalnych poprzez dostosowanie przepisów ustawy z dnia 26.XI.1998 roku do przepisów ustawy z dnia 13.X.1998 roku o systemie ubezpieczeń społecznych;
- b) doprowadzenie do zwiększenia aktywności byłych pracowników przedsiębiorstw górniczych w znajdowaniu zatrudnienia poza górnictwem przed upływem 24 miesięcy od dnia odejścia pracy w kopalni poprzez przyznanie 50%

zasiłku socjalnego wypłacanego w okresie, w którym pracownik podejmie pracę poza górnictwem, nie dłużej jednak niż do końca 24 - miesięcznego okresu, na który zasiłek ten przyznano;

- c) dostosowanie wysokości jednorazowych odpraw pieniężnych bezwarunkowych pracowników zakładów przeróbczych do poziomu odpowiadającego wynagrodzeniom tej grupy pracowniczej. Wysokość jednorazowej odprawy dla tej grupy pracowników wynosić będzie 70% kwoty odprawy przysługującej pracownikom zatrudnionym pod ziemią;
- d) wyeliminowanie możliwości otrzymania zasiłku przedemerytalnego lub świadczenia emerytalnego, w przypadku gdy pracownik skorzystał z jednorazowej odprawy pieniężnej bezwarunkowej;
- e) stworzenie warunków do intensyfikacji odejść pracowników w pierwszych miesiącach roku poprzez wprowadzenie możliwości wypłacania jednorazowych bezwarunkowych odpraw pieniężnych w dwóch równych ratach (pierwsza rata w I lub II kwartale, druga rata w III lub IV kwartale).

### *3. Działania naprawcze w realizacji programu reformy*

Lepsze efekty gospodarowania w górnictwie uzyska się poprzez realizację działań, które będą dotyczyć w szczególności:

- weryfikowania stosowanych zasad zbywania składników mienia w spółkach węglowych,
- efektywnego gospodarowania czasem pracy oraz racjonalnych zasad prowadzenia polityki zatrudnienia,
- ograniczania wydatków związanych z usługami w zakresie ekspertyz, analiz i innych opracowań,
- zmniejszenia kosztów działalności spółek węglowych i poprawy efektywności wykorzystania środków budżetowych przyznanych na reformę górnictwa,
- przetargowego trybu postępowania przy wyborze firm wykonujących lub świadczących usługi na rzecz spółek węglowych,



- ograniczenia realizowania inwestycji w kopalniach likwidowanych lub w których likwidacja ma być podjęta w okresie realizowania programu reformy,
- wprowadzenia umów menedżerskich na prowadzenie likwidacji kopalń,
- warunków podejmowania eksploatacji w filarach ochronnych,
- zwiększenia efektywności eksportu, zracjonalizowania kosztów pompowania wody w kopalniach zlikwidowanych i będących w likwidacji.

### **6.5.3. Elementy dalszej realizacji programu reformy górnictwa węgla kamiennego w latach 2000 - 2002**

#### *1. Likwidacja kopalń*

Korekta programu rządowego zakłada przyspieszenie terminów zakończenia wydobycia w kopalniach przewidzianych do likwidacji, co pozwoli na przyspieszenie realizacji programu likwidacji kopalni o jeden rok, skrócenie okresów likwidacji kopalń - średnio o trzy miesiące, a także likwidację nierentownych zdolności produkcyjnych kopalń o około 10.3 mln t/r.

#### *2. Restrukturyzacja zatrudnienia*

Przewidywane zmniejszenie zatrudnienia w latach 2000 - 2002 wyniesie 48 000 osób. Stan zatrudnienia na koniec 2002 roku powinien wynieść około 128 321 osób i będzie on niższy niż zakładany w programie rządowym o 10 079 osób. Dla realizacji procesu obniżania zatrudnienia przewiduje się, że oprócz środków budżetowych pozyska się pożyczkę z Funduszu Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych (200 mln zł) oraz dotację ze środków pomocowych PHARE (42 mln zł). Pozostały niedobór środków, który wyniesie około 312.8 mln zł w 2001 roku i 174.8 mln zł w 2002 roku, będzie pokryty ze środków własnych spółek węglowych.

#### *3. Restrukturyzacja finansowa*

W związku z pogarszaniem się sytuacji ekonomiczno - finansowej przedsiębiorstw górniczych w 1999 roku górnictwo nie ma możliwości osiągnięcia do końca 2000 roku dodatniego wyniku na działalności operacyjnej, a do końca 2001 roku dodatniego wyniku finansowego netto. Dlatego też w korekcie programu rządowego wprowadzono następujące zmiany:



- a) w stosunku do zobowiązań powstałych przed 1 kwietnia 1998 roku odroczone termin płatności o dwa lata. Ich spłata rozpoczyna się 1 stycznia 2003 roku na warunkach określonych w umowie pomiędzy dłużnikiem i wierzycielem w okresie nie dłuższym niż pięć lat;
- b) w zakresie zobowiązań powstałych po 31 marca 1998 roku przedmiotem umowy między dłużnikiem i wierzycielem mogą być zobowiązania powstałe w okresie o dwa lata dłuższym niż przyjmował program rządowy, a więc do 31 grudnia 2002 roku.

W Korekcie programu zmodyfikowano również warunki realizacji postępowania oddłużeniowego wobec ZUS, Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej oraz funduszy wojewódzkich z tytułu opłat i kar.

Szacuje się, że górnictwo węgla kamiennego uzyska dodatni wynik finansowy netto dopiero w 2002 roku, a zobowiązania górnictwa podlegające restrukturyzacji finansowej wzrosną o 1.6 mln zł.

#### *4. Finansowanie reformy*

W korekcie programu rządowego reformy przyjęto, że finansowanie reformy z budżetu państwa pozostanie bez zmian. Przyjmuje się, że w kolejnych latach realizacji reformy kwoty dotacji będą ustalane corocznie przez Radę Ministrów w ustawie budżetowej.

#### **6.5.4. Prognoza wyników ekonomiczno - finansowych górnictwa węgla kamiennego w latach 2000 - 2002**

Prognoza sytuacji finansowej górnictwa węgla kamiennego przewiduje systematyczną poprawę jednostkowego wyniku ze sprzedaży węgla od straty 13.10 zł/t w roku 1999 do zysku około 9.32 zł/t w roku 2002.

Przy założonym poziomie sprzedaży i cenach zbytu węgla, których wielkość podano w tabelicy 6.10, jednostkowy dodatni wynik ze sprzedaży węgla będzie uzyskany w rezultacie obniżenia się jednostkowych kosztów sprzedanego węgla ze 130.90 zł/t w roku 1999 do 119.90 zł/t w roku 2002. Wynik ze sprzedaży węgla

będzie ulegał poprawie od straty – 1 424.5 mln zł w roku 1999 do zysku 756.2 mln zł w roku 2001 oraz 1 087.5 mln zł w roku 2002.

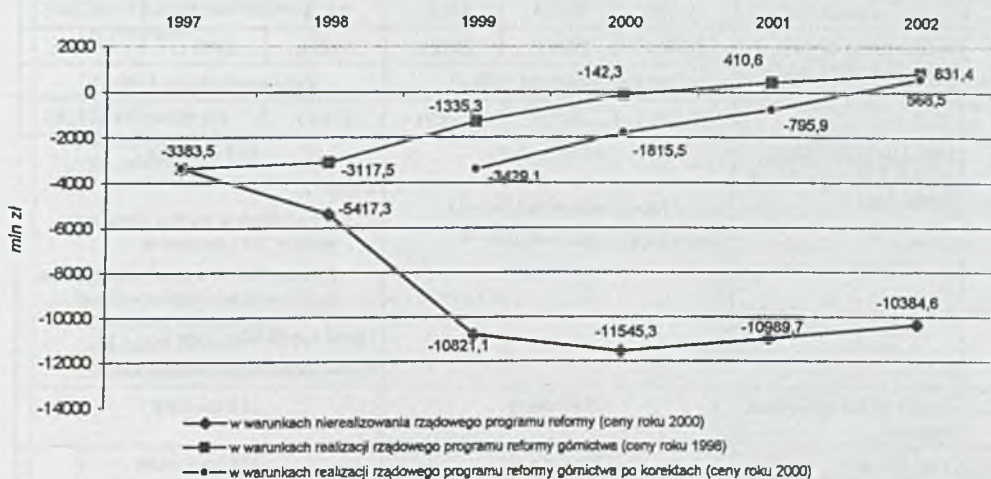
Wyniki finansowe netto będą ulegały w kolejnych latach poprawie od straty wynoszącej –3 175.0 mln zł w roku 1999 do zysku w wysokości 568.5 mln zł roku 2002 (rys. 6.9).

Należy podkreślić, że przedstawiona prognoza wyników na działalności operacyjnej oraz wyników finansowych netto od roku 2002 uwzględnia obciążenia z tytułu odpisów na fundusz likwidacji kopalń.

Tablica 6.10

Założenia do prognozy wyników ekonomiczno - finansowych górnictwa węgla kamiennego w latach 2000 - 2002

Wyszczególnienie		Jednostka miary	Wykonanie			
			1999 r.	2000 r.	2001 r.	2002 r.
Sprzedaż węgla ogółem		mln t	108.8	103.0	102.0	100.0
w tym	kraj	mln t	83.6	80.0	80.0	80.0
	eksport	mln t	25.2	23.0	22.0	20.00
Średnioroczne zatrudnienie		osób	192 500	162 300	143 500	132 300
Średnioroczna cena zbytu węgla		zł/t	117.80	127.06	127.53	129.22



Rys. 6.9. Prognozowany wynik finansowy netto górnictwa węgla kamiennego w latach 2000 - 2002

Fig. 6.9. The expected net financial result of the hard coal mining industry in the years 2000 - 2002

### 6.5.5. Zmiany w programie rządowym reformy górnictwa zamieszczone w „Korekcie programu” z dnia 21 grudnia 1999 r.

Syntetyczne zestawienie zmian zawartych w Korekcie Programu Rządowego zamieszczono w tablicy 6.11.

**Tablica 6.11**

Zmiany w programie rządowym „Reforma górnictwa węgla kamiennego w Polsce w latach 1998 - 2002” zamieszczone w „Korekcie programu”

Lp.	Zmiany	Program rządowy reformy górnictwa z dnia 30 czerwca 1998 r.			Korekta do programu rządowego dnia 21 grudnia 1999 r.		
1.	<b>Cel programu</b>	a) Dodatni wynik na działalności operacyjnej od 2000 r. b) Dodatni wynik finansowy netto od 2001 r.			a) Dodatni wynik ze sprzedaży węgla od 2001 r. b) Dodatni wynik finansowy netto od 2002 r.		
2.	<b>Sprzedaż węgla ogółem (mln t)</b>	2000 r.	2001 r.	2002 r.	2000 r.	2001 r.	2002 r.
		114,0	112,0	111,0	103,0	102,0	100,0
	w tym: kraj (mln t)	91,0	90,0	90,0	80,0	80,0	80,0
	eksport (mln t)	23,0	22,0	20,0	23,0	22,0	20,0
3.	<b>Średnia cena zbytu węgla ogółem</b>	2000 r.	2001 r.	2002 r.	2000 r.	2001 r.	2002 r.
		(w warunkach cen 1998 r.)			(w warunkach cen 2000r.)		
		133,64	132,96	134,07	120,00 (127,06)*	120,42 (127,53)*	121,95 (129,22)*
	w tym: kraj (zł/t)	140,39	139,13	139,29	129,81	129,88	130,45
	eksport (zł/t)	106,92	107,74	110,61	84,24	84,54	86,80
4.	<b>Średni jednostkowy koszt sprzedaży węgla (zł/t)</b>	2000 r.	2001 r.	2002 r.	2000 r.	2001 r.	2002 r.
		(w warunkach cen 1998 r.)			(w warunkach cen 1999 r.)		
		131,71	124,53	119,91	129,63	121,68	119,90
5.	<b>Likwidacja zdolności produkcyjnych w latach 1998 - 2002</b>	25,5 mln t/rok			36,1 mln t/rok		
		Liczba kopalń całkowicie likw. - 15 Liczba kopalń częściowo likw. - 9			w tym: - 4,5 mln t/rok w wyniku likwidacji rejonów, pól i poziomów - 5,8 mln t/rok w wyniku zmniejszenia czynnego frontu eksploatacyjnego  Liczba kopalń całkowicie likw. - 15 Liczba kopalń częściowo likw. - 9		
6.	<b>Średni okres likwidacji kopalni</b>	18 miesięcy			15 miesięcy		
7.	<b>Zmniejszenie zatrudnienia ogółem w latach 1998 - 2002</b>	104,9 tys. zł			115,0 tys. osób		
8.	<b>Zmniejszenie zatrudnienia w poszczególnych latach 2000 - 2002 (tys. osób)</b>	2000 r.	2001 r.	2002 r.	2000 r.	2001 r.	2002 r.
		23,6	14,8	12,6	28,0	13,0	7,0

\*) W nawiasie podano ceny w warunkach 2000 roku.



cd. tablicy 6.11

Lp.	Zmiany	Program rządowy reformy górnictwa z dnia 30 czerwca 1998 r.				Korekta do programu rządowego dnia 21 grudnia 1999 r.				
		1999 r.	2000 r.	2001 r.	2002 r.	2000 r.	2001 r.	2002 r.		
9.	Stan zatrudnienia na koniec danego roku (tys. osób)	189,4	165,8	151,0	138,4	148,3	135,3	128,3		
10.	Prognoza wyniku finansowego netto (mln zł)	2000 r.			2001 r.	2002 r.	2000 r.		2001 r.	2002 r.
		(w warunkach cen 1998 r.)						(w warunkach cen 2000 r.)		
		-142,3	410,6	831,4			-1815,5	-795,9	568,5	
11.	Środki budżetowe w latach 2000 - 2002	2000 r.			2001 r.	2002 r.	2000 r.		2001 r.	2002 r.
		1814,1	1372,0	1458,0			1764,0 <sup>1,2)</sup>	1388,6	1331,9	
		Razem 4644,1 (w cenach roku 1998)				Razem 4484,5 (w cenach roku 1999)				
12.	Prywatyzacja w górnictwie	a) Prywatyzacja pojedynczych kopalń, w tym KWK „Budryk” SA b) W następnych latach prywatyzacja całych spółek węglowych				Wykonanie analiz przedprywatyzacyjnych dla co najmniej dwóch spółek węglowych				
13.	Działania doraźne w realizacji programu reformy					a) Zakaz pracy w godzinach nadliczbowych, b) Ograniczenie terminów płatności za węgiel do 30 dni, c) Weryfikacja zasad zbywania majątku i jego zbywanie w trybie przetargu publicznego, d) Bezwzględne przestrzeganie zasad udzielania pracownikom urlopu wypoczynkowego w naturze, e) Ograniczanie kosztów związanych z usługami w zakresie ekspertyz, analiz i innych opracowań, f) Zakaz podejmowania inwestycji mających na celu kontynuowanie eksploatacji złóż i w kopalniach przeznaczonych do likwidacji.				
14.	Rozwiązania systemowe w reformie					a) Utworzenie Spółki Restrukturyzacji Kopalń, b) Utworzenie Zakładu Odwadniania Kopalń, c) Rozważenie utworzenia po roku 2000 dwóch spółek węglowych grupujących kopalnie niesprywatyzowane do tego czasu.				
15.	Rozwiązania w Górnictwym Pakiecie Socjalnym					a) Zmniejszenie przeciwnego wynagrodzenia będącego podstawą ustalania wysokości jednorazowej odprawy pieniężnej i jednorazowej odprawy pieniężnej bezwarunkowej, b) Zmniejszenie kosztów zasiłków socjalnych, c) Obniżenie wysokości jednorazowej odprawy pieniężnej bezwarunkowej dla pracowników przeróbki mechanicznej węgla.				
16.	Działania wspierające tworzenie nowych miejsc pracy					a) Wybór instytucji finansowej udzielającej pożyczek i kredytów dla byłych pracowników i pracodawców, b) Wydanie rozporządzenia określającego warunki i zasady udzielania preferencyjnych pożyczek lub kredytów dla pracodawców z przeznaczeniem na pokrycie kosztów tworzenia nowych miejsc pracy, c) Ustrakcyjnienie preferencyjnych kredytów dla gmin górniczych poprzez obniżenie oprocentowania kredytu i zwiększenie wartości kredytu do wysokości 80% wartości kosztorysowej inwestycji.				

<sup>1)</sup> Kwota dotacji została pomniejszona o spłatę raty pożyczki z Funduszu Pracy odpowiednio: w roku 2000 - 50 mln zł, w roku 2001 - 100 mln zł, w roku 2002 - 200 mln zł.

<sup>2)</sup> Przewidziano pożyczkę z FGŚP w kwocie 200 mln zł oraz z środków z Funduszu PHARE w kwocie 42 mln zł.

## 6.6. Ocena realizacji programu

### 6.6.1. Realizacja reformy w 1998 roku

Realizacja rządowego programu reformy górnictwa rozpoczęła się praktycznie od połowy 1998 roku. Dlatego też spółki węglowe nie mogły skorzystać z niektórych rozwiązań zawartych w rządowym programie reformy, które dostępne były dopiero z dniem wejścia w życie *ustawy z dnia 26 listopada 1998 roku o dostosowaniu górnictwa węgla kamiennego do funkcjonowania w warunkach gospodarki rynkowej oraz o szczególnych uprawnieniach i zadaniach gmin górniczych*.

W 1998 roku rozpoczęto realizację zadań służących osiągnięciu przez górnictwo węgla kamiennego stanu rentowności, a w tym przede wszystkim:

1. Realizowano zadanie związane z likwidacją zbędnych zdolności produkcyjnych. Porównanie efektów ww. likwidacji w postaci zmniejszenia wydobycia i stanu zatrudnienia z rokiem poprzednim wskazuje na znaczne zintensyfikowanie robót likwidacyjnych. W 1998 roku procesem likwidacji objętych było 41 kopalń, co spowodowało zmniejszenie zdolności produkcyjnych kopalń węgla kamiennego o 3.7 mln ton, przy założonym w programie reformy obniżeniu zdolności produkcyjnych o 1.0 mln ton.
2. Wdrożone w 1998 roku instrumenty osłonowe i aktywizujące zawarte w Górnim Pakiecie Socjalnym spotkały się z dużym zainteresowaniem pracowników kopalń. Łącznie skorzystało z nich 24 866 osób, co oznacza, że jest to liczba większa od założonej w programie. Spadek zatrudnienia w górnictwie jest większy o 11 065 osób od tego, który zakładał rządowy program reformy górnictwa.
3. Realizowano zadania związane z aspektem regionalnym reformy, w tym przede wszystkim:
  - W celu pozyskiwania ofert pracy oraz tworzenia nowych miejsc pracy Górnicza Agencja Pracy Sp. z o.o. współpracowała z instytucjami Kontraktu Regionalnego dla Województwa Katowickiego oraz z innymi organizacjami.



- Ze spółek węglowych wydzielono 21 samodzielnych podmiotów gospodarczych prawa handlowego, w których utworzono łącznie 809 miejsc pracy dla pracowników odchodzących z górnictwa.
4. W zakresie finansowania reformy górnictwa węgla kamiennego w 1998 roku uzyskano dotację budżetową w wysokości 997.7 mln zł. Była to kwota większa o 34% w stosunku do programu rządowego.
  5. Z dniem wejścia w życie ustawy wprowadzono wszystkie wymienione w programie reformy nowe rozwiązania służące usprawnieniu zarządzania przedsiębiorstwami górniczymi.
  6. W 1998 roku realizowano również założenie programu restrukturyzacji, którym była prywatyzacja pojedynczych kopalń mających perspektywę efektywnej działalności na rynku węgla kamiennego; zwłaszcza dotyczy to KWK „Bogdanka” SA oraz KWK „Budryk” SA.
  7. Na działalność inwestycyjną w 1998 roku spółki węglowe i kopalnie - spółki wydatkowały łącznie 936.5 mln zł, co stanowi 76.4% nakładów przewidywanych w programie.
  8. W zakresie ochrony środowiska w 1998 roku uzyskano dalsze zmniejszenie negatywnych skutków działalności górniczej na środowisko.

Niepokojący był jednak fakt ciągle występującej nadprodukcji węgla oraz zmniejszającego się popytu na węgiel kamienny w kraju i za granicą. Było to przyczyną obniżenia się wydobycia węgla o 21.1 mln ton, tj. do poziomu 116.0 mln ton - czyli do poziomu najniższego od początku lat dziewięćdziesiątych. Sprzedaż węgla była odpowiednio niższa o 18.3 mln ton. Sprzedaż węgla w kraju wyniosła 86.6 mln ton i była niższa od założonej w programie o 2.4 mln ton. Sprzedaż węgla na eksport wyniosła 27.7 mln ton (wg programu 27.0 mln ton).

Słaba koniunktura na rynkach węglowych uwidoczniła się w uzyskiwanych cenach zbytu węgla, które w porównaniu do 1997 roku wzrosły tylko o 1.7% i średni poziom cen ukształtował się na poziomie 121.55 zł/t. Niekorzystnie kształtował się również poziom jednostkowego kosztu sprzedanego węgla, który wzrósł o 15.2% do wielkości



144.16 zł/t, co spowodowane było obniżeniem się sprzedaży węgla o 13.8%. W prognozie zawartej w rządowym programie reformy średnia cena zbytu węgla kształtuje się na poziomie 133.92 zł/t, a koszt jednostkowy na poziomie 153.47 zł/t. Utrzymywanie się niekorzystnej relacji pomiędzy ceną zbytu węgla a jego kosztem jednostkowym wpłynęło w istotny sposób na wielkość ujemnej akumulacji na sprzedaży węgla, która powiększyła się w porównaniu do 1997 roku czterokrotnie, osiągając poziom -22.61 zł/t (wg programu -19.55 zł/t).

W 1998 roku górnictwo węgla kamiennego uzyskało ujemny wynik finansowy netto wynoszący -4 276.2 mln zł netto. Po wyeliminowaniu efektów umorzenia zobowiązań na podstawie art. 7 ustawy z 27 sierpnia 1997 roku o restrukturyzacji finansowej jednostek górnictwa węgla kamiennego oraz o wprowadzeniu opłaty węglowej, a także efektów umorzenia zobowiązań na podstawie zmian do ustawy o ochronie i kształtowaniu środowiska, wynik finansowy netto uzyskany w 1998 roku wyniósłby -4 617.4 mln zł, co oznacza, że byłby gorszy o 1 499.9 mln zł od prognozy wyniku zawartej w programie reformy.

Głównym czynnikiem kształtującym poniesione straty finansowe netto były straty na działalności operacyjnej w wysokości -3 314.5 mln zł, a w tym straty na sprzedaży węgla sięgające -2 577.9 mln zł. Wynik na sprzedaży węgla był 3.5 - krotnie gorszy niż w roku 1997, co wynikało, między innymi, z niskiego wzrostu cen zbytu węgla oraz znacznego spadku sprzedaży węgla w 1998 roku.

Straty finansowe ponoszone przez górnictwo węgla kamiennego w 1998 roku były przyczyną dalszego pogorszenia się sytuacji płatniczej poszczególnych spółek węglowych i kopalń oraz dalszego wzrostu stanu zobowiązań górnictwa. Na koniec 1998 roku zobowiązania sięgały 16 524.9 mln zł i były wyższe niż przed rokiem o około 3.2 mld zł, tj. o 23.8%.

### 6.6.2. Realizacja reformy w 1999 roku

Analiza realizacji rządowego programu reformy górnictwa węgla kamiennego w 1999 roku pozwala na sformułowanie następujących wniosków:

1. W ramach restrukturyzacji finansowej zgodnie z art. 8. ust. 2 ustawy z dnia 26 listopada 1998 roku spółki węglowe spełniły określone warunki, będące podstawą realizacji postępowania oddłużeniowego, z wyjątkiem osiągnięcia wyników finansowych określonych w programach naprawczych oraz wskaźnika regulowania bieżących zobowiązań z tytułu ubezpieczeń społecznych, zdrowotnych, FP i FGŚP, który wyniósł 63.4%.  
  
Do końca 1999 roku spółki węglowe oraz kopalnie - spółki podpisały łącznie 38 umów oddłużeniowych dotyczących zobowiązań w wysokości 664.9 mln zł, co stanowi 5.5% ogółu zobowiązań ujętych we wnioskach oddłużeniowych.
2. W 1999 roku całkowitą likwidacją objętych było 18 kopalń, natomiast w 7 kopalniach prowadzono likwidację częściową. W tym czasie odnotowano obniżenie zdolności produkcyjnych o 8.7 mln ton, przy prognozowanym w programie reformy ograniczeniu zdolności produkcyjnych o 8.5 mln ton rocznego wydobycia.
3. Nastąpiło dalsze zmniejszanie zatrudnienia, wynoszące w 1999 roku 34 304 osoby. Taki spadek zatrudnienia znacznie wyprzedza założenia programu rządowego, który przewiduje zmniejszenie zatrudnienia ogółem w roku 1999 o 29 600 osób.
4. W 1999 roku kontynuowano działania dotyczące aspektu regionalnego reformy. Dotyczy to przede wszystkim współpracy przedsiębiorstw górniczych z gminami górnictwymi w zakresie projektowania rozwoju gospodarczego gmin.
5. W zakresie finansowania reformy w 1999 roku na restrukturyzację górnictwa wydatkowano z budżetu państwa łącznie 1672.5 mln zł, co stanowi 109.5% środków przewidzianych w ustawie budżetowej.

6. W 1999 roku kontynuowano zadania w zakresie prywatyzacji KWK „Bogdanka” SA oraz KWK „Budryk” SA. W zakresie prywatyzacji sektora górnictwa węgla kamiennego dokonano między innymi wyboru doradcy prywatyzacyjnego i wynegocjowano z nim umowę.
7. Na działalność inwestycyjną w 1999 roku spółki węglowe i kopalnie wydatkowały 925.7 mln zł, co stanowi 69.7% przewidywanych nakładów. Zgodnie z przyjętymi założeniami ograniczania kosztów działalności gospodarczej spółek węglowych i kopalń samodzielnych w 1999 roku nastąpił spadek nakładów inwestycyjnych, z wyjątkiem wzrostu nakładów na wyrobiska górnicze wraz z wyposażeniem. Jest to wzrost wynikający z faktu określenia nakładów inwestycyjnych w programie reformy przy obowiązywaniu „Instrukcji w sprawie zasad klasyfikacji i finansowania budowli górniczych w kopalniach węgla kamiennego”.
8. W działalności związanej z ochroną środowiska nastąpiło widoczne zmniejszenie negatywnego oddziaływania kopalń na środowisko naturalne. Kontynuowano zadania proekologiczne ujęte w programach naprawczych spółek węglowych dotyczące między innymi ograniczania zrzutu soli do cieków powierzchniowych, zagospodarowania odpadów powęglowych na dole kopalń oraz rekultywacji i zagospodarowania terenów zdegradowanych działalnością przemysłową.

W 1999 roku obniżeniu uległo wydobycie węgla, które wyniosło 109.2 mln ton i było niższe od wydobycia w roku ubiegłym o 6.8 mln ton. Sprzedaż węgla ukształtowała się na poziomie 108.8 mln ton, co oznacza spadek o 5.5 mln ton w porównaniu do 1998 roku oraz o 7.7 mln ton w stosunku do założeń programu rządowego. Sprzedaż węgla w kraju ukształtowała się na poziomie 83.6 mln ton, natomiast na eksport - 25.2 mln ton.

W 1999 roku nastąpiło znaczne obniżenie w porównaniu do 1998 roku (o 13.26 zł/t) średniego jednostkowego kosztu sprzedanego węgla. Wysokość jednostkowego kosztu sprzedanego węgla była niższa o 4.85 zł/t od założonego w Korekcie programu. Równocześnie nastąpiło dalsze obniżenie średniej ceny węgla z 121.55 zł/t w 1998 roku do 117.80 zł/t w 1999 roku (zakładana w Korekcie



programu cena była niższa o 2.06 zł/t), co spowodowało, że jednostkowa akumulacja na sprzedaży węgla ukształtowała się na poziomie -13.10 zł/t.

Wysokość średniego jednostkowego kosztu sprzedanego węgla oraz średniej ceny węgla spowodowały, że pomimo spadku przychodów ze sprzedaży o 1076.7 mln zł, wynik finansowy na sprzedaży węgla był korzystniejszy o 1 179.5 mln zł od wyniku w analogicznym okresie roku ubiegłego.

W efekcie poprawy wyniku finansowego ze sprzedaży, a także poprawy wyniku na działalności finansowej, przy równoczesnym pogorszeniu wyniku na pozostałej działalności operacyjnej i na operacjach nadzwyczajnych, w 1999 roku górnictwo węgla kamiennego osiągnęło ujemny wynik finansowy netto w wysokości -3 429.7 mln zł, co oznacza poprawę o 847.1 mln zł w porównaniu do 1998 roku.

### 6.6.3. Realizacja reformy w I połowie 2000 roku

W oparciu o analizę realizacji Korekty rządowego programu reformy górnictwa węgla kamiennego obejmującą okres 6 miesięcy 2000 roku sformułowano następujące wnioski:

1. Realizowano zadania związane z restrukturyzacją finansową przedsiębiorstw górniczych:
  - ♦ W oparciu o złożone do dnia 30 czerwca 1999 roku wnioski o wszczęcie postępowania oddłużeniowego przedsiębiorstwa górnicze oraz przedsiębiorstwa robót górniczych podpisały w okresie I półrocza 2000 r. 60 umów oddłużeniowych na łączną kwotę 1 355.5 mln zł, w tym 1 225.3 mln zł do odroczenia, a 130.2 mln zł do umorzenia.
  - ♦ Wskaźnik regulowania składek od wynagrodzeń z tytułu ubezpieczeń społecznych, zdrowotnych, FP i FGiŚP, wraz z odsetkami i opłatami prolongacyjnymi wyniósł 54.1%.
2. W I połowie 2000 roku całkowitą likwidacją objętych było 19 kopalń, natomiast w 8 kopalniach prowadzono likwidację częściową. Ograniczenie zdolności produkcyjnych wyniosło 1.9 mln ton przy założonym w Korekcie programu ograniczeniu zdolności produkcyjnych na rok 2000 o 7.3 mln ton.

Ponadto w 2000 roku planowana jest dodatkowa likwidacja zdolności produkcyjnych w wyniku likwidacji rejonów, pól i poziomów o 1.91 mln ton. W I półroczu 2000 roku z tego tytułu ograniczenie zdolności produkcyjnych wyniosło 0.25 mln ton.

3. Realizowano zadania związane z restrukturyzacją zatrudnienia. Stan zatrudnienia na koniec czerwca 2000 roku wyniósł 164 754 osoby, przy planowanym na koniec roku stanie zatrudnienia na poziomie 148 321 osób. Odnotować należy ograniczenie tempa spadku zatrudnienia w kopalniach. Za 6 miesięcy 2000 roku zmniejszenie zatrudnienia wyniosło 8 877 osób, przy zakładanym w Korekcie programu rządowego zmniejszeniu zatrudnienia wynoszącym 28 000 osób/rok.
4. W zakresie działań związanych z aspektem regionalnym reformy kontynuowano współpracę przedsiębiorstw górniczych z gminami górnictwami, dotyczącą projektowania zagospodarowania terenów przemysłowych likwidowanych kopalń, powoływania nowych, wspólnych podmiotów gospodarczych, przekazywania zbędnego nieprodukcyjnego majątku kopalń celem jego zagospodarowania, a także powoływania nowych Stref Aktywności Gospodarczej.
5. W okresie 6 miesięcy 2000 roku na finansowanie reformy górnictwa z budżetu państwa przekazano 592.1 mln zł, co stanowi 33.1% środków określonych w ustawie budżetowej na 2000 rok.
6. Kontynuowano działania związane z wprowadzeniem zmian w zarządzaniu w górnictwie. W tym zakresie powołany przez Ministra Gospodarki Zespół Przygotowawczy do utworzenia Spółki Restrukturyzacji Kopalń SA opracował strukturę organizacyjną wraz z zasadami funkcjonowania ww. Spółki oraz przygotował niezbędne dokumenty realizacyjne dla dokonania połączeń likwidowanych kopalń.
7. W zakresie prywatyzacji w górnictwie nie zrealizowano planowanej przez Ministerstwo Skarbu Państwa na koniec 1999 roku oferty publicznej sprzedaży akcji KWK „Bogdanka” SA, ze względu na zmianę koncepcji ścieżki

prywatyzacyjnej z oferty publicznej sprzedaży akcji na publiczne zaproszenie do rokowań.

8. W okresie 6 miesięcy 2000 roku spółki węglowe i kopalnie na działalność inwestycyjną wydatkowały 349.8 mln zł, co stanowi 27.7% przewidywanych nakładów rocznych określonych w programie rządowym.
9. Kontynuowano realizację zadań związanych z ochroną środowiska, w tym przede wszystkim ograniczono ilość odpadów górniczych lokowanych na powierzchni oraz rekultywowano zdegradowane tereny. Odnotować należy, że na ochronę środowiska przeznaczono 24.9 mln zł, co stanowi 15.9% przewidywanych nakładów rocznych.

W ciągu 6 miesięcy 2000 roku wydobycie węgla kamiennego wyniosło 51.8 mln ton, co oznacza jego spadek o 4.3 mln ton w stosunku do analogicznego okresu roku ubiegłego. Sprzedaż węgla wyniosła 47.8 mln ton, natomiast w końcu czerwca 1999 roku kształtowała się na poziomie 51.8 mln ton.

Nastąpił 4.5% spadek jednostkowego kosztu sprzedanego węgla, który w I półroczu 2000 roku wyniósł 125.54 zł/t (131.48 zł/t w analogicznym okresie 1999 roku). Średnia cena zbytu węgla ukształtowała się na poziomie 127.64 zł/t, co oznacza jej wzrost o 11.1% (114.88 zł/t w czerwcu 1999 roku). Jednostkowa akumulacja ze sprzedaży węgla wzrosła o 18.70 zł/t i wyniosła 2.10 zł/t, przy akumulacji jednostkowej w tym samym czasie roku ubiegłego w wysokości -16.60 zł/t.

Za 6 miesięcy 2000 roku górnictwo węgla kamiennego uzyskało dodatni wynik ze sprzedaży węgla, który wyniósł 100.6 mln zł. Znaczącej poprawie, w porównaniu do analogicznego okresu 1999 roku, uległ również wynik finansowy netto. Strata za I półroczu 2000 roku wyniosła -724.9 mln zł, co stanowi 45.9 % straty za 6 miesięcy 1999 roku.



## 7. Podsumowanie

1. Transformacja polskiej gospodarki do gospodarki rynkowej, która rozpoczęła się z początkiem 1990 roku, zastała górnictwo węgla kamiennego w bardzo niekorzystnej sytuacji. Ta potężna gałąź przemysłu rozbudowana w warunkach gospodarki nakazowo - rozdzielczej była całkowicie nieprzystosowana do efektywnej ekonomicznie działalności w warunkach gospodarki rynkowej. Przy wysokim poziomie zdolności produkcyjnych, sięgających ponad 180 mln ton na rok, w ciągu kilku lat nastąpił spadek zapotrzebowania na węgiel kamienny w kraju w wysokości ok. 50 mln ton/rok.
2. Transformacja górnictwa węgla kamiennego, rozpoczęta z początkiem 1990 roku, zmierzała do dostosowania polskiego górnictwa węgla kamiennego do funkcjonowania w warunkach gospodarki rynkowej. Proces ten rozpoczęto likwidacją nadrzędnych struktur zarządzania w górnictwie i usamodzielnieniem kopalń. W rzeczywistości, pojedyncze kopalnie były nieprzygotowane do samodzielnej działalności w warunkach gospodarki rynkowej.
3. W końcu 1992 roku Rząd RP podjął działania mające na celu powstrzymanie upadłości górnictwa węgla kamiennego. 15 marca 1993 roku KERM przyjął pierwszy program restrukturyzacji górnictwa pt.: "Program restrukturyzacji górnictwa węgla kamiennego w Polsce - realizacja I etapu w ramach możliwości finansowych państwa". W lutym 1993 roku Sejm przyjął ustawę o przekształceniu własnościowym niektórych przedsiębiorstw o szczególnym znaczeniu dla gospodarki państwa, która umożliwiła utworzenie w marcu 1993 roku z 49 kopalń sześciu Spółek Węglowych - jednoosobowych spółek Skarbu Państwa, natomiast w czerwcu tego roku z jedenastu kopalń - Katowickiego Holdingu Węglowego SA.
4. Wobec pogarszającej się sytuacji ekonomiczno - finansowej górnictwa w drugiej połowie 1993 roku był realizowany „Program powstrzymania upadłości górnictwa węgla kamiennego w Polsce”. Jego realizacja spowodowała widoczną

poprawę sytuacji ekonomiczno - finansowej spółek węglowych. Należy zauważyć, że zrealizowano większość zadań założonych w programie, w tym przede wszystkim:

- a) znacznej poprawie uległa sytuacja ekonomiczno - finansowa górnictwa, co związane było z uzyskaniem dodatniej akumulacji na sprzedaży węgla,
- b) rozpoczęto restrukturyzację finansową spółek węglowych,
- c) realizowano zadanie związane z dostosowywaniem poziomu produkcji do zapotrzebowania rynku,
- d) rozpoczęto proces zmniejszania stanu zatrudnienia w kopalniach poprzez wprowadzenie osłon socjalnych dla pracowników oraz wprowadzenie zakazu przyjmowania do kopalń pracowników spoza górnictwa.

5. 29 marca 1994 roku Rząd RP przyjął program pt.: "Restrukturyzacja górnictwa węgla kamiennego - program dla II etapu w latach 1994 - 1995".

W ramach tego programu w 1994 zrealizowano szereg zadań, a przede wszystkim:

- zadania związane z obniżaniem nieefektywnej nadprodukcji węgla kamiennego,
- zadania stabilizujące ceny zbytu węgla na rynku krajowym, które kształtowały się poniżej parytetu importowego,
- zadania mające na celu obniżenie kosztu własnego wydobycia węgla przez zmniejszenie stanu zatrudnienia i realizację procesów likwidacyjnych w kopalniach nierentownych lub w ich częściach,
- zadania w ramach restrukturyzacji finansowej spółek węglowych i kopalń poza spółkami.

Efektem realizacji tego programu było uzyskanie w 1994 roku stanu rentowności przez spółki węglowe. Rok 1994 górnictwo węgla kamiennego zamknęło łącznym ujemnym wynikiem finansowym netto w wysokości -191.8 mln zł, przy czym pięć z siedmiu spółek węglowych osiągnęło dodatni wynik finansowy netto.

Niestety, w 1995 roku nie w pełni konsekwentna realizacja programu spowodowała niekorzystny rozwój sytuacji ekonomiczno - finansowej górnictwa, powodując dalszy wzrost zadłużenia i pogłębianie kryzysu górnictwa, co spowodowane było przede wszystkim następującymi czynnikami:

- niskim tempem wzrostu cen zbytu węgla w 1995 roku,
- spowolnieniem tempa likwidacji kopalń,
- nadmiernym wzrostem wynagrodzeń w kopalniach w 1994 roku,
- mniejszym od zakładanego tempem zmniejszania zatrudnienia w kopalniach.

Na skutek wyżej wymienionych czynników strata netto w 1995 roku - w porównaniu do roku poprzedniego - powiększyła się czterokrotnie i wyniosła - 782.1 mln zł.

6. 30 kwietnia 1996 roku Rząd RP przyjął kolejny program restrukturyzacji górnictwa pt.: „Górnictwo węgla kamiennego. Polityka państwa i sektora na lata 1996 - 2000”. Realizacja tego programu w latach 1996 - 1997 nie przyniosła poprawy sytuacji ekonomiczno - finansowej górnictwa, co spowodowane było brakiem konsekwencji w realizacji zadań założonych w programie.

Należy zauważyć że w ramach tego programu nie zrealizowano większości zadań w nim założonych. W szczególności dotyczy to zadań związanych z ograniczeniem zdolności produkcyjnych, a także zadań związanych ze zmniejszaniem stanu zatrudnienia w górnictwie. Nie zrealizowano również zadań dotyczących ekonomiki i finansów oraz większości zadań z zakresu restrukturyzacji organizacyjnej. Dziedziny, w których zadania zapisane w programie zostały zrealizowane, miały niewielkie znaczenie dla uzyskania celu generalnego tego programu, którym było przekształcenie górnictwa w rentowny sektor gospodarki.

7. 30 czerwca 1998 roku Rada Ministrów przyjęła nowy program reformowania górnictwa na lata 1998 - 2002. Realizację tego programu wspomaga ustawa z dnia 26 listopada 1998 roku o dostosowaniu górnictwa węgla kamiennego do



- funkcjonowania w warunkach gospodarki rynkowej oraz szczególnych uprawnieniach i zadaniach gmin górniczych. Uchwalenie przez Sejm tej ustawy pozwoliło na rozpoczęcie z początkiem 1999 roku pełnej realizacji programu, a w szczególności restrukturyzacji finansowej spółek węglowych.
8. W latach 1998 - 1999 prowadzone były działania mające na celu zmniejszenie stanu zatrudnienia w górnictwie. Szczególnym zainteresowaniem cieszyły się wdrożone w programie reformy instrumenty osłonowe i aktywizujące Górniczego Pakietu Socjalnego. Łącznie w latach 1998 - 1999 skorzystało z nich 49 279 osób. Spadek zatrudnienia w górnictwie wyniósł 69 673 osoby i był on większy o 15 773 osoby od założeń zawartych w programie reformy.
  9. Rok 1998 górnictwo zamknęło ujemnym wynikiem finansowym netto, który wyniósł - 4 276.2 mln zł. Wynik ten w porównaniu z wynikiem finansowym netto zawartym w prognozie reformy jest gorszy o 1 158.7 mln zł. W 1999 roku odnotowano poprawę wyniku finansowego, który był korzystniejszy w stosunku do 1998 roku o 847.1 mln zł i wyniósł - 3 429.1 mln zł.
  10. W latach 1998 - 1999 realizowano zadania związane z likwidacją zbędnych zdolności produkcyjnych. Wielkość zlikwidowanych zdolności w 1998 roku wynosiła 3.7 mln ton, przy założonym w programie reformy obniżeniu o 1.0 mln ton, natomiast w 1999 roku program zakładał obniżenie produkcji o 8.5 mln ton, a zrealizowano 8.7 mln ton.
  11. Słaba koniunktura na rynkach węglowych uwidoczniła się w uzyskiwanych cenach zbytu węgla, które w 1998 roku ukształtowały się na poziomie 121.55 zł/t, a w 1999 roku na poziomie 117.80 zł/t. W 1998 roku niekorzystnie kształtował się również poziom jednostkowego kosztu sprzedanego węgla, który wynosił 144.16 zł/t, co spowodowane było obniżeniem się sprzedaży węgla o 13.8%. W 1999 roku nastąpiło znaczne obniżenie średniego jednostkowego kosztu sprzedanego węgla, który wyniósł 130.90 zł/t. Utrzymywanie się niekorzystnej relacji pomiędzy ceną zbytu węgla a jego kosztem jednostkowym wpłynęło w istotny sposób na wielkość ujemnej akumulacji na sprzedaży węgla,

która w 1998 roku osiągnęła poziom – 22.61 zł/t, a w 1999 roku uległa poprawie i ukształtowała się na poziomie – 13.10 zł/t.

12. W 2000 roku kontynuowano zadania restrukturyzacyjne rozpoczęte w wyniku realizacji programu reformy górnictwa. Pomyślna realizacja przyjętych kierunków działań spowodowała, że po sześciu miesiącach 2000 roku dalszej poprawie uległy podstawowe wskaźniki ekonomiczno - finansowe:

- a) Cena zbytu węgla ukształtowała się na poziomie 127.64 zł/t, natomiast jednostkowy koszt sprzedanego węgla na poziomie 125.54 zł/t. Jednostkowa akumulacja ze sprzedaży węgla za sześć miesięcy 2000 roku wyniosła 2.10 zł/t.
- b) Wynik ze sprzedaży węgla wyniósł 100.6 mln zł, co oznacza jego poprawę w porównaniu do analogicznego okresu 1999 roku o 950.6 mln zł. Poprawie o 853.7 mln zł uległ również poziom wyniku finansowego netto, który za I półrocze 2000 roku wyniósł –724.9 mln zł.
- c) Stan zobowiązań górnictwa na koniec czerwca 2000 roku wyniósł 20 621.1 mln zł, co oznacza, że zobowiązania były wyższe od stanu z końca 1999 roku o 59.6 mln zł.
- d) Na koniec czerwca 2000 roku stan zatrudnienia w górnictwie był niższy od stanu z końca 1999 roku o 8 877 osób i wyniósł 164 754 osoby.
- e) Sprzedaż węgla ogółem w I połowie 2000 roku ukształtowała się na poziomie 47.8 mln ton i była niższa o 4 mln ton w porównaniu do I półrocza 1999 roku.

## Literatura

1. *Jarno L., Madejski A.*: „Górnictwo węgla kamiennego w Polsce w 1996 roku”. *Wiadomości Górnicze* 1997, nr 5.
2. *Karbownik A., Pawełczyk E., Madejski A.*: „Kształtowanie się wskaźników techniczno - ekonomicznych górnictwa węgla kamiennego w latach 1989 - 1994”. *Wiadomości Górnicze* 1995, nr 4.
3. *Karbownik A.*: „Górnictwo węgla kamiennego w Polsce w 1994 roku”. *Wiadomości Górnicze* 1995, nr 4.
4. *Karbownik A.*: „Górnictwo węgla kamiennego w Polsce w 1995 roku”. *Wiadomości Górnicze* 1996, nr 4.
5. *Karbownik A., Pawełczyk E., Morawski E.*: „Restrukturyzacja górnictwa węgla kamiennego w Polsce w latach 1994 - 1995 - realizacja programu dla II etapu”. *Wiadomości Górnicze* 1996, nr 6.
6. *Karbownik A., Pawełczyk E.*: „Restrukturyzacja górnictwa węgla kamiennego w Polsce w latach 1994 - 1995”. *Wiadomości Górnicze* 1994, nr 4.
7. *Karbownik A., Madejski A.*: „Górnictwo węgla kamiennego w Polsce w 1997 roku”. *Wiadomości Górnicze* 1998, nr 5.
8. *Karbownik A., Pawełczyk E.*: „Raport o stanie górnictwa węgla kamiennego”. *Wiadomości Górnicze* 1998, nr 4.
9. *Karbownik A., Madejski A.*: „Górnictwo węgla kamiennego w Polsce w 1998 roku”. *Wiadomości Górnicze* 1999, nr 4.
10. *Karbownik A., Jędrychowski S.*: „Restrukturyzacja zatrudnienia w polskim górnictwie węgla kamiennego w 1998 roku”. *Wiadomości Górnicze* 1999, nr 3.
11. *Karbownik A., Pawełczyk E., Czernicki M.*: „Likwidacja kopalń węgla według programu reformy górnictwa węgla kamiennego w latach 1998 - 2002”. *Wiadomości Górnicze* 1998, nr 11.



12. *Morawski E.*: „Program powstrzymania upadłości górnictwa węgla kamiennego w Polsce i jego realizacja w 1993 roku”. *Wiadomości Górnicze* 1994, nr 4.
13. *Steinhoff J., Szlązak J., Karbownik A., Pawełczyk E.*: „Program reformy górnictwa węgla kamiennego w Polsce w latach 1998 - 2002”. *Wiadomości Górnicze* 1998, nr 7-8.
14. *Steinhoff J., Szlązak J., Karbownik A., Pawełczyk E.*: „Ustawa o dostosowaniu górnictwa węgla kamiennego do funkcjonowania w warunkach gospodarki rynkowej oraz szczególnych uprawnieniach i zadaniach gmin górniczych”. *Wiadomości Górnicze* 1999, nr 1.
15. *Steinhoff J., Szlązak J., Karbownik A., Pawełczyk E.*: „Korekta programu rządowego „Reforma Górnictwa Węgla Kamiennego w Polsce w latach 1998 - 2002”. *Wiadomości Górnicze* 2000, nr 3.
16. Program dostosowania górnictwa węgla kamiennego do warunków gospodarki rynkowej i międzynarodowej konkurencyjności „Górnictwo węgla kamiennego. Polityka państwa i sektora na lata 1996 - 2000”. Warszawa 30 kwietnia 1996.
17. Program rządowy „Reforma górnictwa węgla kamiennego w Polsce w latach 1998 - 2002”. Warszawa 1 lipca 1998.
18. Ustawa z dnia 5.02.1993 roku o przekształceniach własnościowych niektórych przedsiębiorstw o szczególnym znaczeniu dla gospodarki państwa.
19. Ustawa z dnia 27.08.1997 roku o restrukturyzacji finansowej jednostek górnictwa węgla kamiennego oraz o wprowadzeniu opłaty węglowej.
20. Ustawa z dnia 26.11.1998 roku o dostosowaniu górnictwa węgla kamiennego do funkcjonowania w warunkach gospodarki rynkowej oraz szczególnych uprawnieniach i zadaniach gmin górniczych.
21. Korekta programu rządowego „Reforma górnictwa węgla kamiennego w Polsce w latach 1998 - 2002” przyjęta przez Radę Ministrów dnia 21.12.1999 r.

# Systemy informatyczne - Tworzenie prototypu i jego realizacja w Polsce w latach 1970 - 1990

W tym podręczniku opisano, jak w latach 1970-1990, czyli w okresie, w którym powstawały pierwsze systemy informatyczne, realizowano systemy informatyczne. Opisano, jak powstawały systemy informatyczne, jak realizowano systemy informatyczne, jak powstawały systemy informatyczne, jak realizowano systemy informatyczne.

## Załącznik

W tym załączniku opisano, jak w latach 1970-1990, czyli w okresie, w którym powstawały pierwsze systemy informatyczne, realizowano systemy informatyczne. Opisano, jak powstawały systemy informatyczne, jak realizowano systemy informatyczne, jak powstawały systemy informatyczne, jak realizowano systemy informatyczne.

W tym załączniku opisano, jak w latach 1970-1990, czyli w okresie, w którym powstawały pierwsze systemy informatyczne, realizowano systemy informatyczne. Opisano, jak powstawały systemy informatyczne, jak realizowano systemy informatyczne, jak powstawały systemy informatyczne, jak realizowano systemy informatyczne.

### 1. Wprowadzenie

W tym rozdziale opisano, jak w latach 1970-1990, czyli w okresie, w którym powstawały pierwsze systemy informatyczne, realizowano systemy informatyczne. Opisano, jak powstawały systemy informatyczne, jak realizowano systemy informatyczne, jak powstawały systemy informatyczne, jak realizowano systemy informatyczne.





# **Sytuacja ekonomiczno - finansowa górnictwa węgla kamiennego w Polsce w latach 1989 - 1999**

Stan górnictwa węgla kamiennego w latach 1989 - 1999 został przedstawiony za pomocą charakterystyki podstawowych wskaźników techniczno - ekonomicznych górnictwa, dotyczących produkcji węgla kamiennego, jego sprzedaży, wskaźników ekonomicznych górnictwa, wyników finansowych oraz poziomu zadłużenia podmiotów gospodarczych górnictwa, a także stanu zatrudnienia i podstawowych wskaźników technicznych.

## **1. Wydobycie węgla kamiennego**

W latach 1989 - 1993 nastąpił radykalny spadek poziomu wydobycia węgla kamiennego z 177.4 mln ton w 1989 roku do 130.2 mln ton w 1993 roku. Systematyczne obniżanie się wydobycia węgla kamiennego w tym okresie było rezultatem dostosowywania produkcji węgla do zapotrzebowania rynku. W 1994 roku po raz pierwszy nastąpił wzrost wydobycia do 132.7 mln ton. W latach 1995 - 1997 została utrzymana tendencja niewielkiego wzrostu wydobycia węgla kamiennego. W latach 1998 - 1999 odnotowano spadek wydobycia, które ukształtowało się na poziomie 116.0 mln ton w 1998 roku i 109.2 mln ton w roku 1999.

Kształtowanie się poziomu wydobycia i sprzedaży węgla kamiennego w latach 1989 - 1999 przedstawiono na rys. 1.

## **2. Sprzedaż węgla kamiennego**

Zmiany poziomu wydobycia w latach 1989 - 1999 wynikały ze zmiany koniunktury na rynkach zbytu. W latach 1989 - 1992 nastąpił radykalny spadek poziomu sprzedaży węgla ogółem o 27.5%. Począwszy od 1992 roku sprzedaż węgla ukształtowała się na poziomie około 130 mln ton.

W latach 1998 - 1999 nastąpiło zmniejszenie popytu na węgiel kamienny, co spowodowało obniżenie się sprzedaży węgla ogółem do poziomu 114.3 mln ton w roku 1998 i 108.8 mln ton w roku 1999.

### 3. Wskaźniki ekonomiczne

Od początku 1990 roku sytuacja ekonomiczno - finansowa górnictwa była niekorzystna. Zahamowanie negatywnych tendencji nastąpiło w II połowie 1993 roku na skutek realizacji programu ratunkowego dla górnictwa. Dalsza poprawa sytuacji ekonomiczno - finansowej w 1994 roku była wynikiem między innymi uzyskania dodatkowej akumulacji na sprzedaży węgla. W 1995 roku na skutek zaprzestania realizacji programu II etapu restrukturyzacji górnictwa nastąpiło pogorszenie sytuacji ekonomiczno - finansowej. Głównym czynnikiem powodującym ujemną akumulację było pogarszanie się relacji pomiędzy ceną zbytu węgla a jego kosztem jednostkowym. Występująca nadprodukcja węgla wywoływała konieczność skierowania znacznej jego części na eksport, a od 1994 roku relacje uzyskiwanych cen z eksportu w porównaniu do cen krajowych są niekorzystne. Kształtowanie się wielkości ceny zbytu węgla, kosztu jednostkowego oraz akumulacji na węglu przedstawiono na rys. 2.

### 4. Wyniki finansowe

Zasadniczy wpływ na wyniki finansowe górnictwa miały - poza kosztami wydobywania węgla - straty na działalności finansowej, które wynikały z braku płynności finansowej i związanej z tym konieczności zaciągania kredytów krótkoterminowych, głównie na wynagrodzenia dla załóg górniczych. Kształtowanie się wyników finansowych brutto oraz netto górnictwa węgla kamiennego w latach 1989 - 1999 zobrazowano na rys. 3.

### 5. Zobowiązania górnictwa

W rezultacie ponoszenia przez górnictwo corocznie strat finansowych zwiększało się jego zadłużenie. Stan zobowiązań na 31.XII.1990 roku wynosił

a na koniec 1999 roku 20 561.5 mln zł. Stan należności i zobowiązań górnictwa węgla kamiennego w latach 1989 - 1999 przedstawiono na rys. 4.

## 6. Zatrudnienie

Wielkość średniego zatrudnienia w kopalniach węgla kamiennego wykazywała w ostatnich latach wyraźną tendencję spadkową. Od 1989 roku do roku 1999 spadek średniego zatrudnienia wyniósł 227.9 tys. osób. Należy podkreślić, że spadek zatrudnienia w kopalniach następował głównie w wyniku naturalnych procesów fluktuacji zawodowej, odejść naturalnych i w niewielkim stopniu (z wyjątkiem lat 1998 - 1999) przy wykorzystaniu instrumentów osłonowych. W dwóch kopalniach w 1993 roku podjęto zwolnienia grupowe, które dotknęły łącznie około 1200 osób.

W latach 1998 - 1999 zawarte w Górnim Pakiecie Socjalnym instrumenty osłonowe i aktywizujące zostały wykorzystane w ilości większej, niż założono w programie. Łącznie skorzystało z nich prawie 50 tys. osób.

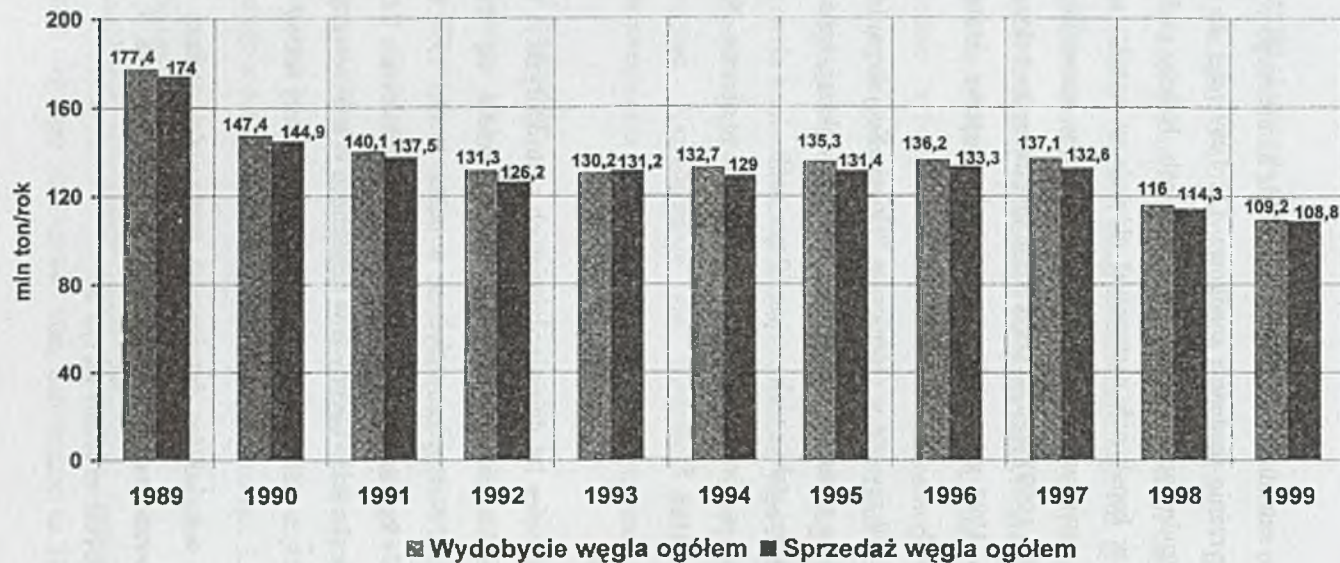
Spadek zatrudnienia w górnictwie węgla kamiennego w okresie 1989 - 1999 został przedstawiony na rys. 5.

## 7. Wskaźniki techniczne

Prowadzona od początku lat dziewięćdziesiątych restrukturyzacja techniczna kopalń spowodowała korzystne tendencje w kształtowaniu się wskaźników technicznych górnictwa. Należy zauważyć, że w latach 1989 - 1999 wydajność ogólna wzrosła o 1077 kg/pdn, tj. o 55.4%, a wydajność dołowa o 2194 kg/rdn, tj. o 55.4%. Średnia liczba ścian czynnych w kopalniach w analizowanym okresie zmniejszyła się o 628, a średnie dobowe wydobywanie z jednej ściany wzrosło o 1 347 t/dobę.

Kształtowanie się wskaźników dotyczących wydajności ogólnej i dołowej w górnictwie zobrazowano na rys. 6, liczbę ścian czynnych na rys. 7, natomiast średnie dzienne wydobywanie ze ściany na rys. 8.

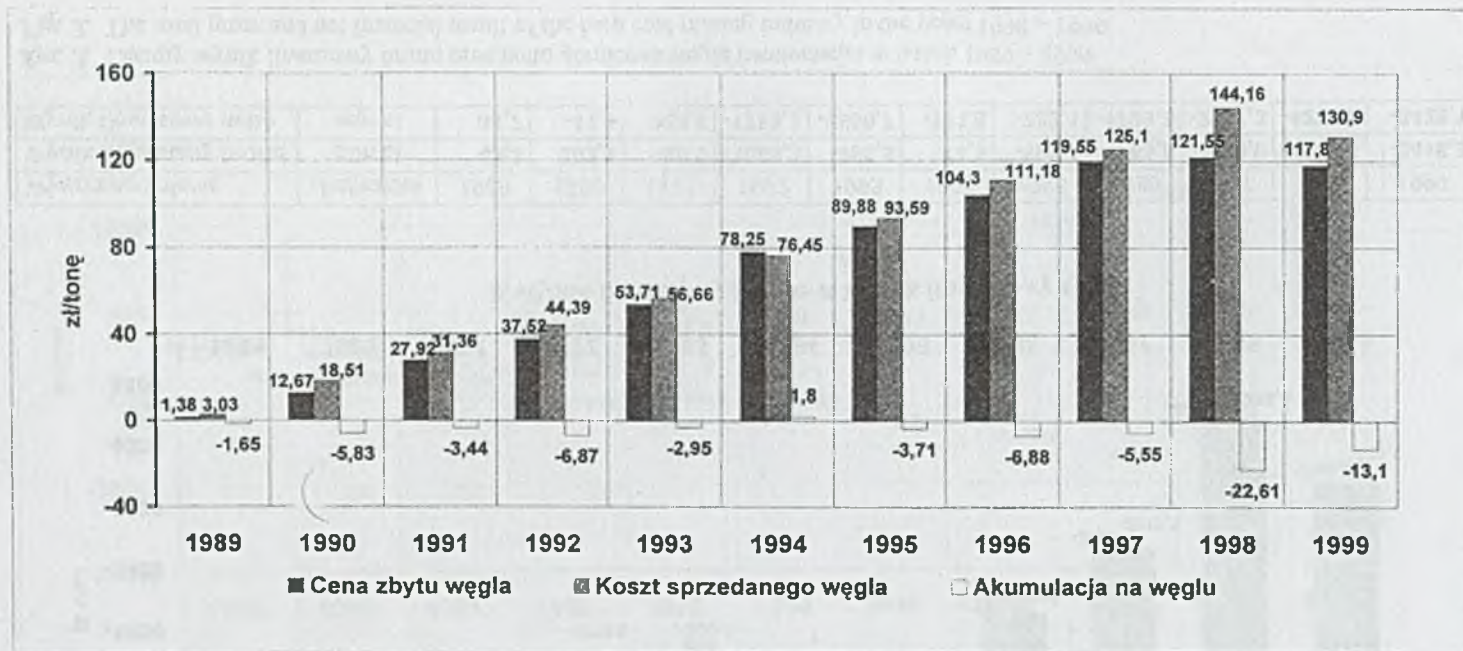




Wyszczególnienie	Jednostka	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Wydobycie węgla ogółem	mln ton/rok	177,4	147,4	140,1	131,3	130,2	132,7	135,3	136,2	137,1	116,0	109,2
Sprzedaż węgla ogółem	mln ton/rok	174,0	144,9	137,5	126,2	131,2	129,0	131,4	133,3	132,6	114,3	108,8

Rys. 1. Wydobywanie oraz sprzedaż węgla kamiennego w latach 1989 – 1999

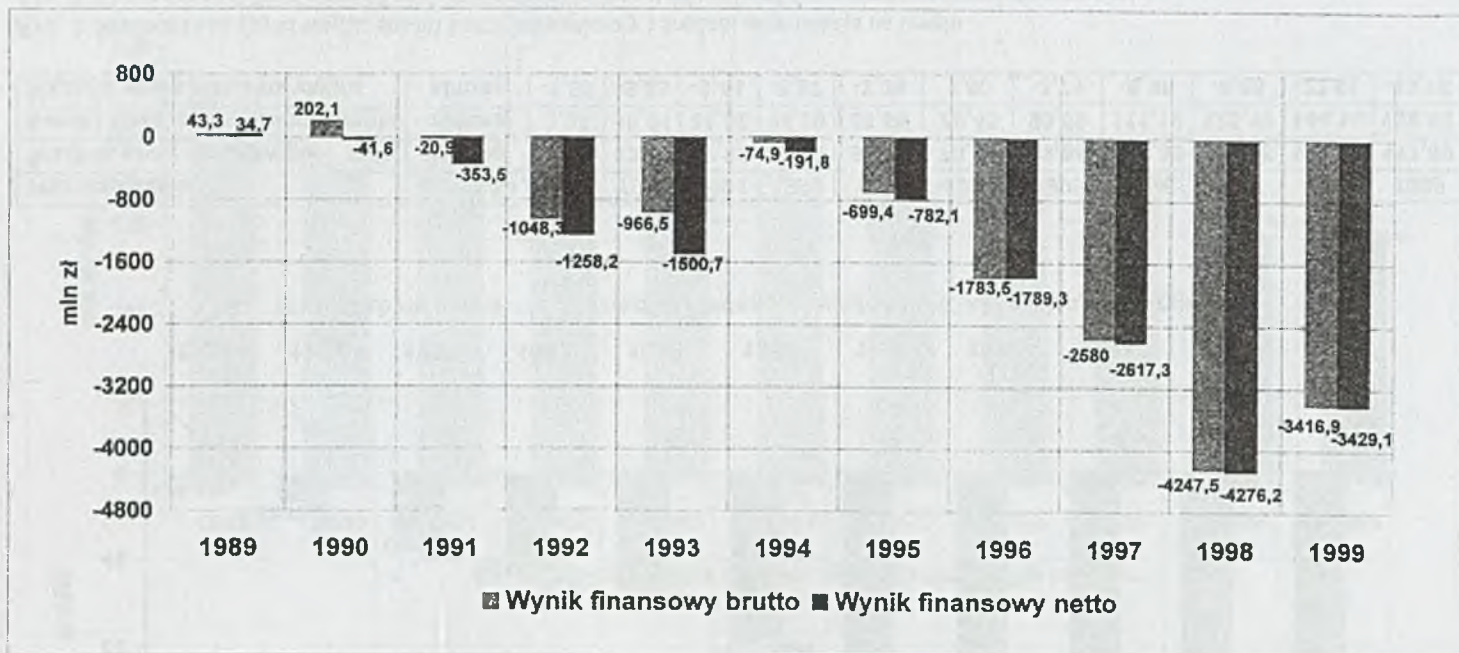
Fig. 1. The output and the sale of hard coal in the years 1989 – 1999



Wyszczególnienie	Jednostka	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Średnia cena zbytu węgla	zł/tonne	1,38	12,67	27,92	37,52	53,71	78,25	89,88	104,30	119,55	121,55	117,80
Średni koszt sprzedanego węgla	zł/tonne	3,03	18,51	31,36	44,39	56,66	76,45	93,59	111,18	125,10	144,16	130,90
Średnia akumulacja na węglu	zł/tonne	-1,65	-5,83	-3,44	-6,87	-2,95	1,80	-3,71	-6,88	-5,55	-22,61	-13,10

Rys. 2. Średnia cena zbytu węgla, średni koszt jednostkowy i średnia akumulacja na węglu

Fig. 2. The average selling price of coal, the average unit cost of coal and the average accumulation on coal

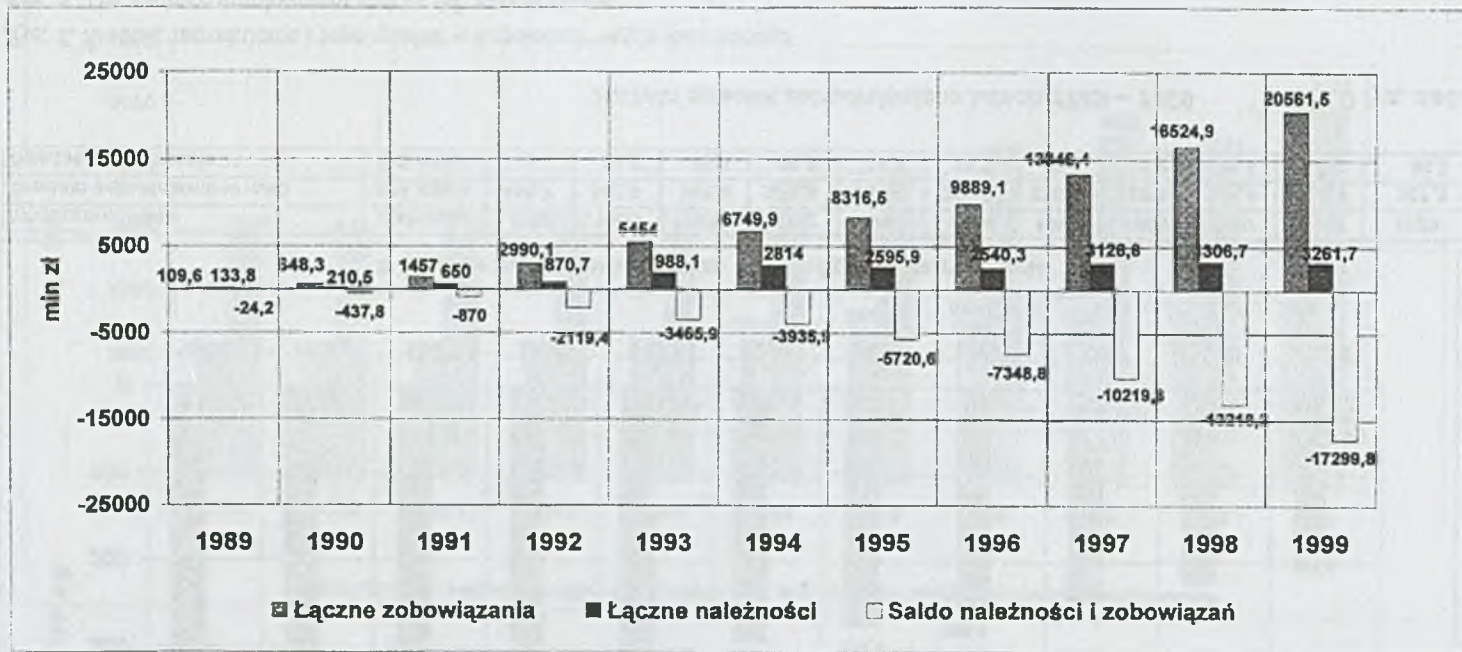


Wyszczególnienie	Jednostka	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Wynik finansowy brutto	młn zł	43,3	202,1	-20,9	-1048,3	-966,5	-74,9	-699,4	-1783,5	-2580,0	-4247,5	-3416,9
Wynik finansowy netto	młn zł	34,7	-41,6	-353,5	-1258,2	-1500,7	-191,8	-782,1	-1789,3	-2617,3	-4276,2	-3429,1

Rys. 3. Łączny wynik finansowy brutto oraz netto górnictwa węgla kamiennego w latach 1989 – 1999

Fig. 3. The total gross and net financial result of the hard coal mining industry in the years 1988 – 1999

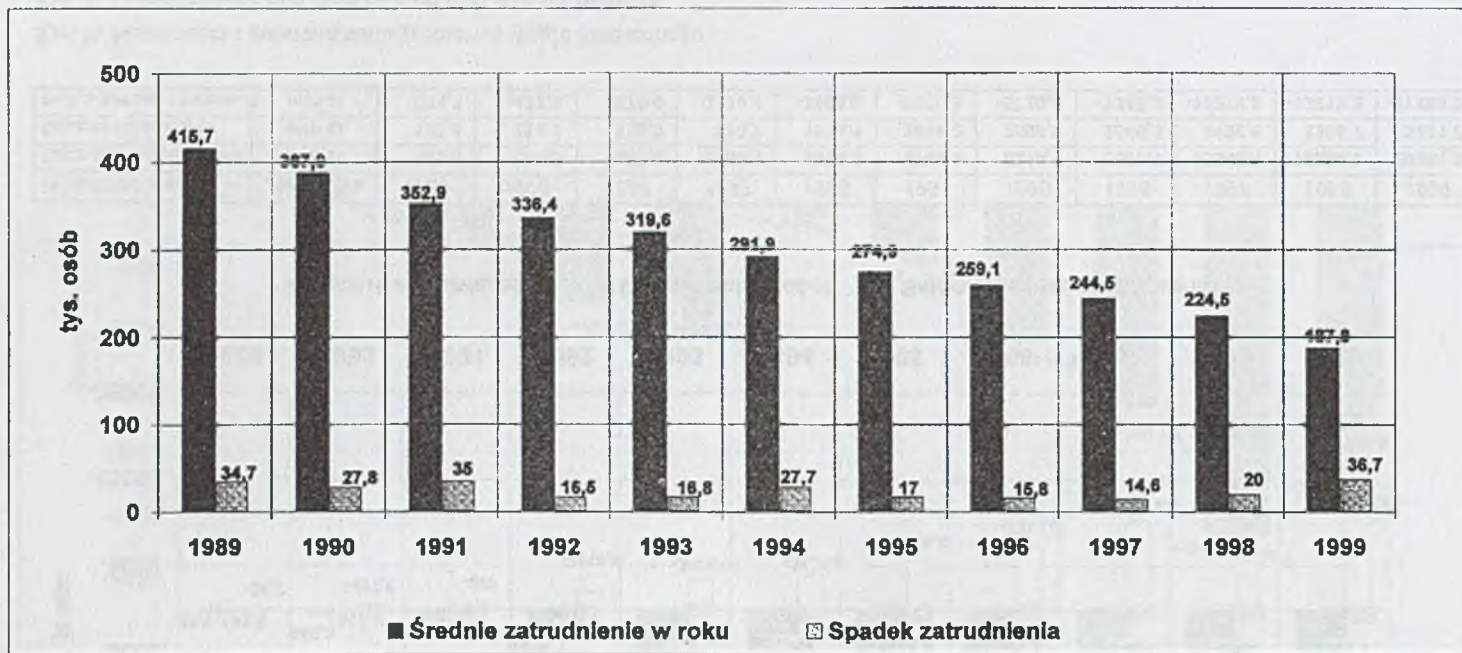




Wyszczególnienie	Jednostka	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Łączne zobowiązania	mln zł	109,6	648,3	1457,0	2990,1	5454,0	6749,9	8316,5	9889,1	13346,4	16524,9	20561,5
Łączne należności	mln zł	133,8	210,5	650,0	870,7	1988,1	2814,0	2595,9	2540,3	3126,6	3306,7	3261,7
Saldo zobow. i należn.	mln zł	-24,2	-437,8	-870,0	-2119,4	-3465,9	-3935,9	-5720,6	-7348,8	-10219,8	-13218,2	-17299,8

Rys. 4. Należności i zobowiązania górnictwa węgla kamiennego

Fig. 4. Commitments and dues of hard coal mining industry

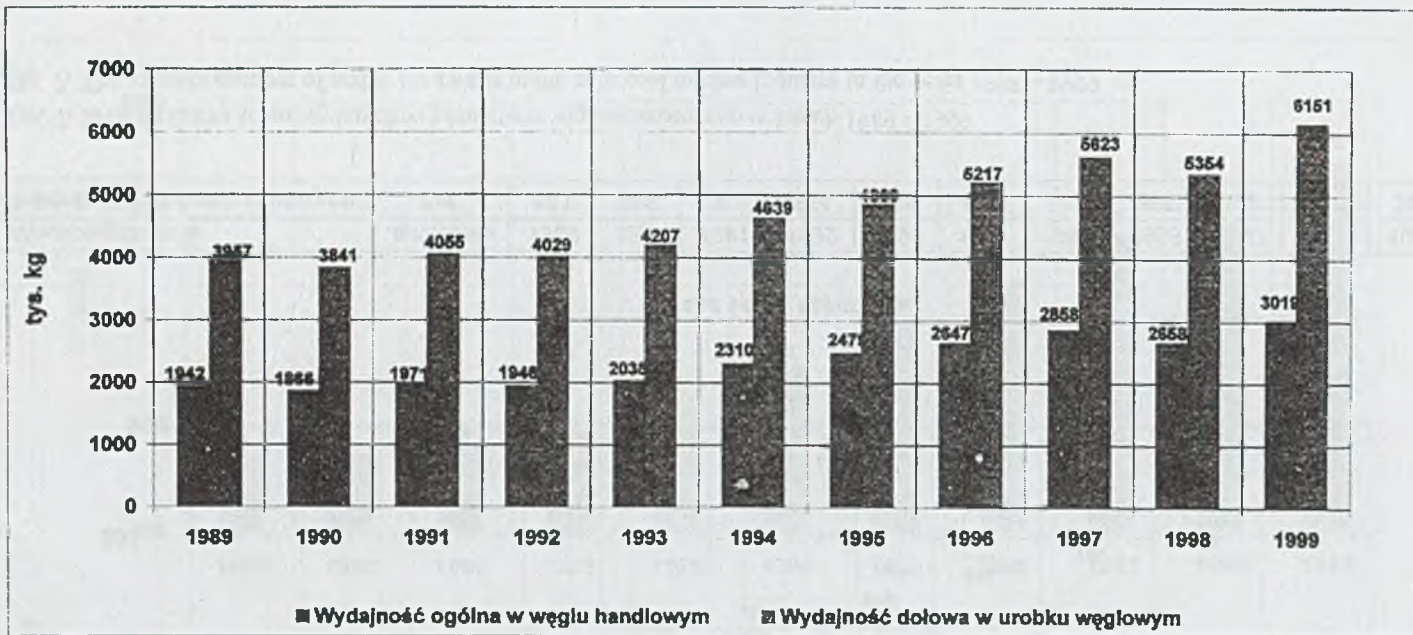


Wyszczególnienie	Jednostka	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Średnie zatrudnienie w roku	tys. osób	416,7	387,9	352,9	336,4	319,6	291,9	274,9	259,1	244,5	224,5	187,8
Spadek zatrudnienia	tys. osób		27,8	35,0	16,5	16,8	27,7	17,0	15,8	14,6	20,0	36,7

Razem spadek zatrudnienia w latach 1989 – 1999 - 227,9 tys. osób

Rys. 5. Średnie zatrudnienie i jego spadek w kopalniach węgla kamiennego

Rys. 5. The average employment and its fall in coal mines

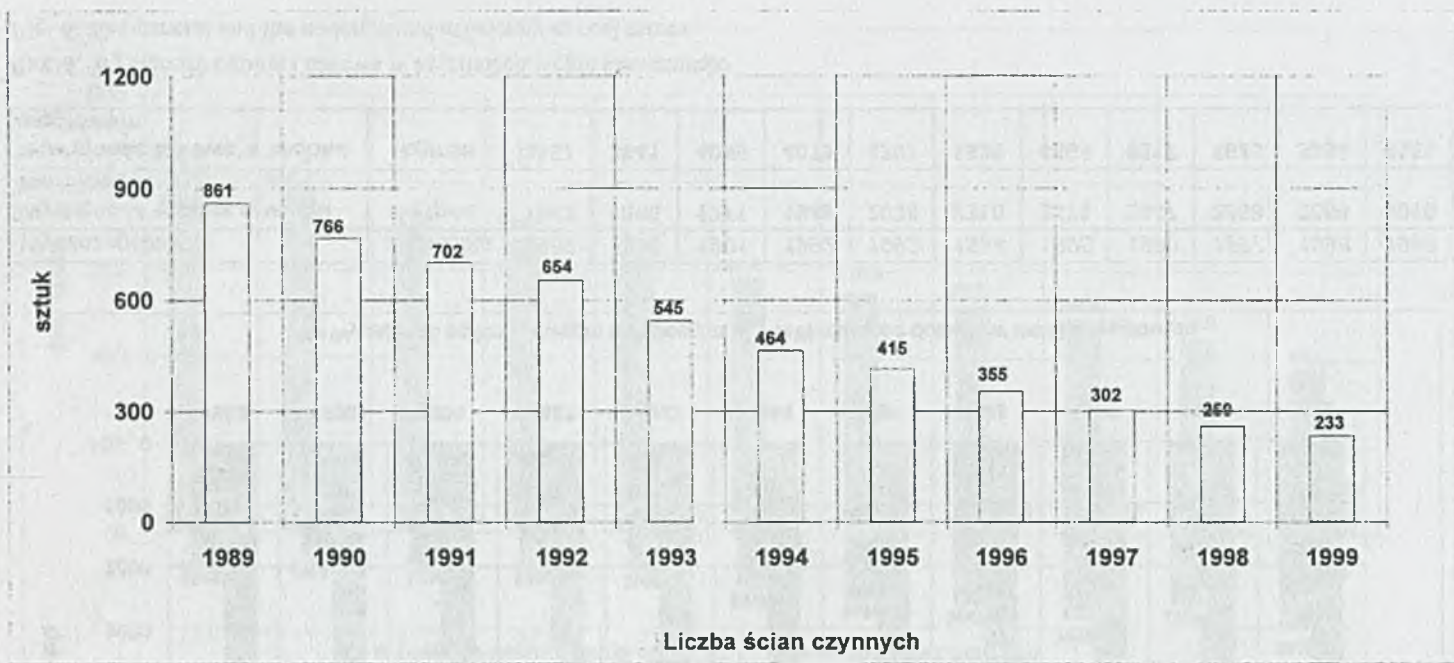


Wyszczególnienie	Jednostka	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Wydajność ogólna w węglu handlowym	kg/pdn	1942	1866	1971	1946	2035	2310	2479	2647	2858	2658	3019
Wydajność dołowa w urobku węglowym	kg/rdn	3957	3841	4055	4029	4207	4639	4869	5217	5623	5354	6151

Rys. 6. Wydajność ogólna i dołowa w kopalniach węgla kamiennego

Fig. 6. The general and the underground efficiency in coal mines

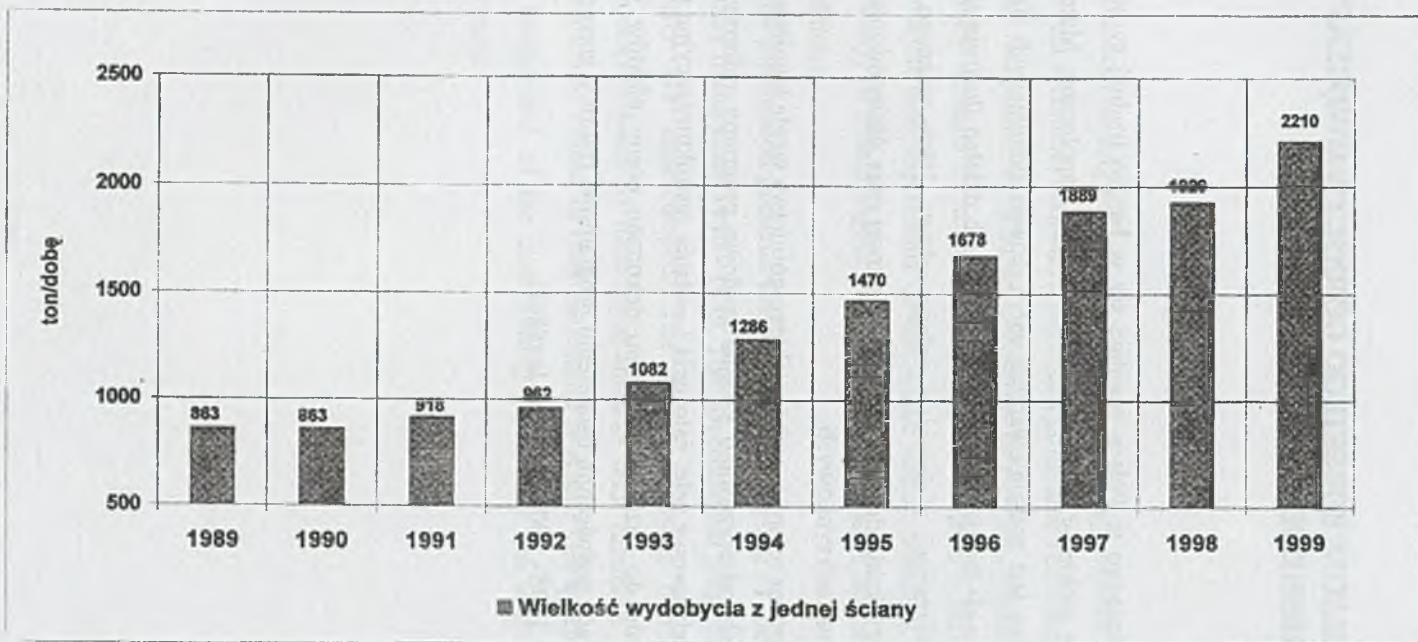




Wyszczególnienie	Jednostka	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Średnia liczba ścian czynnych	Szt.	861	766	702	654	545	464	415	355	302	259	233

Rys. 7. Średnia liczba ścian czynnych w górnictwie węgla kamiennego w latach 1989 – 1999

Fig. 7. The average number of active longwalls in the hard coal mining industry in the years 1989 – 1999



Wyszczególnienie	Jednostka	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Średnia wielkość wydobycia z jednej ściany	ton/dobę	863	863	918	962	1082	1286	1470	1678	1889	1929	2210

Rys. 8. Średnie dzienne wydobycie ze ściany w latach 1989 – 1999

Fig. 8. The average daily output from a longwall in the years 1989 – 1999

# RESTRUKTURYZACJA POLSKIEGO GÓRNICTWA WĘGLA KAMIENNEGO W LATACH 1990 – 1999

## *Streszczenie*

Górnictwo węgla kamiennego w Polsce znajduje się w bardzo trudnej sytuacji. Składają się na nią różne problemy techniczne, ekonomiczne i społeczne. Materiał prezentowany w tej książce jest podsumowaniem wielu działań składających się na restrukturyzację branży węgla kamiennego. Wyniki podjętych działań ilustrują skalę problemów górnictwa związanych z dążeniem całego sektora, jakże ważnego dla polskiej gospodarki, do uzyskania dobrej kondycji finansowej oraz dostosowania go do funkcjonowania w warunkach rynkowych.

Publikacja prezentuje proces reformowania polskiego górnictwa węgla kamiennego w latach 1990 - 1999. Scharakteryzowano kolejne rządowe programy reformy tej branży. Przedstawiono podstawowe cele, założenia i zadania restrukturyzacyjne tych programów. W odniesieniu do każdego programu dokonano oceny efektów jego realizacji. Szczególną uwagę poświęcono ostatniemu programowi reformy górnictwa węgla kamiennego na lata 1998 - 2002 oraz jego korekcie.



# **THE RESTRUCTURING OF THE POLISH HARD COAL MINING INDUSTRY IN THE YEARS 1990 - 1999**

## *Abstract*

The coal mining industry in Poland is in a very difficult situation. The reasons are different technical, economic and social problems. The material presented in this book is the recapitulation of many operations concerning restructuring of the coal mining industry. Results of undertaken operations illustrate a scale of problems of mining connected with aspirations of the whole sector, which is important for the Polish economy, to obtain higher financial standing and to adjust it to working in market conditions.

The publication presents the process of reforming of the Polish hard coal mining industry in the years 1990 - 1999. The governmental programmes of the reform of this industry are characterised. The authors present basic aims, guidelines and restructuring tasks of these programmes. With reference to each programme, the estimation of effects of their realisation is given. The special attention is paid to the last programme of the coal mining reform for the years 1998 - 2002 and to its correction.



Wydano za zgodą  
Rektora Politechniki Śląskiej

Wydawnictwo Politechniki Śląskiej  
ul. Akademicka 5, 44-100 Gliwice  
tel./fax (032) 237-13 81  
Dział Sprzedaży i Reklamy (032) 237-18-48

[www.wydawnictwo.polsl.gliwice.pl](http://www.wydawnictwo.polsl.gliwice.pl)  
[wydawnictwo@polsl.gliwice.pl](mailto:wydawnictwo@polsl.gliwice.pl)

---

Nakł. 200 + 55 egz.    Ark. wyd. 8    Ark. druk. 8    Papier offset 80 g  
Oddano i podpisano do druku 11.12.2000    Druk ukończono w grudniu 2000

---

Fotokopie, druk i oprawę wykonał "AMgraf" sc , Gliwice, ul. Jasna 8  
tel. (032) 331-32-67,    tel./fax (032) 331-32-68



ISBN 83-88000-92-6